

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ 4957
NO' LU ŞİİR MECMUASI
(Varak 123^b – 138^a)
(İnceleme-Metin-Nesre Çeviri)

ŞERİFE SARI

140101005

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. NİHAT ÖZTOPRAK

İSTANBUL 2018

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ 4957

NO' LU ŞİİR MECMUASI

(Varak 123^b – 138^a)

(İnceleme-Metin-Nesre Çeviri)

(DÜZELTİLMİŞ TEZ)

ŞERİFE SARI

140101005

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. NİHAT ÖZTOPRAK

İSTANBUL 2018

TEZ ONAY SAYFASI

FSMVÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans programı 140101005 numaralı öğrencisi Şerife Sarı'nın ilgili yönetmeliklerin belirlediği tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 No’lu Şiir Mecmuası (Varak 123^b-138^a) (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri)**” başlıklı tezi aşağıda imzaları olan jüri tarafından 10.09.2018 tarihinde oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

(Jüri Başkanı – Danışman)

(Jüri Üyesi)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Doç. Dr. Ümran AY

(Jüri Üyesi)

Marmara Üniversitesi

BEYAN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 No’lu şiir mecmuası (Varak 123^b-138^a) İnceleme-Metin-Nesre Çeviri” başlıklı bu çalışmayı başından sonuna kadar Prof. Dr. Nihat Öztoprak danışmanlığında tamamladığımı, araştırmalarımı kendim yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri kaynakçada gösterdiğimi, çalışma süresince bilimsel etik ve kurallara uyduğumu beyan ederim.

Şerife SARI

İmza

DÜZELTME METNİ

1. “Sosyal Hayat” konu başlığındaki eksiklikler tamamlanmıştır.
2. “Atasözü ve deyimler” konu başlığındaki eksiklikler tamamlanmıştır.
3. “Redif ve Kafiye” konu başlığında ilk tezde eksik alan tablo yapılmış ve şiirlerin redif-kafiye özellikleri belirtilmiştir.
4. “Divanların Karşılaştırılması” konu başlığında metin ile divanların karşılaştırılması yapılarak ilk tezdeki eksiklikler tamamlanmıştır.

TEŐEKKÖR

Çalıőmamı başından sonuna kadar büyük bir titizlikle takip eden, bilgi, emek ve desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK'a, aileme ve yardımlarını esirgemeyen Fatemeh Zangeneh Hanımefendi'ye teőekkürlerimi sunarım.

NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ 4957 NO'LU ŞİİR
MECMUASI
(Varak 123^b-138^a) (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri)

ÖZET

Bu çalışmada Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 numaralı şiir mecmuasının 123^b-138^a varaklarında yer alan şiirler incelenmiş ve şiirlerin transkripsiyonlu metni ortaya konulup nesre çevirileri yapılmıştır.

Toplam 254 varak olan şiir mecmuasının istinsah tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur ve incelenen kısmında 16. yüzyıl şairlerinin şiirleri yer almaktadır. Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde mecmuanın tanımı yapılmış, mecmuaların edebiyatımız açısından önemi hakkında bilgi verilip akabinde üzerinde çalıştığımız şiir mecmuasının tanıtımı yapılmıştır.

İkinci bölümde, 123^b-138^a yaprakları şekil ve muhteva yönünden incelemeye tabi tutulmuştur.

Üçüncü bölümde, metnin kurulmasında izlenen yöntem anlatılmış, çalıştığımız yapraklarda yer alan şiirler transkripsiyonlu şekilde sunulup, divânlar ile mecmua arasındaki farklılıklar dipnotlarda belirtilmiş ve şiirlerin nesre çevirileri verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nuruosmaniye, Şiir, Mecmua, Şâir

NURUOSMANIYE LIBRARY MAGAZINE OF POETRY NO

4957

(Page 123^b – 138^a) (Examination-Text-Prose Translation)

ABSTRACT

In this study, poems of the poetry magazine of the Nuruosmaniye Library No. 4957, which are found in the 123b-138a varaks, were examined and the transcribed text of the poems was revealed and nesre translations were made.

There is no definite information about the history of the poetry magazine, which has a total of 254 pages and the poems of the 16th century poets. Our study consists of three parts.

In the first part, the definition of mecmuan was made, the importance of the literature on our literature was given and the poem magazine we worked on was introduced.

In the second part, the leaves of 123b-138a were examined for shape and content.

In the third part, the method followed in the preparation of the text is explained and the poems in the leaves we work with are presented in transcribed form.

Keywords: Nuruosmaniye, Poetry, Mecmua, Poet

ÖNSÖZ

Şiir mecmuaları, dönemin edebi zevki hakkında bilgi vermesi, o dönemde popüler olan şair ve şiirleri ortaya koyması, divan sahibi olamamış, unutulmuş şairleri ortaya çıkarması bakımından son derece önemli kaynaklardır.

Yapılan bu çalışma ile yazma eserler kütüphanesinde bulunan bir şiir mecmuasının bir kısmı çeşitli açılardan incelenerek gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

“Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 Nolu Şiir mecmuası (Varak 123^b - 138^a) (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri) başlığı taşıyan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, öncelikle mecmuanın tanımı, mecmuaların tasnifi ve klâsik Türk şiirinde mecmuaların önemi konuları yer almıştır.

İkinci bölüm inceleme başlığı altında, şiirlerin önce şekil hususiyetlerine değinilmiş, vezin, beyit, redif ve kafiye tabloları oluşturulmuş, muhteva hususiyetlerinde ise ilgili yapraklarda yer alan şairlerin kısa biyografilerine değinilerek, şiirlerde yer alan atasözü, deyim ve sosyal hayat öğeleri bulunmuş, divân ile mecmuanın karşılaştırılması yapılarak farklılıklar ve karşılaşılan sorunlara değinilmiştir.

Üçüncü bölüm ise, üzerinde çalıştığımız yapraklarda yer alan şiirlerin transkripsiyonlu metni ve nesre çevirilerinden oluşmaktadır. Sonuç bölümünden önce de MESTAP¹ projesi kapsamında çalışılan sayfalarda yer alan şiirlerin sistematik tasnifi verilmiştir.

Metin üzerinde tarafımızca yapılan eklemeler dipnotlarda gösterilmiş ve şiirlerle ilgili gerekli açıklamalar dipnotlarda belirtilmiştir. Divân ve mecmua arasındaki farklılıklar, dipnotlarda gösterilmiştir. Çalışmada mecmuanın aslına sadık kalınmış vezin ve mananın aksadığı yerlerde ise divana başvurulmuştur. Yanlış yazılan kısımlar

¹ Prof. Dr. Fatih KÖKSAL'ın teklifi ve çalışmalarıyla yürütülen, şiir mecmuaları ve cönklerin ayrıntılı ve sistematik tasniflerinin yapılması amacını taşıyan projedir.

dipnotlarda gösterilmekle birlikte tarafımızca eklenen kısımlar ise köşeli parantezle belirtilmiştir. Dipnotlarda her beyitin mısraı (a),(b) şeklinde adlandırılarak yazılmıştır.

Bu tez çalışması ile şiir mecmualarıyla ilgili yapılan çalışmalara ufak da olsa bir katkı sağlamaya çalıştık, hata ve kusurlarımız için affınıza sığınıyor ve hoşgörü ile karşılanmayı bekliyoruz.

ŞERİFE SARI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
TABLO LİSTESİ	x
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
1. KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMUALARIN YERİ VE ÖNEMİ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1.1. ŞİİR MECMUASI (NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ 4957 NO'LU MECMUA)'NIN TANITIMI	4
İKİNCİ BÖLÜM	6
2. İNCELEME	6
2.1. MECMUANIN ŞEKİL YÖNÜYLE İNCELENMESİ (123 ^b – 138 ^a VARAKLARI HAKKINDA)	6
2.1.1. Nazım Şekilleri	6
2.1.2. Kafiye-Redifler	9
2.1.3. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Vezinleri	10
2.2. MECMUANIN MUHTEVA YÖNÜYLE İNCELENMESİ (123 ^b – 138 ^a VARAKLARI HAKKINDA)	13
2.2.1. Mecmuada Yer Alan Şairler ve Kısa Biyografileri.....	13
2.2.2. Sosyal Hayat	16
2.2.2.1. Yerleşim Merkezleri	16
2.2.2.2. Din ve Eğitim Görevlileri/Dini Kimlikler.....	18
2.2.2.3. Zanaatlar ve Çeşitli Meslekler	20

2.2.2.4.	Kumaşlar ve Giyecekler.....	21
2.2.2.5.	Mekanlar	22
2.2.2.6.	Mûsikî	24
2.2.2.7.	İçecekler	25
2.2.2.8.	Eşyalar.....	25
2.2.2.9.	Çeşitli Paralar	25
2.2.2.10.	Savaş Aletleri	26
2.2.2.11.	Spor ve Oyunlar	27
2.2.3.	Atasözü ve Deyimler	28
2.2.4.	Arapça İfadeler.....	33
2.2.5.	Mecmuadaki Şiirlerin Divanlarla Karşılaştırılması	33
2.2.5.1.	İmlâ ile ilgili Bazı Hususiyetler ve Karşılaşılan Problemler.....	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49	
3. METİN VE NESRE ÇEVİRİ	49	
3.1.	METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM.....	49
3.2.	Şiir Mecmuası (123 ^b -138 ^a) Varaklarının Transkripsiyonlu Metni ve Nesre Çevirisi	50
MESTAP TABLOSU	190	
SONUÇ.....	203	
KAYNAKÇA.....	205	
EKLER (Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 No'lu Şiir Mecmuası 123^b-138^a Varaklarının Tıpkıbasımı).....	207	

TABLO LİSTESİ

Tablo I. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Beyit ve Bend Dağılımı	8
Tablo II. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Kafiye ve Redif Tablosu.....	9
Tablo III. Şair ve Şiirleri Gösteren Sıralı İndeks.....	11
Tablo IV. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Vezinleri ve Vezinlerin Kullanılma Sayısı.....	13
Tablo V. Mecmuada Bulunup Divânlarda Bulunmayan Şiirler	33
Tablo VI. KA'nın neşrinde (Vārīdātü'l-Enīka) Nüshasında Olmayan Şiirler.....	34

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	A, a, E, e, Ā, ā, ’
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṭ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ṣ, s
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ẓ, ẓ, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	‘
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	K, k, G, g, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ō, ō, Ū, ū
ه	H, h, A, a, E, e
ي	Y, y, Ī, ī, I, ı, Ī, ī, Ê, ê

KISALTMALAR

a	Beyitin ilk mısraı
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m	adı geçen makale
b.	beyitin ikinci mısraı
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
D.	Divân
G.	Gazel
İHA	İsmail Hakkı Aksoyak
KA	Kudret Altun
K.	Kaside
M.	Mecmua
S.	Sayı
s.	sayfa
V.	Varak
Yk.	Yaprak
[]	Düzeltilme ve Ekleme Yapılan Kısımlar

GİRİŞ

Tezimizin bu kısmında ana hatlarıyla mecmuanın tanımına, mecmuaların klâsik Türk Edebiyatı içindeki yeri ve önemine değindikten sonra 4957 no'lu şiir mecmuası hakkında genel bilgiler vermeye çalıştık.

1. KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMUALARIN YERİ VE ÖNEMİ

Mecmua kelimesi sözlük anlamı itibariyle “Toplanmış, biriktirilmiş ve düzenlenmiş şeylerin tamamı”² demektir. Arapça bir kelime olup “جمع” kökünden gelmektedir. Antoloji niteliğinde olan şiir mecmuaları edebiyat tarihimiz açısından gerek dönemin edebi zevki gerekse sosyal ve kültürel yapısı hakkında bilgi vermesi bakımından çok önemlidir.

Mecmualar, genelde bir veya daha fazla yazar yahut şaire ait çeşitli derleme kitaplardır. Bir kısmının sahibi ve müstensihi belli, büyük bir kısmının ise sahibi de müstensihi de belli değildir. Birçoğunun düzenleme tarihleri de yoktur.³

Mecmualar oluşturuldukları dönemin edebi zevkine göre oluşturulmuş bugünün şiir defteri ve antolojilerin karşılığıdır. Mecmualar bir veya birden fazla konuda tertip edilmiş olabilir. Mecmuaların bir çok edebiyat tarihçisi tarafından farklı tasnifleri yapılmıştır. Mecmualarla ilgili ilk tasnif çalışması Agah Sırrı Levend'e aittir ve tasnifi şu şekildedir:

- a. Nazire mecmuaları
- b. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları
- c. Türü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar
- d. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar

² İsmail, Parlatur, “Osmanlı Türkçesi Sözlüğü”, Yargı Yayınevi, Ankara 2006.

³ Mustafa Uzun, “Mecmua”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 28, Ankara 2003, s.265-268.

- e. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar⁴ şeklinde tasnif etmiştir.

Güney Kut'un tasnifi ise şu şekildedir.

- a. Nazire mecmuaları
- b. Seçme şiir mecmuaları
- c. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar
- d. Karışık mecmular
- e. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar olarak sınıflandırmıştır.⁵

Mecmualar, içerik bakımından farklı tür ve şekillerdeki eserleri kapsamakla birlikte yalnızca bir tür ve şekilde yazılmış müstakil mecmualar da bulunmaktadır. Şiir mecmuaları (mecnû'â-i eş'âr), risale mecmuaları (mecnû'âtü'r-resâil), hadis mecmuaları (mecnû'atü'l-ehâdis), fetva mecmuaları (mecnû'a-i fetâvâ), dua mecmuaları (mecnû'a-i ed'ie), tarih manzumelerini içeren mecmualar (mecnû'a-i tevârih), fevâid mecmuaları (mecnû'a-i fevâ'id), hutbe mecmuaları (mecnû'atü'lhuteb), tıpla ilgili mecmualar (mecnû'a-i tıb, mecnû'a-i mücerrebât, mecnû'a-i mu'âlece), gizli ilimlerden bahseden mecmualar (mecnû'atü'l-havâss, mecnû'a-i cifr ve reml, mecnû'a-i ilm-i nücûm, mecnû'a-i tılısmât, mecnû'a-i melâhîm, mecnû'a-i vefk), letaif mecmuaları (mecnû'atü'l-letâ'if), zikir ve evrâd mecmuaları (mecnû'a-i zikr ü evrâd), hikâye mecmuaları (mecnû'a-i hikâyât), münşe'ât mecmuaları (mecnû'a-i münşe'at), müzikle ilgili mecmualar (mecnû'a-i sâz u söz, mecnû'a-i beste, mecnû'a-i mûsiki), bu çeşit mecmualardan bazılarıdır. Bunların yanında Klasik Türk şiirine münhasır tür ve şekillerde yazılmış eserlerin bir araya getirildiği kaside mecmuaları (mecnû'atü'l-kasâ'id), naat mecmuaları (mecnû'atü'n-nu'ût), gazel mecmuaları (mecnû'a-i gazeliyât), nazire

⁴ Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C.I, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2008, s.166-167.

⁵ Güney Kut, "Mecmua" *Türk Dilli ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler), C.6, Dergâh yayınları, İstanbul 1986, s.170.

mecmuaları (mecmû'atü'n-nezâ'ir), rubai mecmuaları (mecmû'a-i rubâ'iyât), terkîb-bend mecmuaları (mecmû'a-i terkîb-bend), tercî-bend mecmuaları (mecmû'a-i tercî-bend), müstakil beyitler içeren mecmualar (mecmû'a-i ebyât), birden çok şairin divanlarının bir araya getirildiği mecmualar (mecmû'atü'd-devâvîn) edebiyat tarihi açısından değerli kaynaklardır.⁶

Klâsik Türk Edebiyatı araştırmalarında şiir mecmualarının önemini sıralayacak olursak ;

1. Dönemin edebi zevki ve sosyo-kültürel yapısı hakkında da bilgi verirler.
2. Şiir mecmuaları sayesinde dönemin popüler şair ve şiiirlerini görebilir bu şairlerin hangi şairlerden etkindediklerini de şiiir mecmuaları sayesinde öğrenebiliriz.
3. Gün yüzüne çıkmamış bazı eser ve belgeler şiiir mecmualarında bulunabilir.
4. Şairlerin divanlarına almadıkları şiiirlere şiiir mecmualarında rastlayabiliriz ayrıca divan sahibi olamamış henüz adı bilinmeyen şairler de şiiir mecmuaları sayesinde gün yüzüne çıkabilir.
5. Şiiir mecmuaları sayesinde şairlerin edebi kişilikleri hakkında da bilgi sahibi olabiliriz.

⁶ Kamil Ali,Gıynaş “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, *Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl 2011, S. 25, s. 245-260.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ŞİİR MECMUASI (NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ 4957 NO'LU MECMUA)'NİN TANITIMI⁷

Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi No : 4957

Aharlı kağıt üzerine istinsah edilmiştir, müstensihi belli değildir. 323x195, 245x127 ebatlarında olan mecmua kahverengi meşin yaldızlı olmakla birlikte alt ve üst kapak ortalarında sâlbekli, çiçekli şemse bulunmaktadır. Sertâblı, şîrâzeli ve mikleblidir, miklebin ortasında da küçük bir şemse yer almaktadır. 254 varaktır, her sayfada 14 satır bulunmaktadır. Altın çerçevesi ve başlıklar kırmızıdır. Genel itibariyle mahlaslar üzerine kırmızı çizgi çekilmek suretiyle gösterilmiştir. Şiirlerin başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Hattı nesihlidir. Her sayfa üç sütun halinde düzenlenmiştir. Beyitler sağdan sola doğru çarpaz şekilde yazılmıştır. Genel itibariyle her şiirin türü, kime ait oluşu ve hangi kafiye harfiyle yazıldığı belirtilmiştir.

Mecmuanın iç kapağında Sultan III. Osman'a ait bir mühür bulunmaktadır. Bu mührün üstünde Arapça 4957 yazılıdır. Mührün altında ise Arapça 4995 yazılmış ve üstü çizilmiştir. Büyük bir ihtimalle eserin kayıt numarası yazılmıştır. Mührün alt tarafında eserin vakıf kaydı vardır. Vakıf kaydının altında ise silik bir şekilde "Müfettiş İbrahim Hanif Efendi" adına bir mühür vardır. Kapağın sağ üst köşesinde " fihrist-i mâ fî hâzâ'l-mücellid" yazılıdır. Alt tarafında ise "Kasâyid-i Müteferrika, Kasâyid-i Nef'î, Divân-ı Yahyâ Efendi, Kasâyid-i Rûhî, Kasâyid-i Ulvî ve gayruhu " yazılıdır.⁸

⁷ Bu bölüm hazırlanırken Hamdi İlhan'ın tezindeki bilgilerden de faydalanılmıştır. Bkz. Hamdi İlhan, *Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 No'lu Şiir Mecmuası (Varak. 108^b-123^a) (İnceleme – Metin-Nesre Çeviri)* Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017).

⁸ Hamdi İlhan, *a.g.e.*, s 4.

Mecmuada ağırlıklı olarak gazel ve kaside nazım şekilleri yer alırken, bunlara ek olarak tahmis, muhammes, müseddes, terkiib-bend, mesnevi, rubâî, naat, müfret isimleriyle şiirler de yer almaktadır. Mecmuada genel itibariyle Gelibolulu Âlî , Bağdatlı Rûhî, Nef'î ve Şeyhülislâm Yahyâ'nın şiirleri yer alırken Cinânî, Âtîkî, Fevrî , Nev'î, Belîğî , Zihnî gibi 16. ve 17. Yüzyıl şairleri de yer alır.

254 varaklık şiir mecmuası üzerinde aşağıda isimleri yazılı olan kişiler de çalışma yapmıştır.

2^b-33^b Onur Şahin - Marmara Üniversitesi

33^b-53^a Şahinalp Şahin - Marmara Üniversitesi

72^b-92^b Asım Çakmak - Marmara Üniversitesi

93^a- 108^a Çiğdem Haberdar Külünk - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

93^a-123^b Mervenur Emiroğlu - Marmara Üniversitesi

108^b-123^a Hamdi İlhan - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

123^b-138^a Şerife Sarı - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

153^b-169^b Hatice Er - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

170^a-184^b Meryem Olcay - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

185^a-199^b İffetnur Gülhan - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

199^b-220^a Ayşenur Özbölük - Marmara Üniversitesi

220^b-240^a Ahmet Ertürkmen - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

İKİNCİ BÖLÜM

2. İNCELEME

Çalışmamızın bu kısmı 123^b-138^a varaklarının şekil ve muhteva yönünden incelenmesinden oluşmaktadır.

2.1. MECMUANIN ŞEKİL YÖNÜYLE İNCELENMESİ (123^b – 138^a VARAKLARI HAKKINDA)

Çalışmamızın bu bölümünde şiir mecmuasının 123^b-138^a varaklarının şekil ve muhteva özellikleri ortaya konulmuş, bu varaklarda yer alan şairler, şiirlerin şekilleri, vezinleri, kafiye ve redif özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

123^b-138^a varaklarında 16.yüzyıla ait şairlerden Gelibolulu Âlî ve Bağdatlı Rûhî'ye ait şiirler yer almıştır. 128^b sayfasında Kâtib'in Hâfız'ın gazelini tahmisi vardır. Gelibolulu Âlî'ye ait şiirler, kaf (ق), kef (ك), mim (م), nun (ن), vav (و), he (ه), ye (ي) harflerini kapsamaktadır. Gelibolulu Âlî'ye ait Nun (ن), vav (و), he (ه) ve ye (ي) harflerine ait toplamda 35 gazel mecmuanın 132^a-136^b sayfalarında tekrar etmiştir.

Mecmuada Gelibolulu Âlî'ye ait mükerrer gazeller de dahil toplamda 37 gazelin başında kırmızı mürekkeple “velehû” ibaresi yer almıştır, bazı gazelerde ise bu ibare kullanılmamıştır. Bazı gazelerde mahlasların üzerine kırmızı çizgi çekilerek belirtilmiştir. (G.16,G.44,G.45,G.46,G.47,G.48,G.49,G.50,G.51,G.53,G.54,G.55,G.56.G.57.G.58,G.59 ,G.60,G.65,G.66) Bazı gazelerde ise mahlasın üzerine çizgi çekilmemiştir. (G.1, G.2, G.3, G.4, G.5, G.6, G.7, G.8, G.9, G.10, G.11, G.12, G.13, G.14, G.15, G.16, G.17, G.18, G.52, G.61, G.62, K.63, K.64)

2.1.1. Nazım Şekilleri

Şiir mecmuamızın 123^b-138^a varaklarında nazım şekli olarak Gelibolulu Âlî'ye ait toplam 59 gazel, 1 terhib-bend , 1 mesnevi , Bağdatlı Rûhî'ye ait ilki 51, ikincisi 19

beyitlik iki kaside yer almaktadır. 128^b sayfasında ise Kâtib isimli şaire ait Farsça bir tahmis bulunmaktadır.

Genel itibariyle gazeller 5 ile 7 beyittir, yani Gelibolulu Âlî gazellerini klasik gazel formunda yazmıştır. Gazellerinde genellikle sevgilinin güzelliği, içki ve şarap meclisleri, sevgiliye duyulan özlem, sevgiliye sitem gibi konulara yer vermekle beraber, görevinden azl edilmesinden dolayı yazmış olduğu eleştiri mahiyetinde gazeller tenkit tarihi için önemlidir. Gazellerinde şiir tenkitçiliğini de konuşuran Âlî, kendisini över, 31. gazelde yer alan

Ğıdā-yı rūḫa ‘Âlî her sözün bir tāze ni‘metdür
Ne beñzer irteye ḳalmıř ta‘āma ğüfte-i Bâḳî

beyitinde kendi şiirlerini ruhun gıdasına taze bir nimete benzetirken, Bâkî ile kendi şiirini kıyaslayıp, Bakî'nin şiirlerini ertesi güne kalmış yemeğe benzetir. Yine gazellerinde devlet dairesinden azl edilmesinden dolayı yazmış olduğu beyitler de mevcuttur. 8. gazeldeki

Bi-ḥamdi’llāḫ ki defter-ḫāne ḳaydından ḫalāř oldum
Ḳafesden ḳurtılan murę-ı ḫümā pervāza döndüm ben

beyiti bunu somut olarak göstermektedir. Âlî gazellerinde eserleri hakkında da bilgi vermektedir. 62. gazeldeki “Dîvān-ı çāra mālîk iken çār dilde ben” mısraı buna örnek gösterilebilir.

Hz. Ali gibi, Mevlânâ gibi din büyüklerine de gazellerinde yer vermiş ve onları övmüştür.

Mecmuamızın 128^b sayfasında Kâtib isimli bir şairin Hâfız-i Şirâzî'nin bir gazelini tahmis ettiği bir şiiri yer almaktadır . Tahmis beş bendden oluşmaktadır ve mecmuanın genelinde Türkçe dışında yazılan tek şiirdir. 128^a-128^b sayfalarında toplamda beş bentlik bir terhib-bend de yer almaktadır. 5 bendden oluşān şiir Gelibolulu Âlî'ye aittir.

Çalışmamızda Bağdatlı Rûhî'ye ait 136^b ve 138^a sayfaları arasında iki kaside yer almaktadır. Kasidelerin başlıkları Farsça yazılır. İlk kaside de 51 beyittir ve divanda “Der şân-ı Şerîf-i Süleyman Pâşâ ki Hâkim-i Bağdâd Bud”başlığını taşımaktadır.

Bağdatlı Rûhî doğup büyüdüğü, gezip gördüğü yerleşim yerlerini şiirlerinde işlemiştir. Necef de doğduğu topraklarda yer alır ve Hz. Ali'nin kabri buradadır.

Hz. Ali için yazdığı kaside “Der medh-i Hz. Ali” başlığı taşımaktadır. Başlıktan da anlaşılacağı üzere Hz. Ali'yi övmek amacıyla yazılmıştır ve 19 beyittir. İlgili yapraklarda bulunan şiirlerin beyit ve bend dağılımı yapılarak tablo şeklinde aşağıda verilmiştir:

Tablo I. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Beyit ve Bend Dağılımı

Şiir No	Beyit Sayısı	Şiir No	Beyit Sayısı	Şiir No	Beyit Sayısı	Şiir No	Beyit Sayısı	Şiir No	Bend sayısı
1	5	17	7	33	5	51	7	38	5
2	5	18	5	34	5	52	7	39	5
3	5	19	5	35	5	53	5		
4	5	20	5	36	5	54	5		
5	4	21	5	37	6	55	5		
6	5	22	5	40	5	56	5		
7	5	23	5	41	5	57	5		
8	5	24	5	42	4	58	5		
9	5	25	5	43	5	59	6		
10	6	26	7	44	6	60	9		
11	5	27	5	45	5	61	7		
12	5	28	5	46	9	62	5		
13	5	29	5	47	7	63	51		
14	5	30	5	48	7	64	19		
15	5	31	5	49	5				
16	5	32	5	50	5				

2.1.2. Kafiye-Redifler

Çalışmamızın 123^b-138^a yapraklarında Gelibolulu Mustafa Âlî'ye ait gazelerde kırmızı mürekkeple yazılmış sırasıyla “velehü ħarfü'l-ķāf” , “velehü ħarfü'l-kef” , “velehü ħarfü'l-mim” , “velehü ħarfü'l-nün” , “velehü ħarfü'l-vav” , “velehü ħarfü'l-he” , “velehü ħarf ü'l-yā” başlıkları yer almaktadır. Bu harfler gazellerin kafiyelerini işaret etmektedir. Bağdatlı Rûhî'ye ait kasidelerdeki kafiye ise “dal” ve “fe” harflerini kapsamaktadır. Bu başlıkların yanısıra tezimizdeki gazel ve kasidelerdeki kafiye ve redif şeması aşağıdaki gibidir :

Tablo II. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Kafiye ve Redif Tablosu

Şiir No	Kafiye	Redifler	Şiir No	Kafiye	Redifler
1	-ām	-aldum	21	-ād	-eyle
2	-ān	-um	22	-ār	-um ne 'alemde
3	-er	-deyin	23	-ā	-da
4	-īn	-	24	-ar/-er	-ī
5	-ā	-gözden	25	-an	-ı
6	-āb	-em ben	26	-ān	-um seni
7	ān	-ından	27	-ān	-ı / -i
8	-āza	-döndüm ben	28	-āl	-oldı
9	-ā	-ya söyleñ söylesün	29	-āk	-itdi
10	-en	-de ben	30	-ān	-um gele mi
11	-ān	-	31	-ākı-ākī	-
12	-ā	-gelsün	32	-ār	-a çık
13	-ān	-	33	-āl	-üm dür
14	-ū	-	34	-ak	-üñ dür
15	-ev	-	35	-ān	-a / e ırgür
16	-ū	-	36	-ı	-bilmez
17	-ā	-böyle	37	-ār	-mıyuz
18	-et / -at	eyle	38	-ān/-ādir/-it/-ān/-et/-eni/-ağla	-uñ/ -olur 'alemde /-mekde/-um /-ler ider/-sün/-mazın
19	-ān	-undan ayırma	39	-āz /-ı /-en / -āb /-en	-āmed / -kesīd

Şiir No	Kafiyeler	Redifler	Şiir No	Kafiyeler	Redifler
40	-ā	-dan haz	53	-et	-senüñdür senüñ
41	-ā	-	54	-ān	-ister gönül
42	-ār	-şem'	55	-il	-dür gönül
43	-ā	-ya bak	56	-āl	-
44	-ār	-yok	57	-ān	olduğum
45	-er	-yok	58	-āk	-dür gönlüm
46	-āh	-yok	59	-ā	-ya tapşurdum
47	-īn	-mi yok	60	-am/-em	-olam
48	-ān	-kuçmak	61	-āna	-sığmadum
49	-a / ā	-geldüñ	62	-ār	-benüm
50	-ū	-na senüñ	63	-ād	-
51	-ā	-nuñ senüñ	64	-af / -ef	-
52	-rūza	-yitişdik			

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Gelibolulu Âlî mecmuamızın 123^b-138^a sayfalarında yer alan 59 gazel, 1 terki-bend ve 1 mesnevi nazım şekillerinde toplamda 51 tam kafiye, 15 yarım kafiye ve 7 zengin kafiye kullanmıştır. Kafiye kullanmadığı şiiri yoktur. Tek kelimedenden oluşan 20, iki kelimedenden oluşan 3, tek ekten oluşan 14, bir ek bir kelimedenden oluşan 16, iki kelimedenden oluşan 3, iki kelime bir ekten oluşan 2 redif vardır. 9 şiirinde redif kullanmamıştır. Gelibolulu Âlî şiirlerinde genellikle Türkçe redifler kullanmıştır. İlgili sayfalarda sadece Kâtib'in Farsça tahmisinde iki adet Farsça redif kullanılmıştır. Bağdatlı Ruhî'ye ait kasidelerde ise bir tanesi tek ek , diğerinde iki ayrı ekten oluşan tam kafiye kullanılmış, fakat redif kullanılmamıştır.

2.1.3. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Vezinleri

Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere çalıştığımız sayfalarda yer alan şiirlerde 11 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. En sık kullanılan vezinlerin başında 18 kez kullanımla mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün kalıbı gelmekle beraber onu 13 kez kullanımla fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün kalıbı izler, 11 kez kullanılan fā'ilātün fā'iatün fā'ilātün fā'ilün kalıbı ise üçüncü sıradadır.

Tablo III. Şair ve Şiirleri Gösteren Sıralı İndeks

Şiir No	Şiir Türü	Vezni	Bahri
GELİBOLULU MUŞTAFÂ 'ALİ			
1	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
2	Ġazel	mef' ülü mefâ 'ilün mef' ülü mefâ 'ilün	Hezec
3	Ġazel	mef' ülü fâ 'ilätü mefâ 'ilü fâ 'ilün	Muzâri'
4	Ġazel	mef' ülü fâ 'ilätü mefâ 'ilü fâ 'ilün	Muzâri'
5	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
6	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
7	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
8	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
9	Ġazel	fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilün	Remel
10	Ġazel	mef' ülü fâ 'ilätü mefâ 'ilü fâ 'ilün	Muzâri'
11	Ġazel	mef' ülü fâ 'ilätü mefâ 'ilü fâ 'ilün	Muzâri'
12	Ġazel	fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün	Remel
13	Ġazel	fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün	Remel
14	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
15	Ġazel	fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün	Remel
16	Ġazel	müstef' ilätün müstef' ilätün	Recez
17	Ġazel	fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün	Remel
18	Ġazel	fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün	Remel
19	Ġazel	mef' ülü mefâ 'ilün mef' ülü mefâ 'ilün	Hezec
20	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
21	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
22	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
23	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
24	Ġazel	fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün	Remel
25	Ġazel	müfte' ilün mefâ 'ilün müfteilün mefâ 'ilün	Recez
26	Ġazel	fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilün	Remel
27	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
28	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec
29	Ġazel	fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilün	Remel
30	Ġazel	fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün	Remel
31	Ġazel	mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün	Hezec

33	Ġazel	mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün	Hezec
34	Ġazel	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	Remel
35	Ġazel	mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün	Muzāri'
36	Ġazel	mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün	Hezec
37	Ġazel	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	Remel
38	Terkib-Bend	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	Remel
KĀTİB			
39	Tahmis	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün	Remel
GELİBOLULU MUŞTAFĀ'ĀLİ			
40	Ġazel	mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün	Hezec
41	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
42	Ġazel	mef'ülü fā'ilātü mefā'ılı fā'ilün	Muzāri'
43	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
44	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
45	Ġazel	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	Remel
46	Ġazel	mef'ülü fā'ilātü mefā'ılı fā'ilün	Muzāri'
47	Ġazel	mef'ülü fā'ilātü mefā'ılı fā'ilün	Muzāri'
48	Ġazel	mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün	Hezec
49	Ġazel	mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün	Hezec
50	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
51	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
52	Ġazel	mef'ülü mefā'ılı mefā'ılı fe'ülün	Hezec
53	Ġazel	fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün	Mütekārib
54	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
55	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
56	Ġazel	mefā'ılün fe'ilātün mefā'ılün fe'ilün	Müctes
57	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
58	Ġazel	mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün	Hezec
59	Ġazel	mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün	Hezec
60	Ġazel	mefā'ılün fe'ilātün mefā'ılün fe'ilün	Müctes
61	Ġazel	mef'ülü fā'ilātü mefā'ılı fā'ilün	Muzāri'
62	Ġazel	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	Remel
BAĠDATLI RŪHİ			
63	Kaside	fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	Remel
64	Kaside	mef'ülü fā'ilātü mefā'ılı fā'ilün	Muzāri'

Aşağıdaki tablo da şiiirlerde kullanılan aruz kalıplarının kullanılma sıklığını göstermek amacıyla yapılmıştır.

Tablo IV. Mecmuada Yer Alan Şiiirlerin Vezinleri ve Vezinlerin Kullanılma Sayısı

KULLANILAN VEZİN	VEZİN KULLANILMA SAYISI
HEZEC	
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	18
mef'ülü mefâ'îlün mef'ülü mefâ'îlün	2
mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün	1
RECEZ	
müstef'îlâtün müstef'îlâtün	1
müfte'îlün mefâ'îlün müfteîlün mefâ'îlün	1
REMEL	
fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	10
fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	13
MUZÂRİ'	
mef'ülü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün	9
mef'ülü fâ'îlâtün mef'ülü fâ'îlâtün	1
MÜCTEŞ	
mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün	2
MÜTEKÂRİB	
fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün	1

Tablolardan da anlaşılacağı üzere Klâsik Türk Edebiyatı'nda sıklıkla kullanılan Hezec bahrinin mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün kalıbı ile Remel bahrinin fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün ve fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün kalıpları incelediğimiz 123^b-138^a sayfalarında en çok yer alan kalıplar olmuştur.

2.2. MECMUANIN MUHTEVA YÖNÜYLE İNCELENMESİ

2.2.1. Mecmuada Yer Alan Şairler ve Kısa Biyografileri

Mecmuanın 123^b - 138^a yapraklarında Gelibolulu Âlî ve Bağdatlı Rûhî'ye ait şiirler yer almaktadır. Mecmuada sırasıyla öncelikle Gelibolulu Âlî'ye ait şiirler, daha sonra 128^b sayfasında Kâtib isimli şaire ait Hâfız'ın gazeline tahmisi, daha sonra Bağdâtlı Rûhî'ye ait şiirler yer alır. Gelibolulu Âlî'ye ait toplam 59 gazel, 1 terki-bend, 1 mesnevi, Bağdâtlı Rûhî'ye ait ilki 51 beyitlik ikincisi 19 beyitlik iki kaside yer almaktadır. Gelibolulu Âlî'ye ait toplam 35 gazel mecmuanın 132^a -136^b sayfalarında tekrar etmiştir. Gelibolulu Âlî'ye ait G.27, G.29, G.50, G.51 ve G.53 divânda bulunamamıştır.

Gelibolulu Âlî (Gelibolu 1541-Cidde 1600): Asıl adı Mustafa bin Ahmed bin Abdullah'tır. Annesinin adı Ümmühâni, babasının adı Hoca Ahmet'tir. Gelibolu'da doğmuştur. Daha çocuk denebilecek bir yaşta, dokuz yaşındayken Habîb-i Hamîdî ve Sürûrî'den tefsir ve fıkıh dersleri alır, on altı yaşında İstanbul' a giderek Rüstem Paşa, Haseki ve Semaniye medreselerine devam eder.⁹ Gelibolu Âlî defterdarlık, yeniçeri katipliği, sancakbeyliği ve Şam beylerbeyliği ve Cidde emirliği gibi çeşitli görevlerde bulunmuştur. Edebiyata şiirle giren Âlî, daha sonra düzyazıyı benimsemiş, özellikle tarihçiliğiyle ünlenmiştir.¹⁰ Şiirlerinde toplumun aksayan yönlerini özellikle devlet idaresinde gördüğü bozuklukları sade bir dille anlatmıştır. Türkçe ve Farsça divanının yanısıra çeşitli konularda birçok eseri bulunmaktadır. Gelibolulu Âlî, 16. asrın en büyük tarihçilerindendir. Bu kulvarda en önemli eseri *Kühü'l-Ahbâr*'dır. Dört rükn üzerine kurulu umumi bir tarih kitabı olmakla birlikte , eseri önemli kılan bir diğer husus her padişahın devrinden sonra tanınmış şeyhler, ilim adamları ve şairlerin hayat hikayeleri hakkında bilgiler vermesidir.¹¹

⁹ İ. Hakkı Aksoyak : *Gelibolulu Mustafa Âlî, Divan I, (İnceleme-Tenkitli Metin*, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2006, syf. 12.

¹⁰ Abdullah Özkan , *Başlangıcından Bu Yana Türk Şiiri Antolojisi*, Boyut Dosya Yayınları, İstanbul 2003, c 2, s.446.

¹¹ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal , *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh yayınları , İstanbul 2009, s 381.

Bağdatlı Rûhî: Bağdatlı Rûhî'nin doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte Mehmet Tevfik Efendi'nin Mecmatü't-Terâcim'de 941'de doğduğu yazılıdır¹². Bağdât doğumludur ve asıl ismi Osman'dır. Rûhî için bütün tezkireler hemen hemen aynı bilgileri vermektedirler. Yalnız Esrar Dede tezkiresinde onun Mevlevî olduğunu, sefer ve seyahete meyilli bulunduğunu, İstanbul'a gelerek Galata Mevlevihanesi'nde oturduğunu, daha sonra Konya'da Mevlânâ türbesini ziyaret ettiğini oradan Hicâz'a sonra Şam'a gittiğini ve Şam'da 1014 (1605-1606)'da öldüğünü yazmaktadır.¹³

Bağdatlı Rûhî şiirlerinde toplumun aksayan yönlerini, dönemin problemlerini, idarecileri, bencillikleri anlatmış hiciv sanatını ustaca kullanmıştır. 1606 yılında Şam'da vefat etmiştir. Bilinen tek eseri Divânıdır.

Kutb-ı Kâtib (Kutbeddin Muhammed-i Yezdî) (d./-ö.): Ahdî tezkiresinde Kutb-ı Kâtib olarak geçen şairin gerçek adı Kutbeddin'dir. Asıl memleketi Yezd'dir. Uzun süre Yezd'de kaldıktan sonra Bağdât'a yerleşti ve orada meşhur oldu. Ahdî, Kutbeddin'i, zamanın Enîs'i, Mîr 'Alîsi ve Mîr Muzaffer'i gibi görür. Zamanının Irak hattatlarının en ünlülerinden olan Kutbeddin, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin de önerisi üzerine nesih ve nestalik yazı ustaları hakkında bir risale yazdı. Âlî'nin *Nusretname*'nin tamamlanmasının ertesinde, 1585-1586'da Bağdât hazinesi defterdarı iken tanıştığı, uzun süre birlikte vakit geçirdiği hattat Kutbeddin Muhammed-i Yezdî'nin Menakıbü'l-Hünerveran'ın yazılmasında önemli katkısı oldu. Âlî,50 hattatı içeren bu risaleye, Menakıb-ı Hünerveran'da zaman zaman doğrudan referans verdi; onu diğer kaynaklarıyla karşılaştırdı.¹⁴

¹² Coşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divân'ından Seçmeler*, Gaye Kitabevi, Bursa 2000, s. 13.

¹³ Coşkun Ak, *a.g.e*, s. 13.

¹⁴ İsmail Hakkı Aksoyak "Kutb-ı Kâtib, Kutbeddin Muhammed-i Yezdî" www.turkedebiyatilisimleri.org (Erişim tarihi : 02.09.2018)

2.2.2. Sosyal Hayat

Divan Edebiyatı yıllardır halktan kopuk bir edebiyat olarak gösterilmiştir. Gerek şairlerin divanlarına gerekse Klasik Türk Edebiyatı alanında yapılan çalışmalara baktığımızda, şairlerin toplumu iyi gözlemledikleri, divanlarında sosyal sorunlara değindikleri, devrin ve sosyal hayatın aksayan yönlerini eleştirdikleri, sosyal hayata dair din-tasavvuf kültürü, bayramlar, düğün ve sünnet merasimleri, eğlence meclisleri, çeşitli sosyal mekanlar, halka ait bazı gelenek görenek ve inanışları şiirlerinde işledikleri görülmektedir. Hiçbir edebiyatın halktan kopuk olduğu düşünülemez, divan şairleri de şiirlerine toplumsal hayatı başarıyla yansıtmışlardır. Nurusomaniye Kütüphanesi 4957 no'lu şiir mecmuası 123^b-138^a varaklarında yer alan gazellerde de sosyal hayata dair birçok öge bulunmaktadır. Şiirlerde geçen , bizim tesbit ettiğimiz sosyal hayata dair ögeler şu şekildedir:

2.2.2.1. Yerleşim Merkezleri:

Osmanlı Devleti dört kıtaya yayılmış, çok uluslu bir yapıya sahipti. Medeniyetlerin en önemli özelliği, çok mekanlı, çok kültürlü, çok dilli, çok dinli ve çok devletli olmalarıdır. Osmanlı Devleti de bünyesinde çeşitli ülkeler ve kutsal mekanlar barındıran İslam medeniyetinin en önemli temsilcisi konumunda bir devlettir. Bu devletin yıllarca himayesinde bulunan bazı yerleşim merkezleri gerek kültürel, gerekse dini-tasavvufi hayatımız açısından çok büyük önem taşımaktaydı. Divân şairleri de yaşadıkları,gezip gördükleri veya İslâm dini açısından kutsal kabul edilen yerleşim merkezlerini şiirlerinde sıkça işlemişlerdir. Bizim çalışmamızda adı geçen yerleşim merkezleri şu şekildedir:

Kerbelâ

Kerbela şehri Hz. Peygamber'in (s.a.v) torunu Hz. Hüseyin'in şehit edildiği yerdir ve türbesi de burada bulunur. Şiirimizde Kerbelâ, matem, şehadet, susuzluk, tasa, gam,

keder anlamında “kerb ü bela” terkibiyle anılır¹⁵. Gelibolulu Mustafa Âlî’den alıntıladığımız bu beyitte de şair kanlı gözyaşlarına susuzluğunu şahit tutmaktadır.

Şusuzlık mâcerâsın sâ’il olsun eşk-i hûn-barum
Varursam Kerbelâ deştindeki şimşād-ı āzāda (G.23/3)

Bağdât

Bağdat, yüzyıllardır İslâm dünyasının ilim, kültür ve medeniyet konularında yüz akı olmuş, şairlerin “yeryüzünün cenneti” adını verdikleri bir şehirdir. Dilimizde de Bağdât ile ilgili “Sora sora Bağdât bulunur”, “Yanlış hesap Bağdât’tan döner”, “Âşığa Bağdât sorulmaz” gibi bazı sözler de yerleşmiştir. Gelibolulu Mustafa Âlî’nin aşağıdaki beyitte Bağdat şehrini gezdiğini ve onu cennete benzettiğini görüyoruz:

Gezerdüm sağlığumda bāğ-ı dād-ı cennet-ābāda
Ġubārum rüzigār-ı zūr-kār iletdi Bağdād’a (G.23/1)

Bağdatlı Rûhî de çalışmamızda yer alan kasidesinde Bağdat şehrinden bahsetmiştir. Süleymân Paşa’ya yazılan kasidede Bağdat şehrine Paşa’nın girmesi ile şehir nasıl şereflenirse baharın gelişi ile gül bahçesinin şeref kazandığını ve mutlu olduğunu belirtmiştir.

Oldu teşrif-i bahâriyle müşerref gülşen
Nitekim maḡdem-i paşâyile şehr-i Bağdād (K.63/15)

Aşağıdaki beyitte de Süleymân Paşa’nın adaleti olmasaydı Bağdād şehrinin zulmden harab olacağını belirtmiştir.

Zulmden milket-i Bağdād harāb olmuşdur
Vay eger eylemese bānī-i adliñ ābād (K.63/23)

¹⁵ Emine Yeniterzi, “Klasik Türk Şiirinde Ülke ve Şehirlerin Meşhur Özellikleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Klasik Türk Edebiyatının Kaynakaları Özel Sayısı, c.3, sayı 15, s. 319.

Necef

Necef Hz. Ali'nin kabrinin bulunduğu, Bağdat'ın güneyindeki yerleşim yeridir. Gelibolulu Mustafa Âlî muhtemelen o coğrafyayı gezmiş ve şiirlerine yansıtmıştır. Bağdatlı Rûhî ise Bağdatlı olması hasebiyle o bölgeye ait Necef, Kerbelâ gibi yerleşim yerlerini şiirlerinde işlemiştir.

Gelibolulu Mustafa Âlî ve Bağdatlı Rûhî'nin aşağıya alıntıladığımız beyitlerinde Necef'ten övgüyle bahsettiğini görüyoruz.

Şadef tek merķad-i pākin n'ola eşküm muhiṭ olsa
N'içün yek-tā yatur durur Necef ol baḥr-ı ḥaḍrāda (G.23/4)

Ya min ğiddete bi-merķadihi ravzatü'n-Necef
Maḳbūletü'l-emākinü mecmū'atü'ş Şeref (K.64/1)

Cehd it ki ola secdegehüñ Ka'be-i Necef
Ol cāy-ı pāke yüz sürebilsen zihī şeref (K. 64/15)

Ken'ân

Ken'ân Hz. Yakub'un memleketidir. Edebiyatımızda pîr-i Ken'ân tabiri Hz. Yakub için kullanılmaktadır. Aşağıdaki beyitte de Gelibolulu Âlî, Hz. Yûsuf kıssasına telmih yaparak, Hz. Yakûb'un onun sevgilisini görse gözyaşlarından ellerini yıkayacağını belirtmiştir.

Hicr-i Yûsufda benüm yûsufumu görse 'ayān
Giryeden el yur idi ḥazret-i pîr-i Ken'ân (Terkib-bend 38/4)

2.2.2.2. Din ve Eğitim Görevlileri/Dini Kimlikler

Mollâ

Mollâ , kelime anlamı itibariyle, 1. bilim adamı, 2. huk. En kıdemli ve büyük kadı, 3. Medreseye devam eden öğrenci ¹⁶demektir. Kendisinden fetva istenilen kişidir.

“Ol perînüñ seyr-i pehlûsına fetvâ isterüz
Hâlvat-i germ-âbe-i monlâya söyleñ söylesün” (G.9/2)

41 Numaralı Âlî'nin gazeli “Mevlevilik, Molla Celâleddîn-i Rûm , Mollâ, zâhid gibi din büyükleri, dini kimlikler ve dini terimlerin çokça bulunduğu bir gazeldir.

1. Añlasañ sırrın şadâ-yı nâyı kılsañ istimâ^ç
Mevlevîler gibi zâhid sen de eylerdüñ semâ^ç
2. Aç gözün Mollâ Celâleddîn-i Rûma kıl nazar
Gör niçe keşretde vahdet zevkin itmiş ihtirâ^ç
3. İşbu Bâzâr-ı fenâ bir sūdı yok sevdâyimış
Çâr-süy-ı ‘aşka gel iy hâce istersen metâ^ç
4. Hâne-kâh-ı hazret-i Mollâ'yı bir dem seyr iden
Döne döne ‘âlem-i fânîden eyler inkişâ^ç
5. Umaram yarın şefâ^çat eyleye Mollâ-yı Rûm
‘Âliyâ kılsun hemân emrine anuñ ittibâ^ç

Zâhid

Dinin emirlerini yanlış anlayan, imanı dış görünüşe göre değerlendiren, tek emeli cennete gitmek olan riyâkar kişidir. Edebiyatımızda daima rindin karşısında yer alır.

Yitürdi ‘aklı zâhid reh-nümâlık kında ol kında
Riyâ vâdîsine düşmiş gider bir toğrı yol bilmez (G.36/2)

¹⁶ İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara 2006, s.1113.

Rūz u ŧeb itmededür ŧimdi du‘a-yı ħayrūñ
Rindler meygedede ŧavma‘alarda zūhhād (K. 63/29)

Vâiz

Dini öğütlerde bulunan kiŧi anlamına gelen vâiz, ŧairlerin hoŧlanmadığı bir kiŧidir.
Dinin sadece zahiri yönüne göre hareket ettiğı için zahidden hiç farkı yoktur.¹⁷

Baña geħ cām-ı leb-i muĝ-beħeden dir vā‘iz
Bī-ħaberdür dil-i ŧūrīdeden aldum ħaberi (G.24/3)

Cennetiñ vasfın idüp anmadı kūyuñ vā‘iz
Dün yine meclisde bizi ħamnāk itdi (G.29/4)

2.2.2.3. Zanaatlar ve Çeŧitli Meslekler

Attâr

Itr (güzel koku) kökünden gelen , güzel kokular ve çeŧitli ŧifalı bitkiler satan
kiŧidir.

ŧi‘rümüz ŧafħaların ‘anber ü kâfūr itdük
‘Āliyā söyleye biz hem-ser-i ‘Aṭṭâr mıyuz (G.37/6)

Peyk

Haber veya mektup getirip , götürden demektir. Osmanlı Devleti’nde padiŧahlar atla
sefere çıktıklarında yanlarında onlara eşlik eden muhafızlara “peyk” denilmekteydi.

¹⁷ İbrahim Ethem Buyruk, *Baħdatlı Rūhî Divânı’nda Sosyal Hayat*, Doktora Tezi, Selçuk
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015, s. 86.

Peyk-i 'ömr ise şitâb üzre müsta'cel
Dilde nâ-yâb şabır bende taķāzâ böyle (G.17/2)

Tabîb

Klâsik Türk şiirinde âşık hasta, maşuk ise onun dermanı olan yegane tabibtir. Aşağıdaki beyitte de hicran derdinin tabibiyle konuşan âşık, ondan ayrılık derdine çare sorar, o da adeta reçete yazar gibi bu derdin dermanını söyler.

Ṭabîb-i derd-i hecre çāre sordum didi ol hāzıķ
Dil emmek bûse almak yāra sarılmaķ miyān kuçmaķ (G.48/5)

2.2.2.4. Kumaşlar ve Giyecekler

Her toplumun kendisine has bir karakteri vardır. Bu karakteri en iyi yansıtan özelliklerden biri de toplumda kullanılan kıyafetlerdir. Giyim, kuşam toplumun örf, adet, inanış gelenek ve görenekleri hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olur.

Dâmân

Etek demektir. Şiirlerde genellikle sevgilinin ayaklarına kapanmayı anlatmak için etek veya dâmân kelimesi kullanılır.

Ḳoñ açılayın bilsün her rāzumı cānānum
Ḳon çāk ideyin insün dāmāna girîbānum (G.2/1)

Bir elüm dāmen-i dil-berde bir el saġarda
Reh-i 'işyānda ayak basmaduġum bir yir yoķ (G.45/2)

Kabâ

Cübbe, aba, üste giyilen üstlük anlamlarına gelen kabâ, aynı zamanda Anadolu'da giyilen ve meydanî denilen, kırmızı-beyaz ipekli kumaştan yapılan, yan etekleri çift yırtmaçlı, göğüs kısmı açık, yakası sırma ve ipek işlemeli uzun bir entari olup, bu elbiseye nim-ten veya mintan da denilmektedir. Tasavvufta kabâ, dervişin hırkasıdır.¹⁸

Ne geysen fitne vü âli mukarrer ey 'Âlî
Kabâ-yı zerd ile amma bilemem nice olur hâl (G.56/5)

Üsküf

Osmanlı devletinde yüksek rütbeli yeniçerilerin giydiği bir başlıktır.

Şanasın üsküf-i zerrîni bir kıyruklı yılduzdur
Hezârân fitneye bâ'îşdür ol çerh-i bed-ahterde (G.20/4)

Pirehen

Pirehen gömlek demektir. Divân şiirinde aşığın bağrındaki ve bedenindeki yaralar ile kendi teni pirehen olarak düşünülür. Ayrıca sevgilinin pireheni aşık tarafından kıskanılır. Çünkü o sevgiliyi sarıp kucaklamıştır.¹⁹ Aşağıdaki beyitte de şair, vuslat zamanı sevgilinin gömleğinin onu sarıp sarmalamaya engel olduğundan bahsetmektedir.

Dem-i vuşlatda girüp âramıza pîreheni
Kömaya sîneye şarmağa o nâzûk bedeni

2.2.2.5. Mekanlar

¹⁸ İbrahim Ethem Buyruk, *a.g.e.*, s.202.

¹⁹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara1993, s 404.

Osmanlı toplumunda mekanlar çok çeşitliydi. Camii, türbe, tekke gibi dini mekanlar olduğu gibi, çarşı, pazar gibi sosyal mekanlar ayrıca meyhane, kahvehane gibi eğlence merkezleri de bulunuyordu.

Harâbât (Meyhane) / Bezm

Kelime anlamı itibariyle “harabeler,viraneler”demektir. Divân şairleri bu kelimeyi “meyhane” anlamıyla kullanmışlardır.

Câm-ı mey üstine bir bencileyin ditrer yok
Baña pîrân-ı harâbâtda bir beñzer yok (G.45/1)

N’ola yüz suyu döksem kâse-şüy olsam harâbâta
Ben ol gassâleden çok behre buldum niçe kâm aldum (G.1/2)

Bezm ; “İçkili, eğlenceli meclis,toplantı,dernek. İlkbahar mevsiminde çemende, kırlarda veya bir gül bahçesi vs güzel yerlerde gezip eğlenmek, içip çoşmak, halen rağbet edilen bir eğlence şeklidir.”²⁰

“Meclis, yiyip içmek, hoş sohbetler etmek, şarkılar ve şiirler söyleyip dinlemek için toplanır. Meclisin alışıldık öğeleri arasında, meyler, seçme yiyecekler (meze, nukl), sâkî, sevgili, müzisyenler, arkadaşlar, mumlar baharatlar ve kokular bulunur. Meclis için en iyi mekan, bahar mevsiminde, mehtabın aydınlattığı bir göğün altında, bir bahçedir”²¹

Küllî eczâma diseñ ışık derdine bir bir yan
Her biri bezm-i harâbâta olur bir biryân (G.13/1)

Gül gibi câm-ı mey def ü şeş-tâ vü ney kanı

²⁰ İskender Pala , *age*, s.84.

²¹ Walter G.Andrews , *Şiirin Sesi,Toplumun Şarkısı*, İletişim Yay, İstanbul 2000, s.178.

Bülbüllerinde gülşen-i bezmüñ enīn mi yok (G.46/4)

Gice gündüz dile cevri eyleyüb incitmekte
Bezme geldikçe bu ben ‘aşığın serkitmekte

Türbe

Türbeler Osmanlı toplumunda ve günümüzde de bazı din alimleri ve tasavvuf büyüklerinin kabirlerinin bulunduğu mekanlardır. İnsanlar tarafından özellikle kutsal günlerde ziyaret edilen türbelerde hem türbede yatan kişi adına dualar edilir hem de o kişiyi vesile kılarak yaratıcıdan çeşitli isteklerde bulunulur.

İmām-ı ‘A’zam’uñ kanlı yaşundan türbesi ıolsun
Görinsün lāle-i Nu‘mān açılmış gibi şahrāda (G.23/6)

2.2.2.6. Mûsikî

Osmanlı musikisi, Osmanlı saray veya halk müzisyenlerinin askeri, dini, klâsik ve folklorik türlerde ürettiği ve toplumun her kesiminde kullanılmış bir sanat olup bir ucu Çin’e, bir ucu Fas’a kadar uzanan 25 yüzyıllık Türk mûsikîsinin yaklaşık 500 yıllık bir bölümünü teşkil eder²² Divân şairleri şiirlerinde mûsikî makamlarını, mûsikîye ait çeşitli çalgıları özellikle eğlence meclislerinden bahsederken ele almış ve şiirlerinde işlemişlerdir. Def, ney, çeng, semâ bunlardan bazılarıdır.

Def / Ney / Şeş-tâ / Semâ

Def, vurmali bir musiki aleti olup şiirimizde daha çok aşığın gönlünü temsil eder. Ney ise İlahi hakikatten sırlar verediğine inanılan üflemeli bir musiki çalgısıdır, daha çok

²² Çinuçen Tanrıokur, *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003, s.13.

Mevleviler arasında kullanılmıştır. Şeş-tâ ise bir saz çeşidi olmakla birlikte yerini daha sonra tambura bırakmıştır. Semâ ise Mevlevilerin yapmış olduğu dini bir ritüeldir.

Gül gibi cām-ı mey def ü şeş-tâ vü ney kıanı
Bülbüllerinde gülşen-i bezmün enîn mi yok (G.47/4)

Añlasañ sırrın şadā-yı nāyı kılsañ istimā‘
Mevleviler gibi zāhid sende eylerdüñ semā‘ (G.41/1)

2.2.2.7. İçecekler

Şarap (Bâde)

Divân şiirinde adı en çok geçen içecektir. Rengi itibariyle sevgilinin dudağına benzetilir. Sâkî, cām, sagar, kadeh kelimeleriyle birlikte kullanılır. Âşığa zevk verir, dertlerini unutturur. Hakikate erişmenin aracı olarak da görülür.

Hasretinden bâdenün ‘Âlî ne ğamlar çekdügin
Bir tehî kalmış hum-ı şahbāya söyleñ söylesün (G.9/5)

2.2.2.8. Eşyalar

Kâse

Günlük hayatta kullanılan eşyalardandır. Daha çok içki koymak için kullanılır. Şiirimizde ay ve güneş de kaseye benzetilir.

N’ola yüz suyu döksem kâse-şüy olsam ħarābāta
Ben ol gassāleden çok behre buldum niçe kām aldum (G.1/2)

2.2.2.9. Çeşitli Paralar

Nakd

Akçe, para olarak bulunan servet,dinar. Divan şiirinde sevgilinin aşkı, cevri ve vuslatı ile aşğın canı, nakd olarak düşünölmüştür.²³ Aşağıdaki beyitte nakd kelimesi “sermaye” anlamında kullanılmıştır.

Hemân cān nāk̄di vardur der-miyān ol yoğ bu yoğ zāhid
Saña mı kaldı her nāzük miyānı rāyġān ıuğmak (48 /4)

2.2.2.10. Savaş Aletleri

Kılıç

Bir savaş aleti olmakla birlikte şiirimizde gerçek anlamının yanında sevgilinin kirpiği, gamzesi , cefaları için de kullanılır.

A‘dāya kılıç çek beni yanuñdan ayırma
Zatum gibi şemş̄iri miyānuñdan ayırma (G.19/1)

Görünen şanma şafağ kim döküp a‘dā kanın
Çarha şalmış kılıcın rezmdde ol ş̄ir nihād (K.1/18)

Ok / Kemân

Klâsik şiirde sevgiliye ait birçok güzellik unsuru oka benzetilir. Maşûġun bakışı, kirpiği, gamzesi bunlardan bazılarıdır. Sevgili bakışlarıyla aşğın gönlüne ok atar, aşık yaralansa da bu oklardan mutlu olur ve bu okların gönlünden çıkmasını istemez. Kemân ise sevgilinin kaşına benzetilir, kimi şiirlerde aşğın beli sevgilinin cefalarından dolayı kemana yani yaya dönmüştür.

²³ İskender Pala, *a.g.e*, s 378.

Tîr-i ğam sinemde pinhân zaĥmum ammâ bî-nişân
Nükte-i ser bestedür izmâr çok izhâr yok (G.44/5)

Zaĥm ur nice kej-tab'a benüm toĝrı sözümle
Bir bencileyin tîri kemānuñdan ayırma (G.19/3)

Âh oĝın ata ata döndüñ kemāna ey 'Âlî
Tîr-i murâdı bārî bir kez nişâna irgür (G.35/5)

2.2.2.11. Spor ve Oyunlar

Av /Avcılık

Av ve avcılık Türk kültüründe çok önemli bir yere sahiptir. Şiirimizde dâm, sayd, sayyâd, şikâr kelimeleriyle birlikte kullanılır.

Şîrlerle şalınur gördü zamanıñda ğazâl
Şaldı deryâya kemendin eleminden şayyâd (K. 63/27)

Jâleden dâne döküp bülbüli şayd itmek için
Dâm şurmuş çemene ĝonca mişal şayyâd (K. 63/3)

Şikâr alduñsa bu vâdilerüñ bebr-i jiyânından
Şaĝın ser-pençesinden şîr-i 'iřkuñ geçme yanından (G.7/1)

Görüldüğü gibi Divân şiirinin az sayıda şiirini içeren şiir mecmuasında bile birçok sosyal hayat ögesi bulunmaktadır. Divân şairleri sosyal hayatla içiçe olmuşlar, halkın adet,

gelenek göreneklerini, bayramlarını, düğün merasimlerini, günlük hayatta buldukları mekanları, kullandıkları eşyaları, inançlarını en güzel şekilde şiirlerinde işlemişlerdir.

2.2.3. Atasözü ve Deyimler

Atasözü ve deyimler renkli bir anlatım sağlayan, az sözle çok şey anlatmamıza yarayan bünyesinde sosyolojik, psikolojik, ahlaki yönlerden birçok mesaj barındıran milli ve edebi söz varlıklarımızdır. Divân edebiyatı her ne kadar halktan kopuk olmakla eleştirilse de şairlerin divânlarına baktığımızda birçok atasözü, deyim, halka ait örf, adet ve inanışların beyitlerde yer aldığını görürüz. Bu divân şairinin halk kültürüyle ne kadar içiçe olduğunu gösterir.

Çalışmamızın 123^b-138^a varaklarında yer alan Gelibolu Âlî ve Bağdatlı Rûhî'ye ait şiirlerde atasözü yer almasa da birçok deyim bulunmaktadır. Bizim tespit ettiğimiz deyimler şu şekildedir:

Ad eylemek:

Beni bed-nām-ı 'ālem kıılmaķ isterseñ nezāketle
Özüñ Leylā'ya nisbet kııl bana Mecnūn'ı ad eyle (G.21 /3)

Aklı yitirmek:

Yitürdi 'aķlı zāhid reh-nümālīķ ķanda ol ķanda
Riyā vādīsine düşmiş gider bir toğrı yol bilmez (G.36/2)

Ayak basmak:

Bir elüm dāmen-i dilberde bir el sağarda
Reh-i 'iřyānda ayak basmaduğum bir yir yok (G.45/2)

Bağrı delinmek:

Her ğamzeñ urur bir ok bagrum delinür çok çok

Bildüm ki şenelmek yok hergiz dil-i vîrānum (G.2/4)

Bendine yād el deġmemek:

Düğmesi açılmamış bendine yād el deġmemiş
Biñ ılsım altında bir genc-i nihān ister göñül (G.54/2)

Beyaza çıkmak:

Beyāza çıksa ne var müşkilāt-ı hüsn-i cemāl
Beyāzlar geyüñ ey meh seçilsün ol haṭ u hāl (G.56/1)

Cân atmak:

Çāh-ı ‘izāra cān ataruz bir güler yüze
Halā ki gāh var olur ol daḥı gāh yok (G.46/7)

Câni daralmak:

Cānum ṭaraldı ‘ālem-i imkâna şıġmadum
Bir gevherem ki lücce-i ‘ummāna şıġmadum (G.61/1)

Dâne dökme :

Jāleden dâne döküp bülbüli şayd itmek için
Dām ḳurmuş çemene ġonca mişāl şayyād (K.63/3)

Dil emmek:

Ṭabīb-i derdime bir çāre sordum didi ol hāzıḳ
Dil emmek buse almak yāra sarılmaḳ miyān ḳuçmaḳ (G.48/5)

Dil virmek :

Eyler maḥabbetüñ aña ilḳā-yı lā-taḥāf

Mümkin degül maḥabbetüñe dil virilmeye (K. 64/10)

Dirlik kesmek:

Lā'ı-lebüñle tiġ-i müjeñden efendi dād

Dirlik keserler ortada bir dād-ḥāh yoq (G.46/3)

Dünya kaç bucaktır bildirmek:

Dār-ı dünyā kaç bucaqdur baña bildürdüñ hele

Böyle bilmezdim benüm devletlü sultānum seni (G.26/4)

El vermek:

Baña el virmedüñ kim qollayam ol sâ'id ü sâkı

Quçup nâzük miyānuñ ellemişler niceler sâkı (G.31/1)

Eski derdin tazelemek:

Öldi gitdi hecr ile bir taze cān ister gönül

Eski derdin tazeler bir nev-cevān ister gönül (G.54/1)

Gam çekmek:

Ḥasretinden bādenüñ 'Âlī ne ġamlar çekdügin

Bir tehī qalmış ḥum-ı şahbāya söyleñ söylesün (G.9/5)

Görünmez derde düşmek :

Be şüfī gitmesün dirseñ şafā dilden ziyā gözden

Görünmez derde düş gitsün fenā dilden beqā gözden (G.5/1)

Göz yaşı dökmek:

Aġlaruz şubḥa degin hecr ile bīmār mıyuz

Dökerüz göz yaşını derde giriftâr mıyuz (G.37/1)

Hatırı yıkılmak:

Yıkıldı hâtırım göñlüm harâb oldu [o] gül bilmez

Yine cevır itmek ister tâzedür hâtır göñül bilmez (G.36/1)

İstignâ satmak:

Yâra istignâ şatup hicrâna içdâm eyleme

Yârdan ayrılmak âsân şanma müşkildür göñül (G.55/2)

Kan ağlamak:

Kan ağlaruz firâk ile bilmem nedür sebep

Bir göz uciyla giryemize bir nigâh yok (G.46/4)

Kan akıtmak:

Guşşadan kan akıdup dide-i nemnâklari

Her kaçan eyler tîrini düşmenleri yâd (K. 63/20)

Kanın kurutmak:

Çanın kurıtdı hâme neden dökmez oldu yaş

Bilmem söz ehline çurı bir âferin mi yok(G.47 / 6)

Kenâr itmek:

Mû miyânını kenâr itmek umardum yâruñ

Düşdi mâbeyne keder ortalık ammâ böyle (G.17/5)

Kul olmak:

Muhammed nâm bir Ahmed likâ maḥbûba çul oldum

Şanasın çār-yār olmuş durur hūsne çār-ebrū (G.14/4)

‘Âlī k̄ul oldu bir şeh-i ‘ālīcenāba kim
Yanında berg-i kâh kadar kadr-i cāh yok(G.46/9)

Mala tapmak:

Çü gördüm mālā tapmış mūra dönmüş nefsi emmāre
Kānā‘at kenzini bir *kenz-i lā-yefnāya* tapşurdum (G.59/4)

Yâri tenhâ düşürmek:

Düşürdüm yâri tenhâ lîk bahtum kılmadı yâri
Ne cānān iltifāt itdi ne taqrîre mecāl oldu (G.28/3)

Yarım ağız anmak:

Derd ü ğam aldı beni yarım ağız yāra varup
Dermendüñ budur aḥvāli diyü söyler yok (G.45/3)

Yakasını çâk itmek :

Bülbülüñ nāle vü feryādını gūş itdi dil
Ġonca-veş baġrını pürḥūn yaqasın çâk itdi (G.29/3)

Yir yüzünü tutmak:

Ḥaḫ çıkdı tutdı yir yüzini fitne leşkeri
Ammā belā budur görünürde sipāh yok (G.46/8)

Yüz sürmek :

Cehd it ki ola secdegehüñ Ka’be-i Necef
Ol cāy-ı pāke yüz sürebilsen zihī şeref (K. 64/15)

Şairler daha güçlü bir anlatım sağlamak için atasözü ve deyimlere başvurmuşlardır. Görüldüğü gibi üzerinde çalıştığımız 123b-138^a yapraklarında bulunan bizim tespit ettiğimiz 31 adet deyim mevcuttur, bu yapraklarda bulunan şiirler halk söyleyişi bakımından zengindir. Şairlerin şiirlerinde deyim kullanması şiirlerin anlaşılmasını kolaylaştırıcı bir etki yapmıştır.

2.2.4. Arapça İfadeler

4957 numaralı şiir mecmuasının 123b-138a varaklarında aşağıdaki Arapça ibareler saptanmıştır.

- 1) **Men 'Aref**: Kendini bilen Rabbini bilir. (G.7/3)
- 2) **Alleme'l-esmā** : İsimleri öğretti ((Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 2/31), (G.59/3)
- 3) **Vallāhi**: Allah'a yemin ederim ki. (G.16/2)
- 4) **(el-kanāatu kenzūn)** el-kanāatu kenzūn lā yefnā :Kanaat tükenmez hazinedir.(Hadis) (G.39/4)
- 5.) **yevmü'l mi'ād** : vaad edilen gün, kıyamet günü.(K. 63/51)

2.2.5. Mecmuadaki Şiirlerin Divânlarla Karşılaştırılması

Tablo V. Mecmuada Bulunup Divânlarda Bulunmayan Şiirler

Şair İsmi	Şiir Numarası
Gelibolulu Âlî	G.27
Gelibolulu Âlî	G.29
Gelibolulu Âlî	G.50
Gelibolulu Âlî	G.51
Gelibolulu Âlî	G.53

Tablo VI. KA'nın neşrinde (Vâridâtü'l-Enîka) Nüshasında Olmayan Şiirler

4.Gazel	28.Gazel
5.Gazel	29.Gazel
6.Gazel	30.Gazel
7.Gazel	31.Gazel
8.Gazel	35.Gazel
12.Gazel	36.Gazel
14.Gazel	37.Gazel
15.Gazel	38.Terkib-bend
16.Gazel	43.Gazel
17.Gazel	49.Gazel
18.Gazel	50.Gazel
20.Gazel	51.Gazel
23.Gazel	53.Mesnevi
24.Gazel	59.Gazel
25.Gazel	60.Gazel
26.Gazel	62.Gazel
27.Gazel	

Mecmuamızdaki Gelibolulu Âli'ye ait şiirler şiirler, İ. Hakkı Aksoyak tarafından hazırlanan Gelibolulu Âli Divânı (Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2006 IIC) ve Kudret Altun tarafından hazırlanan Gelibolulu Mustafa Âli ve Divânı (Vâridâtü'l-Enîkâ''), Özlem Kitabevi, Niğde 1999.) ile Bağdatlı Ruhi'ye ait şiirler ise Coşkun Ak tarafından hazırlanan Bağdatlı Rûhî'nin Divânı'yla (Uludağ Ün. Yay., Bursa 2001, IIC.) karşılaştırılmış aradaki farklılıklar dipnotlarda gösterilmiştir. Bizim tespit ettiğimiz farklılıkları şu başlıklar altında sıralayabiliriz:

a) Mecmuada Bulunup da Divânlarda Bulunmayan Gazeller

Gelibolulu Ali'ye ait G.27, G.29, G.50, G.51 ve G.53 her iki divân çalışmasında da bulunamamıştır. Bu gazeller aşağıda sıralanmıştır:

27. [Ġazel]

1. Berāt-ı hüsnuñe zülfün çeküp tevķī'-i sulţānī
Leb-i yakutuñla haţţın görenler didi reyħānī
2. Ķaşıñdır ġurre-i ġurra yüzün verd-i muţarrādur
Reħuñ ruh-ı muşavverdür veyāħud şem-i ruhānī
3. Ĥaţţ-ı ruħsār-ı cānāna ġubār ālūd ola ħāşā
Dilā ol ism-i azamdır ki gözden şaklar ol cānı
4. Ser-i kūyuñda efgān eylesem 'ayb eylemez kimse
Figān-ı lāle-i bülbül tuţar daim ġülistānı
5. Cemāliñ şaffına yüġrüklik itmiş gerçi çok şa'ir
Biħamdillah semend-ı tab'ı 'Ālī aldı meydānı

29. [Ġazel]

1. Yüz sürüp eşiġiñe kimki özin ħāk itdi
Rif'ate irdi yerin ġün gibi eflāk itdi
2. Pertev-i 'aks-i ruħuñ ħalbe şafā virdi yine
Jeng-i ġamdan ġöñül āyinesini pāk itdi
3. Bülbülüñ nāle vü feryādını ġuş itdi dil
Ġonçe-veş baġrını pürħün yakasın çāk itdi
4. Cennetiñ vasfını idüp anmadı kūyuñ vā'iz
Dün yine meclisde bizi ġamnāk itdi
5. Mūya benzer didi gördükde miyānuñ 'Ālī
Āferin ancak olur ħaylice idrāk itdi

50. [Ġazel]

1. Şol ki dir serv ü revān ħāmet-i diltūna senüñ
Didi ol afet-i cān nergis-i cādūna senüñ
2. Ťalebim bu ki ħüdādan yüz urup miħrāba

- Tā zafer bula dil kūşe-i ebrūña senüñ
3. Nazār itdüm taraf-ı mehru mahe çün şeb ü rüz
Var ümīd dil ü cān mihr u mehrūña senüñ
 4. Heves-i ravza-i rıdvānıdır ey yüzü gül
Dil vaţan eyleye göre ser-i kūyuña senüñ
 5. Neylesün sünbüli ‘Ālī ne nesīm-i bağı
Bağladı cānıyla dil kākül-i hoşbūña senüñ

51. [Ġazel]

1. Her gice aqlum alır zülf-i perişānuñ senüñ
Her seher göñlüm açar ol verd-i handānuñ senüñ
2. Kimse añmaz kıamet-i şimşād-u kıad-u ‘ar ‘arı
Her kıaçan yād eylesem serv ü hırāmānuñ senüñ
3. Şah-ı gülden yaña bakmaz kıametüñ seyr eyleyen
Ġonçe añmaz gören la’l-i dürr-efşānuñ senüñ
4. Yirde hüsnüñ seyr iden mehtābı añmaz gökte hiç
Şem‘e bakmaz var iken ruhsār-ı tābānuñ senüñ
5. Kūyuñı seyr eyleyen gülzāra itmez ārzū
Nergisi neyler gören ol çeşm-i fettānuñ senüñ
6. Naħl-i bağı-u meyveden pes dir aña her kim göre
Kıamet-i bālā ile sīb-i zenehdānuñ senüñ
7. Ārzū-yı cūy-ı dılcū eylemez bu dil aceb
Var iken firākında ‘Ālī eşk-i cuyānuñ senüñ

53. [Mesnevi]

1. İlahi hidāyet senüñdür senüñ
Ġudāya nihāyet senüñdür senüñ
2. Bu çarħ- ı muķarnes bu taķ-ı münakķaş

- Cemii'-vilāyet senüñdür senüñ
3. Şāh-ı enbiyānıñ cülūs itdügi
Sa'ādet-i siyādet senüñdür senüñ
 4. amu evliyādan zūhur eyleyen
Vilāyet-i kerāmet senüñdür senüñ
 5. Bu 'Ālī uluña mū'in ol Hūdā
Ki 'avn u 'ināyet senüñdür senüñ

Bu gazellerin mecmuada olup, divānda olmamasının çeşitli sebepleri olabilir. Yaşar Aydemir bunların sebeplerini şu şekilde sıralar :

- Divan neşirlerinde yer almadığı halde mecmualarda bulunan bir şiir, metin tenkiti yapılan çalışmalarda görülemeyen nüshalardan kaynaklanmış olabilir.
- Şair, divanını tertip ettikten sonra şiir yazmış, yazdığı bu şiir tertip ettiği divan nüshasına girmemiş olabilir. Ömrü vefa etmediği ya da başka sebeplerle tekrar tertibe girişemediği için bu şiir dışarıda kalmıştır.
- Divan şiiri büyük oranda meşk etme, egzersiz yapma üzerine kuruludur. Meşk edilen bu şiir bir anlamda karalamadır ve şair divanına girmesini istememiş olabilir.
- Şair, meşk ettiği çalışmaların hepsini değil en güzelini divan tertibine almak istemiş olabilir. Bazı çift matlalı gazel örnekleri buna delil teşkil edebilir.
- Şair, bazı şiirlerini estetik açıdan yetersiz gördüğü veya çalışmasını tamamlama noktasında eksik kaldığını düşündüğü için divan tertibine almamış olabilir.
- Şair, divânını kendisi tertip etmemiş, sonradan bir başkası tarafından tertip edilmiş, böylelikle bazı şiirleri tertip dışında kalmış olabilir.
- Bazı şairlerin müsveddeleri ölümünden sonra yayılmış olabilir.

- Bazı şairlerin, özellikle çok okunan şiirlerinin dilden dile dolaşması sonucu, bir anlamda miri malı olarak görülen ve zamanla aslından uzaklaşan ikinci bir manzume olarak ortaya çıkmış olabilir.²⁴

b) Mecmuada Bulunmayan Beyitler

Mecmuadaki gazellerle divândaki gazellerin karşılaştırılması yapıldığında bazı gazellerin beyit sayılarının farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin, 2 numaralı gazel mecmuada 5 beyitken, her iki neşirde de 7 beyittir divânda olup mecmuada olmayan beyitler şu şekildedir:

Rencide kılup yarî handân ider ağıyarı
Fâş eyledi esrârı bu nâle vü efgânum

Yarduñ yüregüm başın kan itdi gözüm yaşun
Türmaz işigün taşın la'l itmededür şanum

6 numaralı gazel, mecmuada 5 beyitken İHA'nın neşirinde 7 beyittir ve şu beyitler mecmuada bulunmamıştır.

Keyâniler ser-â-pâ dâğ-ı 'ışkumdan tutışmışdur
Firâset mesnedümdür güyyiyâ Efrâsiyâb'em ben

Yüzüm yokdur harâbat içre ayak basmağa hergiz
Senüñ 'ışkuñ meyinden şol kadar mest-i harâbem ben

²⁴ Yaşar Aydemir , *Metin Neşirinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler*, Turkish Studies/
Türkoloji Araştırmaları Dergisi, Tunca Kortantamer Özel Sayısı, Vol. 2/3, Summer 2007, s. 132.

8 Numaralı gazel mecmuada 6, İHA'nın neşrinde 7 beyittir. Mecmauada bulunmayan beyit şu şekildedir:

Sadākat arza kıldum kār-fermā-yı cihāndāra
‘Uyūbın illerüñ keşf eyleyen gammāza döndüm ben

9 Numaralı gazel mecmuada 5, her iki neşirde de 6 beyittir ve aşağıdaki beyit mecmuada bulunmamaktadır.

Ṭab'ı Âlī kâf-ı istiğnāda pervāz itmesün
Tercemān olsun aña ‘anķāya söyleñ söylesün

10 numaralı gazel, mecmuada 6, her iki nüshada da 7 beyittir. Mecmuada olmayan beyit şu şekildedir:

La'lün ‘aķıķı kand-ı lebüñle gözüm dedür
Olsam ğamuñla Mışr u Hicāz u Yemen'de ben

11 numaralı gazel mecmuada 5 beyitken, her iki neşirde de 7 beyittir. Mecmuada olmayan beyitler şunlardır:

Levh-i ruħuñ nümüne-i naķş-ı zemin ü zemān
Kaşuñ gözüñ fesāne-i ‘ayn-ı kemīn kemān

‘Âlī ki saña bende-i hāş oldu ‘ışk ile
Güyā ‘ulüvv-i şān saña maħsūşdur hemān

19 numaralı gazel mecmuada İHA'nın neşrinde 5 beyitken, KA' nın neşrinde 7 beyittir. Mecmuaya alınmayan beyitler şunlardır:

Her satrını bir hırz-ı Yemānī gibi sakla
Güftār-ı revān-baḥşumı cānuñdan ayırma

Meydān-ı belāğatda ne menziller alur gör
Tīr-i kalemīn kavş-ı nişānuñdan ayırma

20 numaralı gazel mecmuada 5 beyitken, İHA'nın neşrinde 6 beyittir. Mecmuaya aşağıdaki beyit alınmamıştır:

Tılsımın ḥall idüp ger sinesi gencine el ursam
Sürüp zevki ḳazardum sikke-i 'ālemde mermerde

35 numaralı gazel mecmuada 5 beyitken, İHA'nın neşrinde 7 beyittir. Aşağıdaki beyitler mecmuaya alınmamıştır:

Bağ-ı vücūd içinde bir naḥl-ı sengsāram
Bād-ı 'ademle bārī faşl-ı ḥazāna irgür

'Işk āteşin gönülden inkār ḳılma 'Ālī
Var ise ḳudretüñ gel ḳalb-i nihāna irgür

42 numaralı gazel mecmuada 5 beyitken, her iki neşirde de 6 beyittir. Aşağıdaki beyit mecmuaya alınmamıştır:

Meclisde dil uzatduğunu ḥadd-i dilbere
Barmağına ḫolıvirür nā-bekār şem'

55 numaralı gazel mecmuada 5 beyit, İHA'nın neşrinde 7 beyit, KA'nın neşrinde 6 beyittir ve şu beyitler mecmuada yoktur:

Terk idüp cismüñ libâsın cāna cān ol yār ile
Yoğsa bu bār-ı tecemmül yāra hā'ıldür gönül

Yār ile yār oldu yoğdur eşk ü āha minneti
'Arz-ı hāle şanma kim muhtāc u sā'ıldür gönül

56. gazel mecmuada 5 beyit, her iki neşirde de 7 beyittir. Divânda olup mecmuada olmayan beyitler şunlardır:

Benefşe gibi libās-ı benefşe geysen eger
Çü berg-i süsen olur pāre pāre tendeki şāl

Çemende serv-i revān buldı tāze cān diyelüm
Yeşiller ile şalınsun meded o tāze nihāl

Son olarak ;

Bağdatlı Rûhî'ye ait mecmuada "Der-Şān-ı Şerīf-i Süleyman Pāşā ki Hākīm-i Bağdād Bud" başlığı taşıyan kasidede aşağıdaki beyit divanda olmasına rağmen mecmuaya alınmamıştır.

Yine gül Yūsufın mālīk olup h'āce-i bāğ
Eyledi serv-i ser-efrāzı çemende āzād

Bu beyit divanda kasidenin üçüncü beyitidir.

Bazı beyitlerin divânda olup, mecmuaya alınmaması umumiyetle mecmualarda görülen bir durumdur. Müstensihin tercihi bu yönde olmuş ve kendi zevkine göre gazelleri kısaltarak, bazı beyitleri mecmuaya almamıştır.

c) Mısra Farklılıkları

İsmail Hakkı Aksoyak ve Kudret Altun'un divânlar üzerinde yapmış olduğu çalışmalarda bazı beyitlerin farklı olduğu görülmüştür. Bunlar aşağıya kaydedilmiştir.

Örneğin, 8. gazelin 5. beyitinin ilk mısraı İHA'nın çalışmasında Şarardı gayretinden bu tenüm nā-sāz-ı kahrından şeklinde iken mecmuada “Şarardup derd-i ğayretten nā-sāzlar ta'nı” şeklindedir.

32. gazelde mecmuada 2. beyitin 2. mısraı “Seyrân bahanesiyle ğazalım şikâre çık” iken KA'nın neşrinde “Faşl-ı bahara karşı leb-i cüybâra çık” şeklindedir. Yine aynı gazelin 4.beyitinde mecmuada “Seyr-i kenar-ı bâğa çık ey şîr- hâre çık” mısraı “Seyrân bahane şöyle ğazalüm şikâra çık” şeklindedir.

40. gazelin 4. beyitindeki “Senüñ ağyâr ile mabeynüñe nâzîr olurdum hep” mısraı mecmua ve KA'nın neşrinde aynı iken İsmail Hakkı Aksoyak'ın neşrinde bu mısra farklı olup “Cemâlüñ seyrine cânlar virürse vechi var 'uşşâk” şeklindedir.

d) Kelime Farklılıkları

Mecmuamızın bizim incelediğimiz sayfalarında, bazı gazellerdeki kelimelerin divânla tamamen farklı olduğu görülmüştür. Örneğin,

11. gazelin 3. beyitindeki “pehluvân” kelimesi“ her iki divânda “cansitân” şeklindedir.

11. gazelin 3. beyitinde “gamze” kelimesi her iki divânda “başka” şeklindedir.

12. gazelin 5. beyitindeki “yarışdırmada” kelimesi divânda “yitişdürmede” şeklindedir.

KA' nın çalışmasında bu gazel bulunmamaktadır.

13. gazelin 3. beyitindeki “feleğüñ” kelimesi her iki divânda “tıfluñ” şeklindedir.

16. gazelin 1.beyitinde “dil” kelimesi divânda “gül” şeklindedir. Bu gazel KA'nın çalışmasında bulunmamaktadır.

40. gazelin 4. beyitindeki “dostum” kelimesi her iki divânda “dilberâ” şeklindedir.

e) Kelime Eksiklikleri

4 Numaralı gazelin 4. beyitinin 2. mısraında “Âlî Cenâb isen ey” ifadesi İHA'nın neşrinde “Âlî Cenâb isen n'ola ey” şeklindedir. “n'ola” ifadesi mecmuada eksiktir.

5. gazelin 3. beyitinin 1. mısraı mecmuada “Şevķum füzün” ifadesi divanda “Şevķum füzün olsun” şeklindedir. “olsun” kelimesi mecmuada eksiktir, vezne uyması açısından tarafımızca [] şeklinde belirtilerek eklenmiştir.

6. gazelin 4. beyitinin 1. mısraı mecmuada ”Ne her cānibüm” ifadesi divanda “Ne var her cānibüm” şeklindedir. “var” kelimesi eksiktir. Veznin aksamaması için eksik kelime ilave edilmiştir.

7. gazelin 3. beyitinin 1. mısraında “Açdı her kaçre kaçanından” ifadesi “Açdı anuñ her kaçre kaçanından” şeklindedir. “anuñ” kelimesi eksiktir, vezin gereği eksik kelime ilave edilmiştir.

8. gazelin 4. beyitinin 1. mısraında mecmuada “Ĥalāş oldum ĥele rüstāyīnūñ cefāsından” iken divanda “Ĥalāş oldum ĥele her rüstāyīnūñ cefāsından” şeklindedir. “her” kelimesi eksiktir, vezin aksadığı için eklenmiştir.

17. gazelde 4. beyitin 1. mısraı mecmuada “Nice olur ĥāl eger visâle çare“ ifadesi divanda Nic’olur olur ĥāl eger olmazsa visâle çare” şeklindedir, “olmazsa” kelimesi eksiktir.

48. gazelde 3. beyitin 2. mısraında “kuçmak” kelimesi mecmuada eksiktir.

54. gazelin 1. mısraındaki ifade mecmuada “Öldü hecr ile” şeklindeyken divanda “Öldü gitdi hecr ile” şeklindedir.

Bağdatlı Rūhî’ye ait “Der Meth-i Hz.‘Ālī “ başlığını taşıyan kasidede 16. beyitin 2. mısrasında “Keşf tā zāmīrüne” ifadesi divanda “Keşf ola tā zāmīrüne” şeklindedir.

Mecmuada yer alan kelime eksiklikleri veznin aksamaması için tarafımızca [] işareti gösterilerek eklenmiştir.

f) Kelimelerdeki Diziliş Farklılıkları

Tespit ettiğimiz bir diğer farklılık, beyitlerdeki kelimelerin mecmuada ve divanda farklı şekillerde dizilmiş olmasıdır. Örnek vermek gerekirse;

14. gazelin 1. beyitinin birinci mısraı mecmuada “Şebüm tār itdi bahtum qara rūzum tīre şabrum mū” şeklindeyken , divanda “Şebüm tār itdi rūzum tīre bahtum qara şabrum mū” şeklinde kelimeler farklı dizilmiştir. Yine aynı gazelin 2. beyitinin birinci mısraı mecmuada “siyeh hāl ü siyeh-gīsü siyeh-çeşm ü siyeh-ebrū” şeklindeyken divanda “Siyeh-çeşm ü siyeh-ebrū siyeh hāl ü siyeh-gīsū”şeklindedir burada da kelimelerin farklı dizilmesi mevcuttur.

24. gazelde 5. beyitin 2. mısraı mecmuada “Derlemiş mest yatur gördüm o naḥl-i seherī” iken divanda“Derlemis mest yatur ol güli gördüm seherī”şeklindedir. Hem kelime farklılığı hem de kelimelerin diziliş farklılığı vardır.

36. gazelin 5. beyitinde “Visālūñ dehşetünden mümkün olsa añlamaz ‘Âlī “ ifadesi divânda “Visālūñ mümkün olsa dehşetünden añlamaz ‘Âlī ”şeklindedir.

g) Mısraların Diziliş Farklılıkları

Mecmuamızın 123^b-138^a varaklarında yer alan şiirlerde bazı beyitlerin bazı mısralarının birbiriyle yer değiştirdiği görülmüştür. Manayı tamamen etkileyecek olan bu değişimlerde öncelikle vezne bakılmış, daha sonra en doğru anlamı elde edebilmek adına genel itibarıyla divandaki şekilleri esas kabul edilmiştir. Örnek verecek olursak,

5. gazelin 3. beyiti mecmuada şu şekildedir :

Yüzüñ göster [ki] mihrüm germ olup şevqum füzün [olsun]
Bulur hem nice derd ehli deva dilden şifa gözden

Gözün süzse dilin depretse göz değmez o tıfla
Dağıt zülfüñ ki eksilsün hevā dilden recā gözden

Bu beyit İHA'nın neşrinde ise şu şekildedir:

Yüzüñ göster [ki] mihrüm germ olup şevkum füzün [olsun]
Dağıt zülfüñ ki eksilsün hevā dilden recā gözden

Gözün süzse dilin depretse göz değmez o tıfla
Bulur hem nice derd ehli deva dilden şifa gözden

Yine 10. gazelin 4. beyitinin 2. mısrası ile 5. beyitin 2. mısrası yer değiştirmiştir. Mecmuada

Çün düşdi bir senüñ gibi bî-raḥm zālīme
Ey dost yoḥsa ḳanda lebüñ ḳanda ḳanda ben

Sensin hemīşe tūḫī güyā iden beni
Raḥm eylerin gönül didügi derdmende ben

iken İHA'nın neşrinde şu şekildedir:

Çün düşdi bir senüñ gibi bî-raḥm zālīme
Raḥm eylerin gönül didügi derdmende ben

Sensin hemīşe tūḫī güyā iden beni
Ey dost yoḥsa ḳanda lebüñ ḳanda ḳanda ben

Yine 30. gazel mecmuada

Tir-veş  ogrula mı yine b ukilmiş  add m
'Adl u d d ile gönül kişveri  b d ola mı
Diye ey t r-i felek  aşı kem num gele mi
S ne tahtına o sul n-ı cih num gele mi

iken div nda mısralar kendi arasında yer değiştirmiştir, div ndaki hali şoyledir:

'Adl u d d ile gönül kişveri  b d ola mı
S ne tahtına o sul n-ı cih num gele mi
Tirveş  ogrula mı yi e b ukilmiş  add m
Diye ey p r-i felek  aşı kem num gele mi

h) Beyitlerin Yer Farklılıkları

İncelediğimiz sayfalarda yer alan şiirlerdeki bazı beyitlerin div nlarda farklı sırada oldukları tespit edilmiştir.  rnek verecek olursak;

7. gazelin 5. beyiti İHA'nın çalıştığı div nda 6. sırada, 6. beyiti ise 5. sıradadır. KA'da bu gazel yoktur. Yine 18. gazeldeki 2. ve 3.beyitler İHA'nın çalıştığı div nda kendi aralarında yer değiştirmiştir. 48. gazelin 4. beyiti her iki div nda 2. sıradadır. 57. gazelde ise 3. beyit her iki div nda 2. sırada, mecmuadaki 2. beyit ise div nlarda 4. sıradadır. 60. gazelin 3. beyiti İHA'nın çalıştığı div nda 4.sırada, 4. beyit ise 3. sıradadır. Yine 61. gazelin 3. beyiti her iki div nda 4. sırada, 4. beyit ise 3. sıradadır.

2.2.5.1. İml  ile ilgili Bazı Hususiyetler ve Karşılaşılan Problemler

Yazma eserler üzerinde çalışma yaparken göz önünde bulundurulması gereken en önemli şeylerden biri de dönemin koşullardır. Fiziksel imkansızlıklar, müstensihin dikkatsizliği mecmuada bazı problemlerin oluşmasına neden olabilir. Bizim  alışmamızda

da göze çarpan bazı problemler bulunmaktadır. Örneğin, şiirlerin adlandırılışı ile ilgili 123^b-138^a sayfalarında yer alan şiirlerde müstensih genel itibariyle başlık kullanırken (ط), (ع) ve (ج) harfli üç adet gazelde başlık kullanmamıştır. Buna ek olarak 136^b sayfasında “Gazaliyât-ı Rûhî” başlığı yer almasına rağmen başlığın hemen altında Bağdatlı Rûhî’ye ait iki tane kaside yer almaktadır. Bunların dışında tespit ettiğimiz İmlâ ile bazı hususlar ve karşılaşılan problemler ise aşağıda sıralanmıştır:

Çalışmamızda ağırlıklı olarak 16.yüzyıl şairlerinden Gelibolulu Mustafâ Âlî ve Bağdatlı Rûhî’ nin şiirleri yer almaktadır. Metin oluşturulurken dönemin dil özellikleri dikkate alınmıştır. Örneğin:

1. Birinci ve ikinci tekil şahıslarının iyelik ekleri yuvarlak vokalli halleri kullanılmıştır.-um /üm, -un/ün

Şebüm G.14/1; dandanuñ G.14/3

2. Birinci tekil ve çokluk şahıs eklerinin yuvarlak vokalli hali kullanılmıştır.-um / -üm,-uz,-üz

Aldum G.1/1, ataruz G.50 /7

3. -ıp,-ip-up,-üp gerindium ekleri yuvarlak vokalli yazılmıştır.

Getürüp G.15/4; Virmeyüp G.20/5

4. Bildirme eki yuvarlak vokalli kullanılmıştır.

Bülendümdür G.6/3 , ħayâlümdür G.33 /2

5. -dık , -dik , -duk , -dük partisip ekinin yuvarlak şekli kullanılmıştır: -duk , -dük yandugum yağıldugum G.33 /4,

Mecmuanın yazısı genel itibariyle temiz ve okunaklı olmasına karşın müstensih bazılarının imla tercihleri ve yapılan imla yanlışları okumayı güçleştirmiştir. Metin konumlandırılırken öncelik mecmua olmuş, veznin ve mananın aksadığı yerlerde divana başvurularak gerekli tamirler yapılmış ve dipnotlarda gösterilmiştir. Bizim tespit ettiğimiz bazı imla yanlışları şu şekildedir:

123^b sayfasında 1.gazelin 4. beyitinde bulunan “Nice” kelimesi “ج” harfi ile yazılırken, 125^b sayfasında bulunan 17. gazelin 4. beyitindeki kelime “Niçe” şeklinde “ج”harfi ile yazılmıştır. Yani “cim” ve “çim” harflerinin yazımı ile ilgili bir birlik yoktur.

124^b sayfasında 10.gazelin 3.beyitinde yer alan “buse”kelimesi “ ب “ harfi ile yazılırken, yine 124^b sayfasında bulunan 12. gazelin 3. beyitinde yer alan “buse” kelimesi “پ“ harfi ile yazılmıştır, yani mecmuamızda be-pe harflerinin kullanımıyla ilgili de bir birlik yoktur. 125^b sayfasında yer alan 17. gazelin 2. beyitinde yer alan “peyk” kelimesinin noktaları eksik yazılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN VE NESRE ÇEVİRİ

3.1. METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM

1. Metin kurulurken öncelikle sayfa numarası, daha sonra divan üzerine çalışma yapanların isimleri ve çalışmalarındaki gazellerin numarası yer almıştır. Beyitlerle ilgili gerekli bilgiler dipnotlarda belirtilmiştir. Beyitlerin ilk mısraı (a), ikinci mısralar ise (b) şeklinde gösterilmiştir.
2. Gazel numaralarının hemen altına vezinleri ve bahirleri yazılmıştır.
3. Atıf vavları her zaman ayrı yazılmıştır.
4. Şairin mahlası koyu harflerle belirtilmiştir.
5. Şiirlerde var olan özel isimler büyük harfle yazılmıştır.
6. -veş gibi farsça ekler tireyle ayrılmıştır.
7. Tarafımızca sonradan eklenen kısımlar [] şekliyle gösterilmiştir.
8. Metin oluştururken öncelik mecmua olmuş, veznin veya mananın aksadığı yerlerde divândaki kelimeler esas alınmıştır.
9. Mükerrer gazeller dipnotlarda belirtilmiştir.
10. Sonuç kısmından önce MESTAP tablosu eklenmiştir.
11. Çalışılan sayfaların tıpkıbasımı kaynakçadan sonra eklenmiştir.

3.2. Şiir Mecmuası (123^b-138^a) Varaklarının Transkripsiyonlu Metni
ve Nesre Çevirisi

[GELİBOLULU MUŞTAFÂ 'ÂLÎ DİVÂNİ]

1. [Ġazel]²⁵

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

Hezec + ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Serây-ı kâlbi ğamdan tîre gördüm deste cām aldum
Çeküp Cem cāmını Zâl-i felekden intikām aldum
2. Hûmāruñ añma şūfî mey şafāsın bî-bekâ şanma
Ki ben keyfiyyet-i peymāneden zevk-i müdām aldum
3. Hâyālümde miyān-ı yārı kuçdum ağladum vāfir
Şayup naqd-i sirişküm külçe külçe sîm-hām aldum
4. N'ola yüz şuyı döksem kâse-şüy olsam hārabāta
Ben ol gassāleden çok behre buldum niçe kām aldum
5. Vücūdum mülküne Mālik kı lup bir Yūsuf-ı hūsni
'Azîz-i vaqt olup 'Âlî melek-hû bir civān aldum

²⁵ 123b; İHA(G.864), KA(G.376)

Bu gazelin ilk iki beyiti 123^b sayfasında bulunmamaktadır. 132^a sayfasında gazel tekrar etmiştir ve o sayfada bulunan eksik beyitler tarafımızca buraya eklenmiştir.

(4a) kâse-şüy olsam hārabātā : Kâse-veş süy-i hārabātā KA// (4b) buldum : gördüm İHA-
KA// (5a) Vücūdum : melāhat KA// (5a) mülküne : Mısr'ına İHA// (5b) civān:ğulām İHA-KA

1. Nesre Çeviri

1. Kalp sarayını gamdan kararmış gördüm, elime kadeh aldım ve Cem'in (kılıç gibi) kadehini çekip ihtiyar felekten intikam aldım.
2. (Ey sūfî!) İçki kadehini anma. Mey sefasını sonsuz sanma. Ben içki kadehinden sürekli keyif aldım biliyorum (sonsuz değil).
3. Hayalimde sevgilinin beline sarıldım çok ağladım. Gözyaşı nakdimi sayıp külçe külçe işlenmemiş gümüş aldım.
4. Harabata yüz suyu döksem ve kase yıkayan (bulaşıkçı) olsam ne olur? Ben o kadehten çok hisse (nasip) buldum nice mutluluk aldım.
5. Bir Yusuf yüzlüyü vücudum mülküne mâlik kıldım (vücudumun efendisi oldu). (Böylece) zamanın azizi olup melek huylu bir genç güzel aldım.

2. [Ġazel]²⁶

mef'ülü / mefā'ilün / mef'ülü / mefā'ilün

Hezec - - + / + - - - / - - + / + - - -

1. Ķoñ açılayın bilsün her rāzumı cānānum
 Ķoñ çāk ideyin insün dāmāna girībānum
2. Ey bād-ı şabā tırma var yara beyān eyle
 Sünbül saçına söyle aḥvāl-i perişānum
3. Ben derd ile yanmaḳda ten ḳana boyanmaḳda
 Sen benden uşanmaḳda lāyık mı bu sulṫānum
4. Her ġamzeñ urur bir ok baġrum delinür çok çok
 Bildüm ki şenelmek yok hergiz dil-i vīrānum
5. Cānāna var ey 'Ālī şerḫ eyle bu aḥvāli
 Cān gitdi beden ḫālī gelsün yirine cānum

²⁶ 123^b; İHA (G:942) , KA(G:378)

-D 'da 7 beyittir, M'da olmayan beyitler şu şekildedir:

Rencide ḳılup yarı ḫandān ider aġyārı

Fāş eyledi esrārı bu nāle vü efgānum

Yarduñ yüregüm başın ḳan itdi gözüm yaşın

Tırmaz işigün taşın la'l itmededür ḳanum

Bu gazel mecmuanın 132^a sayfasında tekrar etmiştir.

(1a)insün : itsün İHA //(3a) ben: ten İHA-KA // (4a) urur : bir ok İHA

2. Nesre Çeviri

1. Bırakın açılalım da her sırrımı cananım bilsin. Bırakın yakamı eteğime kadar yırtayım, yakamı parça parça edeyim de sevgilin eteğine gözyaşlarım insin.
2. Ey sabah rüzgarı! Durma yâre var, güzel kokulu, kıvrımlı saçına perişan halimi söyle, beyan et!
3. Ey sevgili! Ben derd ile yanmaktayım ve tenim kana boyanmakta fakat sen benden usanmaktasın. Ben bu haldeyken senin benden usanman doğru mudur sultanım?
4. Ey sevgili! Her yan bakışın bağrıma vurur, bağrım çok çok delinir. Bırak vursun. Bildim ki , bana asla şenlenmek yoktur
5. Ey Âlî! Canana var, bu halimi şerh et (açıkla). Canım gitti, bedenim ise boş. Onun yerine canım (o sevgili) gelsin.

3. [Ġazel]²⁷

Velehū ħarfü'l-nūn

mef^ʿūlü / fā^ʿilātü/ mefā^ʿilü / fā^ʿilün

Muzārī - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Āhumla yaşum ile ʿaceb derd-i serdeyin
Sen māh-rūdan ayrı ne yirde ne gökdeyin
2. Tirüñ gelür gider dile hiç bilmez in neydür
Geçginci bir levenddür andan ħazerdeyin
3. Baħ ħālūme ƙo gözlerüñi öpeyin didüm
Ol nūr-ı dīde güldi didi [kem] naẓardayın
4. Âvāre ƙıldı ħamzesi ol kāfirüñ beni
Ġazīler ile uçlara gitdüm seferdeyin
5. Meh-pārelerle řālī'ümüñ gör keş-ā-keşin
ʿĀlī meġer ki fitne-i devr-i ƙamerdeyin

²⁷ 123^b; İHA (G:1156) – KA

Bu gazel memuanın 132^b sayfasında tekrar etmiştir.

(4a)ol : o İHA

3. Nesre Çeviri

1. Ahımla ve gözyaşlarımla başım acaip dertte. Senden ayrı düşeli ne yerdeyim ne gökteyim. (Nerede olduğumu bilmiyorum).
2. Ey sevgili! Gönüle okların gelir gider nedir hiç bilmiyorum. Olgunlaşmış (işini bilen) yakışıklı bir kimsedir ki ondan sakınıyorum.
3. Halime bak, getir gözlerini öpeyim dedim. O nur gözlü sevgili güldü ve bana bakan kötü gözler var dedi.
4. O kafirin yan bakışları beni avare (başboş) kıldı. Benim gibi gazilerle (gönlü yaralılarla) uçlara gittim seferdeyim.
5. Ey Âlî! Ay gibi güzellerle talihimin kavgasını gör, meğer ben fitne devrindeymişim.

4. [Ġazel]²⁸

mef'ülü / fā'ilätü / mefā'ilü / fā'ilün

Muzārī - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. İki şahīfe ruġlaruñ ey mäh-i cārumīn
Şan bir kıtābdur adı *Envārü'l 'Aşıķīn*
2. Göñlüm yanuñdadur n'ola ben dūr isem saña
Zinhār unıtma bendeñem ey şāh ıraķ yaķın
3. Ehl-i niyāza teng ola ķorķum budur behişt
Ĥūr-ı cinān olursa senüñ gibi nāzenīn
4. Bir nāmeñ ile ben ķuluñı şād-ķām kıl
'Ālī-cenāb isen n'ola ey şāh-ı kām-bīn
5. 'Ālī gibi ķapuñda ķatı az olur begüm
Bir bende-i kemīne du'ā-güy-ı kemterīn

²⁸ 123^b; İHA (G:1136)-KA

Bu gazel mecmuanın 132^b sayfasında tekrar etmiştir.

(1a) mäh : mihr İHA //(4b) Ālī cenāb isen n'ola ey : Ālī cenāb isen ey M //(4b) Vezin gereği

İHA'nın neşrindeki şekliyle yazılmıştır.

4. Nesne Çeviri

1. Ey ay gibi güzel suçlu sevgili! Senin yanakların sanki iki sayfa kitap gibidir. O bir kitaptır ki onun adı *Envârü'l Âşıkîn*'dir.
2. Ey sevgili! Gönlüm senin yanında olduktan sonra sana uzak olsam ne olur? Ey şahım! Uzak da olsam yakın da olsam senin kölenim bunu sakın unutma.
3. Ey sevgili! Cennetin güzelleri senin gibi nazenin olursa, korkum budur ki ehl-i niyaza (dua ehline) cennet sıkıntılı (bunalımlı) bir yer olur.
4. Ey mutlu (arzusuna ulaşmış) şah! Eğer cömertsen ben kulunu bir mektup ile mutlu etsen ne olur?
5. Ey sevgili! Âlî gibi kapının kölesi, sana duacı, zavallı bir köle az olur. Âlî gibisi bulunmaz.

5. [Gazel]²⁹

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Be şūfī gitmesün dirseñ şafā dilden ziyā gözden
Görinmez derde düş gitsün fenā dilden beķā gözden
2. Seni gözdür gören dildür beni rüsvā iden halkā
Olupdur hāşılı şāhum baña dilden saña gözden
3. Yüzüñ gösterme mihrüm germ olup şevķum füzün [olsun]
Taķıt zülfüñ ki eksilsün hevā dilden recā gözden
4. Gözin süzse dilin depretse göz deķmez o tıfla
Bulur hem niķe derd ehli deva dilden şifā gözden
5. Göñül fūrķatde ğam çekmekde göz vuşlat hayālinde
Gelür 'Ālî baña her dem belā dilden 'anā gözden

²⁹ 123^b-124^a; İHA (G:1023)-KA

Bu gazel mecmuanın 132^b sayfasında tekrar etmiştir.

Mecmuada 3.beyitin 2.mısrası ile 4.beyitin 2.mısrası yer deķiştirmiştir. Mananın oturması açısından divandaki beyitler esas alınmıştır.

(1b) gözden : dilden İHA //(3a) yüzün gösterme: yüzün göster ki İHA //(3a) mihrüm : meh-i mehrüm M //(3a) şevķum füzün olsun : şevķum füzün M

Veznin aksamaması için "olsun" kelimesi tarafımızca eklenmiştir. (4b)deva : hevā İHA //(5a) fūrķatde ğam çekmekde : fūrķat ğamın çekmekde İHA

5. Nesre Çeviri

1. Ey sūfî ! Gözden ışık, gönülden huzur eksik olmasın dersin (görünmez sevgilinin) derdine düş ki gözden bekâ (ebedilik), gönülden de yokluk gitsin.
2. Sultanım! Seni görüp gönlümün sana meyletmesine sebep olan gözlerimdir, beni halka rezil edense sana olan aşkıma ifade eden dilimdir. Sözüün özü, bize ne olduysa bana dilden, sana da gözlerimden olmuştur.
3. Ey sevgili! Yüzünü gösterme ki, sevgim, muhabbetim daha çoşkulu olsun, sana olan şevkim artsın. Saçlarını dağıt ki, gönülden ve gözden (sana olan) istek, arzu azalsın.
4. Sevgili gözlerini süzse, dilini oynatsa (konuşmaya başlasa), o genç, taze sevgiliye göz değmez. Nice dert ehli kimseler dilden ve gözden şifa bulmuşlardır.
5. Gönül ayrılık acısı ile gam çekmekte, göz ise vuslat hayal ediyor (kavuşmayı umuyor). Ey Âlî! Bana her zaman bela gönülden ve gözden gelir.

6. [Ġazel]³⁰

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ne dilden her ne fenden şorsalar beni hazır-cevābem ben
Sükut itdükçe bahrem söyledükçe bir kıtabem ben
2. Gel ey bülbül maḥabbet büyün al ṭab'um zücācından
Ḥaḳīkat güllerinüñ āb-ı rüyı bir gül-ābem ben
3. Benüm nām-ı bülendümdür meğer sernāme-i ḥikmet
Sözümle dānişümle kām-baḥşam kām-yābem ben
4. Ne var her cānibüm zeyn olsa zerrāt-ı ma'āniden
Zevāl irmez benüm 'irfānuma bir āfitābem ben
5. Meger Sultān Murād'ıñ bende-i ednāsıyım 'Ālī
Anuñçün böyle bir 'ālī güher 'ālī cenābem ben

³⁰ 124^a ; İHA (G:987)-KA

-D'da 7 beyittir.Mecmuada olmayan beyitler şu şekildedir:

Keyāniler ser-ā-pā dāğ-ı 'ışkımdan tutuşmuşdur
Fıraset mesnedümdür güyiyā Efrāsiyāb'em ben

Yüzüm yokdur ḥarābāt içre ayak basmağa hergiz
Senüñ 'ışkuñ meyinden şol kadar mest-i ḥarābem ben

Ayrıca bu gazel mecmuanın 132^b-133^a sayfalarında tekrar etmiştir.

(3a)meğer : meğerse İHA //(3b) Sözümle : sözüme İHA //(4a) ne var her cānibüm İHA : ne her cānibüm
M Vezin aksadığı için İHA'nın neşrindeki şekliyle yazılmıştır.//(4b) 'İrfānuma İHA : 'İrfānla // Vezin
aksadığı için İHA'nın neşrindeki kelime esas alınmıştır.

6. Nesre Çeviri

1. Hangi dilde ve hangi fenden (ilimden) soru sorarlarsa sorsunlar, hazır cevabım. Sustukça deniz, konuştukça bir kitap gibiyim.
2. Ey bülbül! Gel ve sırça yaratılışlı tabiatımdan muhabbet kokusunu al. Hakikat güllerinin şerefli gül suyuyum ben.
3. Meğer benim yüce namım (ismim) hikmet mektubunun başıymış. Sözümle, bilgimle mutluluk veren, arzusuna kavuşmuş, bahtiyar bir kişiyim ben.
4. Her tarafım mana zerreleriyle süslense ne var? Ben bir güneşim benim irfanıma zaval gelmez.
5. Ey Âlî! Meğer ben Sultan Murad'ın hakir (alçak) kölesiymişim, bunun için böyle cömert büyük bir cevherim ben.

7. [Ġazel]³¹

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Şikār alduñsa bu vādīlerüñ bebr-i jiyānundan
Şakın ser-pençesinden şīr-i 'ıŝkuñ geçme yanundan
2. Seg-i Leylā'dan özge vārişi kalmadı Mecnūn'uß
Yidi öldükde mīrāşın o dağı üstühānundan
3. Ĥudā Manşūr'a bāğ-ı *men* 'arefden şındı bir ğonçe
Ene'l- Ĥağ güllerin açdı anuñ her қаtre қanundan
4. Livā-yı ser-firāz-ı şāh-ı 'ıŝkam mehçe-veş her dem
Şeref murğı cüdā olmadı tuğum āşiyānundan
5. Nikāt-ı hāle bağ aqvāle nāzır olma ey 'Ālī
Sözüm tut ħarf u şavt umma muħabbet dāstānundan

³¹ 124^a ; İHA (G.1049)-KA

Bu gazel mecmuanın 133^a sayfasında tekrar etmiştir.

(1a)alduñsa: alduñ M // (1a) M: Bebr-ijiyānundan İHA // (3b)güllerin : güllerinin M
// (3b)Açdı her қаtre қanundan : Açdı anuñ her қаtre қanundan (İHA)3b'deki mısra vezin gereği
divandaki şekliyle yazılmıştır.

7. Nesre Çeviri

1. Bu vadilerin kükreyen aslanının elinden av almış olsan bile aşk aslanının pençesinden sakın onun yanından geçme.
2. Mecnûn'un Leylâ'nın köpeğinden başka varisi kalmadı, o öldüğünde onun mirası olan kemiklerini köpek yedi.
3. Allah, Mansur'a "*men aref*"den açılmamış bir gül sundu ve (onun) kanının her damlasından *E'nel Hak* gülleri açtı.
4. Aşkın şahının ay gibi başı yüksekte bayrağımı. Şeref kuşu olan sevgili tuğumun yuvasından hiç uzakta olmadı.
5. Ey Âlî! Söze değil halin nüktelerine (manalarına) bak. Bu sözümü tut, muhabbet destanından harf ve söz umma.

8. [Ġazel]³²

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. 'Alā'ıqdan müberrā merd-i şāhib-rāza döndüm ben
Ferāğat kâfına sî-murğ olan ankāya döndüm ben
2. Bi-ğamdi'llāh ki defter-ğāne kaydından ħalās oldum
Ķafesden ħurtılan murğ-ı hümā pervāza döndüm ben
3. Vücūdum nüşha-i 'irfān iken çığnetdiler ħalkā
Du'ālarla muğaşşā tuğfe pāy-endāza döndüm ben
4. Ķalāş oldum ħele her rüstāyīnün cefāsından
Re'āyā pençesinden ħurtılan şeh-bāzā döndüm ben
5. Şarardı gayretünden bu tenüm nā-sāz-ı kahrundan
Bahār eyyamı dil zār oldı berg-i sāza döndüm ben
6. 'Adū-yı kīne-cūyuñ iftirāsından ħemān 'Ālī
Vağan terkine rāğīb Ķafız-ı Şīrāz'a döndüm ben

³² 124^a ; İHA (G.989)-KA

-D' da 7 beyittir. Mecmuada olmayan beyit şu şekildedir:

Sadāğat arza ħıldum kār-fermā-yı cihāndāra
'Uyūbın illerün keşf eyleyen gammāza döndüm ben

Bu gazel mecmuanın 133^a sayfasında tekrar etmiştir.

(1a)müberrā : çekildüm İHA // (1b)ferāğat : çanā'at İHA // (1b)ankāya : mümtāza İHA // (4a)
ħalāş oldum ħele her rüstāyīnün cefāsından: ħalāş oldum ħele rüstāyīnün cefāsından M // (5a)
Şarardı gayretünden bu tenüm nā-sāz-ı kahrından : Şarardup derd-i ħayretten tenüm nā-sāzlar
ta'nı İHA // (6a) cūyuñ : cūnuñ İHA

8. Nesre Çeviri

1. İlişkilerden uzak sır sahibi mert bir kişiye döndüm. El çekme (vazgeçme) dağına simurg olan anka kuşuna döndüm ben.
2. Hamdolsun ki defterhane kaydından kurtuldum (azledildim) ve böylelikle kafesten kurtulan, salına salına gezen (özgür) hümâ kuşuna döndüm.
3. Varlığım irfan eseri iken onu halka çiğnettiler. Bir eserin haşiyesindeki notlara, ayaklar altındaki halıya döndüm.
4. Nihayet cahil insanların cefasından kurtuldum. (Adeta) halkın pençesinden kurtulan doğana döndüm.
5. Tenim münasebetsizlerin kahrından sarardı soldu. Bahar mevsiminde sararıp solan yaprağa döndüm.
6. Ey Âlî! Kinci düşmanın iftirasından (sürekli) vatanını terk etmek zorunda kalan Hâfız-ı Şiraz'a benzedim.

9.[Gazel]³³

fā'ilātün / fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

Remel - + - - /- + - - /- + - - /- + -

1. La'l-i dil-berden dil-i şeydāya söyleñ söylesün
Kand vaşfin tūṭī-i güyāya söyleñ söylesün
2. Ol perīnün seyr-i pehlūsına fetvā isterüz
H̄alvet-i germ-ābe-i mollāya söyleñ söylesün
3. Na'ra-i yā hūsına bā'ış nedür 'āşıklarun̄
Nālelerle k̄ubbe-i mīnāya söyleñ söylesün
4. Āh-ı Mecnūn'dan eşer kalmış mı bildürsin bize
Çağırun̄ kuhsār-ı bī-pervāya söyleñ söylesün
5. H̄asretinden bādenün 'Ālī ne ğamlar çekdügin
Bir tehī kalmış h̄um-ı şahbāya söyleñ söylesün

³³ 124^a-124^b; İHA (G.1128) , KA(392)

Bu gazel İHA'nın neşrinde 6 beyit, KA'nın neşrinde mecmuada olduğu gibi 5 beyittir.İHA'nın neşrinde olup, mecmuada olmayan beyit şu şekildedir:

**Ṭab'ı Ālī k̄āf-ı istiġnāda pervāz itmesün
Tercemān olsun aña 'anķāya söyleñ söylesün**

Ayrıca bu gazel mecmuanın 133^a sayfasında tekrar etmiştir.

(2b)mollāya : monlāya İHA //(5a) çekdügin : çekdügi KA //(5b)bir tehi :her tehi- İHA-
KA //(5b) şahbāya : şahbāya KA

9. Nesre Çeviri

1. Sevgilinin dudağından deli, çılgın gönlüme söyleyin ki o şeker gibi mucizeler söyleyen dudağının vasfını anlatsın.
2. Hamamda halvette olan Mollâ'ya söyleyin. O peri gibi güzelin vücudunu seyretmek için fetva isteriz, bize cevap versin.
3. Aşıkların yâ hû diye inlemelerinin sebebi nedir, inleyişlerle semaya (bunun nedenini) söyleyin, anlatsın.
4. Mecnûn'un ahlarından bir eser kalmış mı bize bildirsin. O korkusuz dağı çağırın anlatsın.
5. Âlî'nin şarabın hasretinden ne gamlar çektiğini boş kalmış şarap şişesine söyleyin o size anlatsın.

10. [Ġazel]³⁴

mef'ülü / fā'ilätü / mefā'ilü / fā'ilün

Muzārī - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Himmet-i bülend idüp bu dil-i müstemende ben
Meyl eylerüm o serv-ğad-i ser-bülende ben
2. Nağd-i qararı terk iderin ihtiyārsuz
Bi't-tab' mā'ilem hele bir şeh-levende ben
3. El virme buse alma tarīkin haķire şor
Üstād-ı 'ālem oldum efendi o fende ben
4. Çün düşdi bir senün gibi bī-rahm zālime
Rağm eylerin gönül didügin derdmende ben
5. Sensin hemişe tūtī güyā iden beni
Ey dost yoğsa lebün kanda kanda ben
6. 'Ālī bu şiri ziver-i menşür-ı nazm idüp
Husrevlik eyledüm yine mülk-i süğanda ben

³⁴ 124^b İHA (G.1000) , KA(406). Gazel mecmuanın 133^a-133^b sayfalarında tekrar etmiştir.

Bu gazel İHA'nin neşrinde 7 beyitken KA'nın neşrinde mecmuadaki gibi 6 beyittir.İHA'nın neşrinde olup mecmuada olmayan beyit şu şekildedir:

La'lün 'aķiķi kand-ı lebünle gözümdedür

Olsam ğamuñla Mısr u Hicāz u Yemen'de ben

Mecmuada gazelin 4.beyitinin 2.mısrası ile, 5.beyitin 2.mısrası yer değiştirmiştir. Mana bütünlüğü açısından divandaki şekilleriyle yazılmıştır.

(1a) eylerüm : eyledüm İHA-KA //(2a) terk : bezl İHA-KA //(2b) bir : her(İHA) //(3a) el virme : dil virme İHA-KA

10. Nesre Çeviri

1. Bu hüznü, zavallı gönüle yüce bir iyilik ettim ve başı yüksekte servi gibi uzun boylu sevgiliye meyl ettim.
2. Boylu poslu bir güzele mailim, doğal olarak huzur servetini elimde olmadan terk ettim.
3. El vermeyi, öpücük alma yollarını bu hakire (zavallıya) sor. Ey efendi! Ben o fende âlemin üstadı oldum.
4. Ey dost! Gönül denilen o dertliye acırım çünkü o senin gibi bir acımasızın eline düşmüş.
5. Beni devamlı konuşan, hiç susmayan papağan eden sensin. Ey dost! O dudağın nerede ben neredeyim?
6. Ey Âlî! Bu şiiri, şiir fermanının süsü edip, sanat ve şiir dünyasında padişahlığı ilan ettim.

11. [Ġazel]³⁵

Muzārī mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Bu tazelikde cān gibi olsañ n'ola nihān
Genc-i nihān didükleri sensin be-hey-cevān
2. Hālūñ sitāre-i raşad-ı fitne-i zemīn
Haṭṭuñ delīl-i zemzeme-i āhirü'z-zemān
3. Hañçer bilüñde başka iki ğamze tīgı tīz
Olmaz senüñ gibi daḥı hūn-rīz ü pehluvān
4. Sermāye virdi dāye-i seḥḥāra gözlerüñ
Pīrāye oldı māder-i dehre o tev'emān
5. Bendeñdür ḳapuña şahā 'Ālī-i za'if
Sensin penāh-ı 'ālem sultan-ı kām-rān

³⁵ 124^b; İHA (G.985), KA(G.409). Gazel mecmuanın 133^b sayfasında tekrar etmiştir.

Gazel İHA'nın neşrinde 7, KA'nın neşrinde mecmuadaki gibi 5 beyittir. İHA'nın neşrinde olup, mecmuada olmayan beyitler şu şekildedir:

Levh-i ruḥuñ nümüne-i naḳş-ı zemīn ü zemān

Ḳaşuñ gözün fesāne-i 'ayn-ı kemīn kemān

'Ālī ki saña bende-i ḥāş oldı 'ışḳ ile

Güyā 'ulüvv-i şān saña maḥsūşdur hemān

(2a) hālūñ sitāre-i raşad-ı fitne-i zemīn: hālūñ sitāde-i fitne-i zemīn M // (2b) haṭṭuñ delil-i zemzeme-i āhirü'z-zemān : haṭṭuñ delil-i tefrika-i āhirü'z-zemān İHA // (3a) hañçer bilünde başka iki tīg-ı tīz : hañçer bilünde beste iki ğamze tīg-ı tīz İHA // (3b) Pehlevān : cān-sitān İHA-KA // (4b) pīrāye oldı mader-i dehre o tev'emān : bayram oldu nadir-i dehrden rev amān M : bayramı oldı nadir-i dehrüñ o bī-amān KA // (5a) Bendeñdür ḳapuña şahā 'Ālī-i za'if: Mebhūt olur yanuñda şanem gibi hūblar İHA : mebhūt olur yanuñda key-i 'Ālī ey nigār KA // (5b) Sensin penāh-ı 'ālem sulṭān-ı kām-rān: Sensin penāh-ı 'āleme ü sulṭān-ı kām-rān İHA

11. Nesre çeviri

1. (Ey sevgili) Bu tazelikte can gibi gizli olsan (seni canımda gizlesem) ne olur? Be hey delikanlı! Gönülde gizli hazine dedikleri sensin .
2. Senin benin yeryüzünün yüzlerce fitne yıldızı gibidir. Hattın ise ahirzaman gürültüsünün delilidir.
3. Belinde hançerden başka iki keskin gamze kılıcı. Ey sevgili! Senin gibi kan döken pehlivan olmaz.
4. Senin gözlerin büyücü dadıya sermaye verdi. O ikizler kainat anasına süs oldu.
5. (Ey sevgili!) Zayıf Âlî senin kapının kölesidir, alemde mutluluk veren sığınılacak kişi sensin.

12. [Ġazel]³⁶

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

1. Ķalb-i maĥzūnum açılısun mey-i ĥamrā gelsün
 Ķomasun dilde keder cām-ı muşaffā gelsün
2. Dikmişüz gözlerümüz bādeye mānend-i ĥabāb
 Niçe bir ħatlanalum sāgar-ı şahbā gelsün
3. Būse yok bārī lebūñ degdügi cāmı öpeyin
 Dil-i ġamgīne fi'l-cümle tesellā gelsün
4. Görelüm mihr ü vefā yüzlerini sāġardan
 Meded ey sākī ol āyīne-i mīnā gelsün
5. Nūş idüp cāmı yarışdırmada yārān-ı şafā
 Ĥaber eylen yarışun 'Ālī-i şeydā gelsün

³⁶ 124^b ; İHA (G.1113)-KA

Gazel mecmuanın 133^b sayfasında tekrar etmiştir.

(3b) dil-i ġamgīne: dil-i ġamgīnüme İHA //(4a) saġardan : saġarda İHA //(5a) yarışdırmada :
yitişdürmede İHA //(5b) yarışun : yitişün İHA

12. Nesre Çeviri

1. Mahzun kalbim açılsın kırmızı mey gelsin. Gönülde keder bırakmasın temiz kadeh gelsin.
2. Gözlerimizi su kabarcıkları gibi badeye dikmişiz. İçki kadehine nasıl katlanalım (sabredelim) o hemen gelsin.
3. Ey sevgili! Buse vermiyorsun bari dudağının değdiği kadehi öpeyim de sonunda tasa (keder) dolu gönüle teselli gelsin.
4. Sevginin ve vefanın yüzünü içki kadehinde görelim. Ey sâkî! Yetiş, ayna gibi olan şarap şişesi gelsin.
5. Eğlence dostları içki içip kadeh yarıştırmada. Haber eyleyin ki aşktan kendinden geçmiş Âlî de bu eğlenceye katılsın.

13. [Ġazel]³⁷

fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

1. Külli eczāma diseñ 'ıřķ derdine bir bir yan
Her biri bezm-i ħarābāta olur bir biryān
2. Nāzenīnā bu nazār baña yiter va'llāhi
Ben ġubārı göricek ħāke olursın nigerān
3. Felegüñ lerzesidür cānı iden ħāb-ālūd
Uyumaz olmasa gehvāresi tıfluñ lerzān
4. Nedür ey nāle nedür 'ālemi ħamūř itdūñ
İncinüp söylemese baña 'aceb mi cānān
5. İrmedi țarz-ı Ĥasan böyle Kemāle 'Ālī
Pīleverdür güher-i nazmuma nisbet Selmān

³⁷124^b-125^a ; İHA (G.986), KA(418). Gazel mecmuanın 133^b sayfasında tekrar etmiştir.

KA'nın çalışmasında 3.ve 4.beyitler yer değiştirmiştir.

(1a)derdine : odına : İHA : adına KA (2b) olırsın : idersin KA //(3a) ħāb-ālūd : ħāb içre M //(3b)
uyumaz : uyunur M : gehvāresini : gehvāresi İHA : feleğüñ : tıfluñ (İHA-KA) //(4a) nāle : nāk
KA //(5b) pīleverdür: böyledür M

13. Nesre Çeviri

1. Bütün parçalarım aşk derdi için bir bir yan desen, her biri içki meclisine bir biryan kebabı olur.
2. Ey nazlı sevgili! Allah'a yemin ederim ki bu bakış bana yetti. Beni toz parçacığı haline getirdi. Ben toz parçasını görünce toprağa bakıyor olursun.
3. Canı uykulu yapan dünyanın/ feleğin deprenmesidir. Beşiği sallanır olmasa bebek uyumaz.
4. Ey inilti bu yaptığın nedir (nasıl ağlayıp inlemedir ki) ki alemi susturdun. Canan bundan incinip bizimle konuşmasa buna şaşılır mı?
5. Ey Âlî! Güzelliğin üslubu (şekli) böyle kemale ermedi. Benim şiir cevherime kıyasla Selmân çerçi (sokaklarda bağırarak ufak tefek eşya satan seyyar satıcı) gibidir.

14. [Ġazel]³⁸

Velehū harfū'l-vav

mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn

Hezec + ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Şebüm tār itdi bahtum qara rūzum tīre şabrum mū
siyeh hāl ü siyeh-gīsū siyeh-çeşm ü siyeh-ebrū
2. İki çeşmüm yaşın gül-gūn idem bağrum dilüm pür-hūn
İki la'l-i leb-i mey-gūn iki ruhsāre-i gül-bū
3. Dehānuñ yoq leb-i la'lūñle dendānuñ ne hikmetdür
'Adem baħrinde bir la'lin şadefde bu qadar lū'lū
4. Muħammed-nām bir Aħmed-liqā maħbūba qul oldum
Şanasın çār-yār olmuş durur hūsne çār-ebrū
5. İlet bu nazm-ı gevher-bārı şun destine ey 'Âlī
Lebin öpmek qadar vardur oqursa bir kez ol meh-rū

³⁸ 125^a ; İHA (G.1170)-KA

Gazel mecmuanın 133^b-134^a sayfalarında tekrar etmiştir.

(1a) Şebüm tār itdi bahtum qara rūzum tīre şabrum mū : Şebüm tār itdi rūzum tīre bahtum qara şabrum mū İHA //(1b) siyeh- hāl ü siyeh gīsū siyeh çeşm siyeh ebru : siyeh-çeşm ü siyeh-ebrū siyeh hāl ü siyeh-gīsū İHA //(2a)gül-gūn : gül-bū İHA //(2a) idem : idüp İHA //(4b) şanasın çār-yār olmuş durur hūsne çār-ebrū : şanasın çār-yār olmuş durur ol şāh-ı çār-ebrū İHA

14. Nesre çeviri

1. Sevgilinin siyah beni, siyah saçı, siyah gözü; gecemi karanlık, bahtımı kara, günümü karanlık, sabrımı kıldan ince kıldı.
2. İki kırmızı renkli dudak, iki gül kokulu yanak iki gözümün yaşını gül renginde etti ve bağrımı delip kan içinde bıraktı.
3. Ey sevgili! Senin yok olan ağzın, kırmızı renkli dudakların arasındaki dişlerin. Yokluk denizinde sedeften bu kadar inci çıkmasının hikmeti nedir?
4. Muhammed isimli bir Ahmed yüzlü sevgiliye köle oldum. Zannedersin ki o dört kaşlı şah, güzelliğin Hulefâ-yı Râşidîn'i (dört halife/dört dost) olmuştur.
5. Ey Âlî! Bu cevher yağdıran şiiri sevgilinin eline sun. O ay parçası bu şiiri bir kez okursa (onun) dudağını öpmek kadar olur.

15. [Ġazel]³⁹

fe'ilatün / fe'ilätün / fe'ilatün / fe'ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + - -

1. H̄aberüm virdi yaḳup mülk-i vücūdumda 'alev
Eṣerüm gibi durur ma'nide sūz-ı H̄usrev
2. Şoñra geldümse seleden ne zarar zātuma kim
Şāh olan 'askerine olsa 'aceb mi pey-rev
3. İstiḳāmet göricek ḳāmet-i mevzūnuñda
Ḳodı 'ıṣk ehli göñül naḳdini yanuñda girev
4. Getürür fikrūme ebrūñı her ay başında
Eski derdüm baña yād itdürür oldı meh-i nev
5. Gelmeyince ḥaṭı ḡam-ḥānene gelmez o perī
Sen gerek ḳatlan ol ümmīd ile 'Âlī gerek ev

³⁹ 125^a ; İHA (G.1184)-KA

Gazel mecmuanın 134^a sayfasında tekrar etmiştir.

(1a) vücūdumda : vücūdında İHA //(3a) göricek : görelİ İHA //(4a) getürür : getürüp İHA
//(5a) ḡamḥānene : ḡamḥāneme İHA //(5b)ol : o İHA

15. Nesre Çeviri

1. Sûz-i Hüsrev (Güneşin yakıcılığı,ateşi) vücudumda alev yakarak (sana) haberimi verdi. Görünürde bunu ben yapmışım gibi duruyor.(ama bunu ben yapmadım).
2. Selefden sonra geldimse zatıma bir zarar gelir mi? Şah olan askerine öncülük etse buna şaşılır mı?
3. Senin ölçülü boyunu gördüğümüzden beri aşk ehli gönül sermayesini (senin) yanında rehin bıraktı.
4. O ay gibi güzel sevgili her ay başında aklıma kaşlarını getirip, bana eski dertlerimi hatırlatır oldu.
5. Yolu düşmeyince o peri suretli dilber kederli evime gelmez (teşrif etmez). Ey Âlî! Sen gerek o ümit ile (yolu düşer de gelir diye) katlan, gerek sabırsızlıkla bekle.

16. [Ġazel]⁴⁰

müstef'ilâtün / müstef'ilâtün

Recez - - + - - / - - + - -

1. Ol zülf-i hoş-bü ol müşk-ebrü
Gel söyle toğru ey dil nedür bu
2. Ol iki bāzū ol iki zānū
Ol sīm pehlū va'llahi nīkū
3. Ol dürr-i dendān ol āb-ı hayvan
Ol genc-i pinhān ol kıadd-i dil-cū
4. Tenden güzer kııl benden hazer kııl
Ey cān sefer kııl yārāna yā Hū
5. İndürdi 'Ālī gökden hilāli
Çeşm-i ğazāli va'llahi cādū

⁴⁰ 125^a ; İHA (G.1168)-KA

Gazel mecmuanın 134^a sayfasında tekrar etmiştir.

(1b) dil : gül İHA // (4a) ey cān sefer kııl : yā dil sefer kııl İHA

16. Nesre Çeviri

1. O hoş kokulu saç, o misk kokulu kaş. Ey gönül! Gel doğruyu söyle bu nedir?
2. O iki pazu, o iki diz, o gümüş beden vallahi ne hoş.
3. O inci dişler, o ölümsüzlük suyu, o gizli hazine, o gönül çeken boy.
4. Ey gönül! Ya tenden geç, ya benden sakın. Ya sevgiliye sefer kıl ya da dostlara yâ hû (eyvallah) de, onlara yol ver.
5. Ey Âlî! Allah'a yemin ederim ki, o sevgilinin ceylan gibi cadı gözleri gökten hilali indirdi.

17. [Ġazel]⁴¹

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

1. Yār cevvr̄ar-ı felek kec-rev-i dūnyā böyle
Raḥmı yok dostlaruñ ta'na-i 'adā böyle
2. Peyk-i 'ömr ise ŧitāb üzre müsta'cel
Dilde nā-yāb ŧabır bende taḳāzā böyle
3. Dīde nemnāk ḫarāretle ciġer āteŧnāk
Dil-i virāne ise vālih ü ŧeydā böyle
4. Nic'olur ḫāl eġer olmazsa viŧāle çāre
Derd-i hicrān ise her laḫza hüveydā böyle
5. Mū miyānını kenār itmek umardum yāruñ
Düşdi mābeyne keder ortalıḫ ammā böyle
6. Yār ile kesb-i ŧafā saña müyesser mi dilā
Bende aġyār ile üslūb-i müdārā böyle
7. Ġam helāk itmekde 'Ālī-i nā-kāmı müdām
Kerem ehlinden aña luḫf u tesellā böyle

⁴¹ 125^a-125^b ; İHA (G.1290)-KA

Gazel mecmuanın 134^a sayfasında tekrar etmiştir.

Bu gazelin 5.ve 6.beyitleri divanda yer deġiştirmiştir.

(2a) peyk : beyk M (imla hatası mevcuttur) // (3a) nemnāk: nelnāk M // (3b) dil-i virāne : dil-i divāne İHA // (4a) nic'olur olur ḫāl eger olmazsa viŧāle çāre: nice olur ḫāl eger viŧāle çare M Veznin aksamaması için divandaki ŧekliyle yazılmıştır. // (7a) itmekde : İtmede İHA

17. Nesre Çeviri

1. Ey yâr! Cevreden zalim felek, tuttuğu yol doğru olmayan dünya böyledir. Dostlar ise acımasız (merhametsiz) düşmanların ayıplamaları böyledir.
2. Gönülde sabır yok, bende sıkıntı var. Ömür habercisi ise acele etmektedir.
3. Gözlerim nemli, ciğerim ise hararetle ateşli. Virane gönül ise şaşakalmış ve divanedir.
4. Eğer kavuşmaya çare yoksa halim nice olur? Ayrılığın derdi her zaman apaçık bellidir.
5. Yarın kıl gibi ince belini kucaklamak isterdim lakin ortalığa keder düştü, ortalık başka bir hal aldı (kucaklayamadım).
6. Ey gönül! Yâr ile sefayı temin etmek sana kolay mı? Benim ağyar ile dost gibi görünmem bu yüzdendir.
7. Âlî gibi muradına erememişti devamlı gam helak etmektedir. Kerem ehlinden ona lütuf ve teselli böyledir (ancak bu kadardır).

18. [Ġazel]⁴²

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

1. Nic'olur hāl meded baña naşihat eyle
Gitdi dil mülki harāb oldı 'imāret eyle
2. Neme yarardı benüm 'āşık-ı rüsvāy olmak
Yine benden baña ey dīde şikāyet eyle
3. 'Ömrüm oldukça rakībūñle olursam hem-dem
Tā ölince baña ey dost 'adāvet eyle
4. Bādesüz mest ideyin halkı dir iseñ sāķī
Benüm ahvālümü meclisde hikāyet eyle
5. Fürkatüñ miñneti çok vuslat ise bī-bünyād
'Āliyā 'ışk adını añma ferāğat eyle

⁴² 125^b ; İHA (G.1281)-KA

Gazel mecmuanın 134^a-134^b sayfalarında tekrar etmiştir.

Bu gazelin 2.ve3. beyitleri İHA'nın çalışmasında yer değiştirmiştir.

(3a) rākībūñle: rākīble M

18. Nesre Çeviri

1. Ey sevgili! Yardım et. Halim nice olur bana nasihat eyle. Gönül mülküm (sermayem) harab oldu gitti, onu mâ'mûr eyle.
2. Rezil bir aşık olmak benim neme yarardı? Ey gözüm beni yine bana şikayet et.
3. Ey dost! Ömrüm oldukça rakible arkadaş olursam ölünceye kadar bana düşman ol.
4. Ey sâkî! Şarapsız halkı mest etmek istersen meclisde benim halimi onlara anlat.
5. Ayrılığın acısı çok, kavuşma ise imkansız. Ey Âlî! Aşk adını anmaktan ferâgat et, aşkın adını anma.

19. [Ġazel]⁴³

⁴³ 125^b İHA (G.1297) , KA(G.503). Gazel mecmuanın 134^b sayfasında tekrar etmiştir.

mef'ülü / mefā'ili / mefā'ili / fe'ülin

Hezec - - + /+ - - - /+ - - - /+ - - -

1. A'dāya kılıç çek beni yanuñdan ayırma
Zātum gibi şemşiri miyānuñdan ayırma
2. Manşibla kuluñ atlanıcağ 'azm-i ğazā kıl
Pā-mālūñi el-kışşa 'inānuñdan ayırma
3. Zaḥm ur nice kej-tab'a benüm toğrı sözümler
Bir bencileyin tiri kemānuñdan ayırma
4. Kıl genc-i zafer fethini Fettāh'ıñ adıyla
Ol a'zam-ı esmāyı lisānuñdan ayırma
5. Sulṭanum eğer himmet-i 'ulyā ise kaşduñ
'Āli kuluñı şāh-ı cihānuñdan ayırma

KA'nın neşrinde bu gazel 5 beyit olmakla birlikte İHA'nın neşrinde bu gazel 7 beyittir. İHA'nın çalışmasında olup,mecmuada olmayan beyitler şu şekildedir :

**Her satırını bir hırz-ı Yemāni gibi sakla
Güftār-ı revān-baḥşumı cānuñdan ayırma**

**Meydān-ı belāgatda ne menziller alur gör
Tir-i kalemın kavı-ı nişānuñdan ayırma**

(2a) atlancağ : aylanacağ KA // (3a) kej İHA : kec KA: kim M // (4a) kıl genc-i zafer fethini Fettāhuñ adıyla: ketm-i zafer fūthat-i fettahuñ adıyla KA

19. Nesre Çeviri

1. Ey sevgili! Düşmana kılıç çek, beni yanından ayırma. Benim gibi bir kılıcı belinden ayırma.
2. Kulun mansıbsız kalınca gazaya çık. Ayakların altında kalan (yendiğin düşmanları) ise kontrolün altında tut, yanından ayırma.
3. Benim doğru sözümle eğri yaradılışa ok at, benim gibi oku (doğru yaratılışlıyı) yayından ayırma.
4. Zafer hazinesinin fethini Fettah'ın adıyla yap, o yüce isimleri dilinden düşürme.
5. Sultanım! Eğer kasdın yüce bir himmetse Âlî kulunu cihanın şâhından ayırma.

20. [Ġazel]⁴⁴

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Şikār itdi göñül murğını bir şūḥ-ı siyeh-çerde
Anuñ şeh-bāz-ı sevdası vişālidür uçan serde
2. Tolaşdum dāmına ğafil o gendüm-gün peri-rüyūñ
Tutıldum dāmen-i ḥāline ḥālī şanduğum yerde
3. Ser-āmed lāle-ḥad bir serv-i bālā-ḳaddür el-ḳışşa
Anuñçün mā'il oldum cān u dilden ol cevān-merde
4. Şanasın üsküf-i zerrini bir ḳuyruḳlı yılduzdur
Hezārān fitneye bā'ışdür ol çerḥ-i bed-aḥterde
5. Vişāl el virmeyüp ger fetḥ-i bāb olmazsa ey 'Āī
Şaḳın gitme işiginden 'ilāc ol derdedür derde

⁴⁴ 125^b; İHA (G.1207)-KA

-D 'da 6 beyittir. Mecmuada olmayan beyit şu şekildedir:

Tılısımın ḥall idüp ger sinesi gencine el ursam
Sürüp zevḳi ḳazardum sikke-i'ālemde mermerde

Ayrıca gazel mecmuanın 134^b sayfasında tekrar etmiştir.

(1a)sevdası : sevdā-yı İHA // (2a) perî-rüyūñ : perî-rūnuñ İHA // (2b)dāmen-i ḥāline : dāne-i ḥāline İHA // (5b)'ilāc ol : 'ilācdur İHA

20.Nesre Çeviri

1. Gönül kuşunu esmer yüzlü bir şuh avladı. Yükseklerde uçan onun sevdasının yırtıcı kuşudur.
2. Gün gibi peri yüzlünün tuzağına gaflete düşüp kendim dolaştım, ıssız bulduğum yerde o sevgilinin eteğine yapıştım.
3. Sözün kıyası (o sevgili) lale yanaklı, servi gibi yüce boyludur. Onun için gönülden o mert yakışıklıya meyil verdim.
4. Altın işlemeli başlığı kuyruklu yıldız zannedersin. Oysa o uğursuz yıldızlı felekte binlerce fitneye sebeptir.
5. Ey Âlî! Eğer visal gerçekleşmeyip fetih kapısı açılmazsa yârin eşiğinden gitme, onun eşiği derde devadır.

21. [Ġazel]⁴⁵

mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Dil-i maḥzūnumı en'ām-ı iḥsānuñla şād eyle
Mürüvvet şānısın ben nā-murāduñ ber-murād eyle
2. Mişāl-i cān u ten mā-beynümüzde imtizāc olsun
Ne var sulṭān iseñ kemter kuluña ittiḥād eyle
3. Beni bed-nām-ı 'ālem kılamak isterseñ nezāketle
Özüñ Leylā'ya nisbet kıl baña Mecnūn'ı ad eyle
4. Unıtuñ gibi nāmum sögmez olduñ baña sulṭānum
Niçe düşnām iderseñ eyle tek bir kerre yād eyle
5. Gerek cevrin ziyād itsün gerek vaşliyle şād itsün
'İnād itme şakın 'Ālī ne dirse inkıyād eyle

⁴⁵ 126^a ; İHA (G .1285) , KA(G.498). Gazel mecmuanın 134^b sayfasında tekrar etmiştir.

(1a) şānısın : kānısın İHA-KA // (1a) en'ām-i iḥsānuñla : İn'ām-ı iḥsānuñla KA // (4b) tek bir kerre yād eyle : mümkīn bir kez ad eyle KA // (5b) cevri : cevri KA

21. Nesre Çeviri

1. Ey sevgili! Gönlümü ihsanıyla ve nimetlerinle şâd eyle. Mertlik senin şöhretindir ben bahtsız mutluluğa kavuştum.
2. Sen sultan olmuşsan bunda ne var? Can ve tenin aralarında birleşmesi gibi sen de bu aciz (dilenci) kulunla birleş.
3. Beni alemde nezaketle kötü namı kılmak istersen, kendini Leylâ'ya benzet (Leylâ gibi cefakar ol). Bana ise Mecnûn'un adını ver.
4. Ey sevgili! Adımı unuttun gibi bana hiç söylemez oldun. Ne kadar kötü söz söylersen söyle (ne kadar söversen söv) ama yine beni bir kerecik an.
5. Ey Âlî! O sevgili ister cevriyi artırsın, ister vuslatıyla şâd etsin. Sen sakın inat etme, o sevgili ne derse boyun eğ.

22. [Ġazel]⁴⁶

mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün

Hezec + ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Görinmez niçe gündür çeşm-i bīmārum ne 'ālemde
Göñül derd ü elemde bilmezem yārüm ne 'ālemde
2. Var ey bād-ı seher ḫalvet-serāy-ı ḫāşını yokla
Yatur mı ḫāb-ı istiğnada ḫünkārüm ne 'ālemde
3. Ḥırāmānī ḫırāmānī gezerdi şahn-ı gülşende
'Aceb ol serv-ḫaddüm lâle-ruḫsārüm ne 'ālemde
4. Kimüñle eglenür n'eyler añar mı ben dil-efgārı
Muḫaşşal bilsem ol şūḫ-ı sitem-kārüm ne 'ālemde
5. Sürer mi bāde-i nābüñ şafāsın hergün ey 'Ālī
Bilürseñ söyle gel ol mest-i ḫûn-hārüm ne 'ālemde

⁴⁶ 126^a ; İHA (G .1215) , KA(G.497).

Gazel mecmuanın 134^b sayfasında tekrar etmiştir.

(1a) görünmez : bilinmez(İHA-KA)//(1b) bilmezem : Bilmezin İHA (3a) gezerdi : gezer mi İHA-KA//(3b)serv ḫaddüm lâle ruḫsārüm : serv ḫadd ü lâle ruḫsārüm KA-İHA//(4a) dil efgārı : dil-figārın KA // (5a)hergün : sensüz İHA //(5b) ol ḫûnhārüm : ol mest-i ḫûnharum KA : ol mest-i ḡam-hārüm İHA

22.Nesre Çeviri

1. Kaç gündür görünmüyor, hasta gözlü sevgilim ne âlemde? Gönlüm derd alemindedir, bilmiyorum yârim ne haldedir?
2. Ey seher rüzgarı! Var bir köşeye çekilmiş sevgilinin (özel) sarayını yokla. Hünkarım naz uykusunda mı yatıyor ne âlemedir?
3. Gülbahçesinde salına salına gezerdi. Acaba o servi boylum, lale yanaklı sevgilim ne âlemedir?
4. O sevgili kiminle eğlenir ben efkar dolu gönlü hiç anar mı? Sözün özü, o acımasızca davranan, şuh (çekici) sevgilim ne âlemedir?
5. Ey Âlî! Sevgili hergün katıksız şarabın sefasını sürer mi? Eğer bilersen söyle, kan dökücü sevgilim ne âlemedir?

23. [Ġazel]⁴⁷

mefā'ilün / mefā'iliün / mefā'ilün / mefā'ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Gezerdüm şaġlıġumda bāġ-ı dād-ı cennet-ābāda
Ġubārum rüzigār-ı zūr-kār ilette Bağdād'a
2. O cāy-ı bī-mişālūñ behredāram āb u ħakinden
Eger gördüklerüm şūfī mişāl olmazsa rü'yāda
3. Şusuzlık mācerāsın sā'il olsun eşk-i ħūn-bārum
Varursam Kerbelā deştindeki şimşād-ı āzāda
4. Şadef tek merķad-i pākin n'ola yaşum muĥiṭ olsa
N'içün yek-tā yatur durur Necef ol baĥr-ı ħadrāda
5. Mezādın germ idüp Mūsā Rızā'nuñ nār-ı āhum hem
Tecellī nūrı yir yir zāhir olsun Ṭūr-ı Sīnā'da
6. İmām-ı 'Ā'zam'uñ kanlu yaşundan türbesi ṭolsun
Görinsün lāle-i Nu'mān açılmış gibi şahrāda
7. 'Āliyyü'l- Murtezā ħākine yüz sürmezseñ ey 'Ālī
Muķarrer şāhid-i maķşūda ķāşırsun temāşāda

⁴⁷ 126^a ; İHA (G .1199)-KA

Gazel mecmuanın 135a sayfasında tekrar etmiştir.

(1a) gezerdüm : girerdüm İHA //(1b) gubārum : gubāri M //(1b) rüzigār-ı zūr-kār : rüzigār-ı rüz-kār eyledi M //(4a) yaşum : eşküm İHA //(6a) yaşundan : yaşumdan İHA //(7b) Maķşūda : Maķşūdi İHA

23. Nesre Çeviri

1. Sağlığımda cennetin adaletli bahçesinde gezerdim. (Ne var ki) adaletsiz (zor kullanan) devrin rüzgarının tozu beni Bağdât'a gönderdi.
2. Ey sûfî! Eğer gördüklerim rüya değilse o eşi ve benzeri olmayan sevgilinin su ve toprağının hissedarıyım.
3. Kerbela çölündeki şimşir ağacına varırsam, susuzluk macerasını kanlı gözyaşlarıma sorun.
4. Sedef gibi olan temiz mezarını gözyaşlarım çevrelese (sarsa) buna şaşılmaz. Çünkü o yeşil denizde tek olan (eşsiz) Hz. Ali yatmaktadır.
5. Benim âhımın ateşi Hz. Musa'nın pazarlığını artırsın, Sina dağında tecelli nuru ortaya çıksın.
6. Kanlı gözyaşlarımdan İmam'ı Azam'ın türbesi dolsun. Tâ ki sahrada kandan lale açılmış gibi görünsün.
7. Ey Âlî! Hz. Ali'nin toprağına yüz sürmezsen o çok sevilen halife Hz. Ali'nin maksadına uzak kalırsın.

24. [Ġazel]⁴⁸

fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

Velehū ħarfü'l-yā

1. 'Ârız-ı yârı koyup ğayra idersem nazarı
Bî-başıretlik idüp ağladurum çeşm-i teri
2. Ne haber ol gül-i pākizeden ey bād-ı şabā
Ayağı toprağınuñ sende görünür eşeri
3. Baña geç cām-ı leb-i muğ-beçeden dir vā'iz
Bî-ħaberdür dil-i şūrîdeden aldum ħaberi
4. Yaluñuz şiveñ için tākātümüz taķ oldu
Añma nāzını cefā-pîşelerüñ işvegeri
5. Ruħı bir verd-i 'araķ-rîze dönüp ey 'Ālî
Derlemiş mest yatur gördüm o nahl-i seherî

⁴⁸ 126^a-126^b ; İHA (G.1422)-KA

Gazel mecmuanın 135^a – 135^b sayfasında tekrar etmiştir.

(1a) ğayra : mihre İHA // (2a) ağladurum : ağladurın İHA // (4b) nāzını : nāzı be İHA // (5a) ruħ-ı perverdi : ruħ-ı bir verd-i İHA // (5b) derlemiş mest yatur gördüm o nahl-i seherî : derlemiş mest yatur ol güli gördüm seherî İHA

24. Nesre Çeviri

1. Yarin yanağını bırakıp başkasına nazar edersem (bakarsam) basiretsizlik edip (dayanamayıp) gözümün yaşını bile ağlatırım.
2. Ey sabah rüzgarı! Onun ayağının tozu sendedir, sende görünür. O temiz gülden ne haber?
3. Vaiz bana sakinin sunduğu kırmızı şaraptan vazgeç der. Haberi yoktur, bu haberi perişan gönülden aldım.
4. Ey sevgili! Nazını çekmek için takatimiz bitti. İşvekarların cefacıların nazını anma, onlara uyma.
5. Sevgilinin ter döken (terlemiş) kat kat olmuş gül gibi yanaklarına döndüm ve o zayıf sevgiliyi mest olmuş yatıyor gördüm.

25. [Ġazel]⁴⁹

müfte'ilün /mefā'ilün / müfte'ilün /mefā'ilün

Recez - + + - / + - + - / - + + - / + - + -

1. 'Işkuña mültezim gönül sîne anuñ defātiri
Seyl-i sirişk kâtibi merdüm-i dīde nāzırı
2. Nāle-i zār Kūh-ken-i kūhı getürdi nāleye
Zemzeme şaldı zemzeme girye-i Qays-ı 'Âmirī
3. Oldı giceyle mihmân nāvek(i) mest gönlüme
Çaldı ciğer kebābını sinede māl-ı hazırı
4. Çeşmine sürme çekmeden eyledi bahtumı siyāh
Çeşm-i siyāhı itdüğün itmedi sihr-i Sāmīrī
5. Bir güle bülbül-i dili bağladı zār 'Ālī kim
Māh degül ber-ā-beri mihr degül mu'āşırı

⁴⁹ 126^b İHA (G .1418)

(1a) mültezim: mütelzim M // (3a) oldı giceyle gönlüme nāvek[i]mest mihmân : oldı giceyle mihmân nāvek[i]mest gönlüme İHA

25. Nesre Çeviri

1. Gönlüm aşkına iltizam etmiş (daima onun yanında). Sinem onun defteri, gözyaşı selim yazıcı katip, gözümün bebeği ise memurdur.
2. Dağları delen Ferhad'ın iniltileri dağı inletti. Kays'ın gözyaşları da aleme gürültü saldı.
3. Sevgilinin mest edici oku geceyle birlikte gönlüme misafir oldu. Yanmış kebab gibi olmuş ciğer servetimi (yere) çaldı.
4. O sevgili gözlerine sürme çekmeden bahtımı siyah etti, onun siyah gözlerinin yaptığı sihri Sâmir bile yapmadı.
5. Ağlayan, inleyen Âlî (bûlbûl gibi şakıyan) gönlünü bir güle bağladı. O öyle bir güldür ki, ay onunla beraber olamaz, güneş ona denk olamaz.

26. [Ġazel]⁵⁰

fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün/fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Cān görünmez dirler amma görsem ey cānum seni
Der-kenār itsem hemān ey genc-i pinhānum seni
2. Bir nihāl tāzesin cān gülşenin teşrife gel
Özledüm ve'l-ḥāşıl ey serv-i ḥırāmānum seni
3. Māhveş tenhā bulup yansam yağılsam bir gice
Nice bulsam bilmem ey şem-i şebistānum seni
4. Dār-ı dünyā kaç bucağdur baña bildürdüñ hele
Böyle bilmezdüm benüm devletlü sulṭānum seni
5. Serv-i sīm-endāmuñ ayırsam semenden gül gibi
Koynuma koydukça ey gül-berg-i ḥandānum seni
6. Görsem alur 'aqlumı bezm-i vişālüñ fikrimi
Görmesem cānum çıkar ey mäh-ı tábānum seni
7. Dīde-i 'Ālīye rüyuñsuz cihān dilcū olur
Cān seni ister seni gül yüzlü cānānum seni

⁵⁰ 126^b ; İHA (G.1530)-KA

Gazel mecmuanın 135b sayfasında tekrar etmiştir.

(1a)amma : aña İHA // (3a) bir gice : her gice İHA // (3b)nice bulsam bilmem ey şem'i

şebistānum seni : nice bulsam ey şebistānum şemi revānum seni M // (4a) dār-ıdünya : var

dünya İHA // (5b) koynuma koydukça : duymuya duydukça M // (6a) fikrimi : fikreti İHA

// (7a) dil-cū : deycūr İHA // (7b) gül yüzlü : gün yüzlü İHA

26. Nesre Çeviri

1. Ey sevgili! Can görünmez derler ama keşke seni görebilsem. Ey canımda gizli olan hazine! seni hemencecik kucaklasam.
2. Ey sevgili! Yeni yetme, tazesin. Canın gül bahçesini teşrife gel. Sözün özü (ey) servi gibi salınan sevgilim, seni özledim.
3. Ay gibi güzel sevgiliyi bir gece yalnız bulsam da yansam yakılsam (derdimi anlatsam). Ey yatak odamın mumu, seni nasıl bulsam?
4. Ey sevgili! Dünya yeri kaç bucakmış bana bildirdin. Şanlı, şerefli sultanım ben seni böyle bilmezdim.
5. Ey gülen gül yaprağım! Seni koynuma koydukça, gümüştten servi gibi olan endamını gül gibi yaseminden ayırsam.
6. Ey sevgili! Kavuşma yerinde sana kavuşmanın düşüncesi bile aklımı başımdan alır (ama) (ey yeni doğan ayım) seni görmesem de canım çıkar.
7. Âlî'nin gözlerine senin yüzün olmadan cihan gönül çekici olur fakat gül yüzlü cananım, benim canım seni ister.

27. [Ġazel]⁵¹

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Berāt-ı hüsniñe zülfün çeküp tevķī'-i sulţānī
Leb-i yaķutuñla ĥaţţın görenler didi reyĥānī
2. Ķaşıñdur ġurre-i ġurrā yüzüñ verd-i muţarrādur
Ruĥuñ rüh-ı muşavverdür veyāĥūd şem-i ruĥānī
3. Ĥaţţ-ı ruĥsār-ı cānāna ġubār ālūd ola ĥāşā
Dilā ol ism-i 'azamdır ki gözden şaķlar ol cānı
4. Ser-i kūyuñda eġġān eylesem 'ayb eylemez kimse
Figān-ı nāle-i bülbül tuţar daim ġülistānı
5. Cemāliñ şaffına yüġrüklik itmiş gerçi çok şā'ir
Biĥamdillah semend-i ŧab'ı 'Ālī aldı meydānı

⁵¹ 126^b Bu divanda olmayan yeni bir gazeldir. Gazel mecmuanın 135^b sayfasında tekrar etmiştir.

27. Nesre Çeviri

1. Ferman sultanı güzellik beratının (yüzünün) stne zülfünü döktü. Onun yakut gibi dudakları ve hattını görenler bu (fesleğen gibi) reyhan yazısına benziyor dediler.
2. Ey sevgili! Kaşın daha yeni doğmuş bir ay, hoş taze bir gl yaprağı, yanağın Őekle büründürülmüş bir ruh veya ilahi bir mumdur.
3. Yanağındaki ayva tüyelerine , toz karışsa bulanık olur mu, hş. Ey gönül! O gördüğün hatta İsm-i Azam yazılıdır, sevgiliyi nazarlardan korur.
4. Senin sokağının başında figan etsem (inleyip,feryat etsem) beni kimse ayıplamaz. Çünkü gl bahęesini daima bülbülün inlemeleri tutar.
5. Senin cemalinin saflığını anlatmak için birçok Şair azmetmiş, Allah'a Şükürler olsun ki meydanı Âl'nin tabiat atı kaplamıştır.

28. [Ġazel]⁵²

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Benüm bālā–büendüm şol kadar mevzün-nihāl oldı
El irmez vaşlına şeftālūsın dirmek muḥāl oldı
2. Göñül būs u kenāra serv-ḳadd bir mū-miyān ister
Anuñçün derdmend inceldi ğamdan bir ḥayāl oldı
3. Düşürdüm yāri تنها līk baḥtum ḳılmadı yāri
Ne cānān iltifāt itdi ne taḳrīre mecāl oldı
4. Dehānı bīkr-i fikrüm pāk ider ḥayīde sözlerden
Benüm her kilik-i mümtāzum şanasın bir ḥilāl oldı
5. Zer-i ḥaliş gibi ḳāl olsa bir güftāra raġbet yoḳ
Cihān hep ḳīl ü ḳāle düşdi 'Ālī özge ḥāl oldı

⁵² 127^a İHA (G.1391)-KA

İHA'nın neşrinde gazelin 4.ve 5.beyitleri yer deġiştirmiştir ve bu beyitlerin ikinci mısraları da kendi aralarında yer deġiştirmiştir. Mana bütünlüğü açısından divandaki şekilleriyle yazılmıştır.

28. Nesre Çeviri

1. Benim yüce, uzun boylu sevgilim öylesine ölçülü, taze yaratılışlı bir fidan oldu ki, ona ulaşmak, öpücüğünü elde etmek imkansız oldu.
2. Gönül, öpüp sarılmak için uzun boylu, kıl gibi ince belli bir sevgili istiyor. Onun için dert sahibi oldum, gamdam inceldim (adeta) hayal gibi oldum.
3. Yari tenhada yakaladım fakat bahtım yâri bana nasip etmedi. Ne sevgilim bir iltifatta bulundu ne tekrarına mecalim oldu.
4. Dudağı köhne (eski) sözlerden benim daha önce bulunmamış fikirlerim temizler, benim nazlı kamışım inceldi, eğrildi hilal gibi oldu sanırsın.
5. Söz altın gibi saf olsa ona rağbet yok. Dünya hep bir dedikodu haline döndü, başka bir yer oldu.

29. [Ġazel]⁵³

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün/fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Yüz sürüp eşiğiñe kimine özin hāk itdi
Rif'ate irdi yerin gün gibi eflāk itdi
2. Pertev-i 'aks-i ruhuñ qalbe şafā virdi yine
Jeng-i ğamdan gönül āyinesini pāk itdi
3. Bülbülüñ nāle vü feryādını gūş itdi dil
Ġonca-veş baĝrını pürhün yaqasın çāk itdi
4. Cennetiñ vaşfın idüp añmadı kūyuñ vā'iz
Dün yine meclisde bizi ğamnāk itdi
5. Mūya beñzer didi gördükde miyānuñ 'Ālī
Āferin ancak olur haylice idrāk itdi

⁵³ 127^a Bu divanda olmayan yeni bir gazeldir.

29. Nesre Çeviri

1. Eşiğine yüz sürüp, bazılarına kendisini toprak etti. Böylelikle yükseldi ve güneş gibi yerini feleklere ulaştırdı.
2. Ey sevgili! Yanağının aksinin ışığı kalbime sefa verdi, gönül aynamı gamın kirinden temizledi.
3. Gönül, bülbülün feryad ve inleyişlerini dinledi. Bunu duyduktan sonra gonca gibi bağrını kan dolu yaptı, yakasını yırttı (parçaladı).
4. Vaiz, mecliste cenneti anlattı ama senin sokağını anmadı. Bizi dün yine meclisde gam sahibi etti.
5. Âlî senin belini görünce bu yılanı benzer dedi, aferin ona ki idrak ancak bu kadar olur.

30. [Ġazel]⁵⁴

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

1. Diye ey bād-ı şabā serv-i revānum gele mi
Baña gönlüm uya mı yirine cānum gele mi
2. Gözüñ aydın diye mi şu'le-i nār-ı āhum
İRte bir gün o yüzi māh cevānum gele mi
3. Tir-veş toğrula mı yani bükilmiş kıddüm
'Adl u dād ile gönül kişveri ābād ola mı
4. Diye ey tîr-i felek kaçı kemānum gele mi
Sîne tahtına o sulţān-ı cihānum gele mi
5. Ruḥ-ı renginini seyr itmek için ey 'Ālî
Cigeründen aķışup eşk-i revānum gele mi

⁵⁴ 127^a İHA (G.1501)-KA

Gazel mecmuanın 135^b sayfasında tekrar etmiştir.

İHA'nın neşrinde mısralar yer değiştirmiştir ve şu şekildedir:

'Adl u dād ile gönül kişveri ābād ola mı
Sîne tahtına o sulţān-ı cihānum gele mi

Tir-veş toğrula mı yine bükilmiş kıddüm
Diye ey pîr-i felek kaçı kemānum gele mi

(3a) yañi : yine İHA //(4a) tîr-i felek: pîr-i felek İHA //(5a) eşk-i revānum gele mi : çeşmüme
қанum gele mi İHA

30. Nesre Çeviri

1. Ey sabah rüzgarı! Yürüyen servi gibi uzun sevgilim gelir mi, gönlüm buna uyar mı canım yerine gelir mi?
2. Bir sonraki gün o ay yüzlü taze sevgilim gelir ve ahımın ateşinin şu'lesi bana gözünaydın der mi?
3. Yay gibi eğrilmiş boyum ok gibi doğrulur mu? Adaletle ve doğrulukla gönül ülkem düzelir mi?
4. Ey feleğin oku! Söyle, keman kaşlım gelir mi, sinemin tahtına o cihan sultanı gelir mi?
5. Ey Âlî! Yanağının rengini seyr etmek için ciğerlerimden akıp , gözlerime o (akan) gözyaşlarım gelir mi?

31. [Ġazel]⁵⁵

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Baña el virmedüñ kim qollayam ol sâ'id ü sâkı
Quçup nâzük miyānuñ ellemişler niçeler sâķī
2. Perişân oldı āhum şarşarından penbe-i dāğum
Dıraht-ı huşke döndüm hāke düşmiş cümle evrāķı
3. Muqayyed olma vâ'iz baña ta'n itme 'avāmāsā
Ben ol bī-ķayd-ı 'ışķam cān idindüm mülk-i ıtlāķı
4. Lebüñden yeg tütup dil habb-ı miski farz ider ħalüñ
Ne bilsün şarābuñ kemm ü keyfin öyle tiryāķī
5. Ġidā-yı rūħa 'Āli her sözün bir tāze ni'metdür
Ne beñzer irteye qalmış ta'āma güfte-i Bāķī

⁵⁵ 127^a ; İHA (G.1465)-KA

Gazel mecmuanın 135^b sayfasında tekrar etmiştir.

(3a) vâ'iz : zâhid İHA // (3b) cān : hâk İHA // (4a) farz : hâk M // (4b) ne bilsün : neden bilsün İHA // (4b) şarābuñ : yâ şarābuñ İHA // (4b) kemm ü : kimkü M // (5b) tâki : Bâki İHA

31. Nesre Çeviri

1. Ey sâkî! Bana el vermedin ki senin kolunu bacağını kollayayım ancak başkaları senin nazik belini kucaklayıp, niceleri sana ellemişler.
2. Yaralarımın üzerindeki pamuklar, âhımın şiddetinden perişan oldu, (adeta) yaprakları toprağa düşmüş kuru bir ağaca döndüm.
3. (Ey vâiz) Beni sınırlama, avam gibi ayıplama. Ben başına buyruk bir âşığım ki bütün mülkümü salıverdim, canımın bir parçası ettim.
4. Gönül, benini misk hâpı gibi farz ettiği için dudağından üstün tutar. Şarabın tiryakisi, şarabın keyfinin miktarını nereden bilsin?
5. Ey Âlî! Her sözün rûhun gıdasına taze bir nimet gibidir, ne dünden kalan yemeğe, ne de Bâkî'nin söyleyişine benzer.

32. [Ġazel]⁵⁶

Muzārī mef'ülü / fā'ilätü / mefā'ilü / fā'ilün

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Gül çıkdı sen de gül gibi seyr-i kenāra çık
Gir sahn-ı bāğa cilvegeh-i nev-bahāra çık
2. 'Uşşākuñ avla göñlini gül-geşt-i bāğ idüp
Seyrān bahānesiyle ġazālüm şikāre çık
3. 'Aks-i ruħuñla ey yüzi gül seyr idüp nesīm
Faşl-ı bahāra karşı leb-i cūybāra çık
4. Her şāh-ı nev-berī senüñ için akıtdı yaş
Seyr-i kenar-ı bāğa bak ey şīr- hāre çık
5. 'Ālī kaçan ki göñlüñ ayak seyrin istese
Gel cām-ı mey şafāsını gör lālezāra çık

⁵⁶ 127^a-127^b ; (G.695) , KA(G255)

Gazel 136^a sayfasında tekrar etmiştir.

(1a)gülistāna : seyr-i kenāra : İHA-KA vezin gereği divandaki şekliyle yazılmıştır.(1b) gir : gel KA //(2b) Seyrān bahanesiyle ġazālüm şikāre çık : Faşl-bahara karşı leb-i cūybāra çık KA //(3a) nesīm : yaşum İHA //(4a) nevberīde : nevberī İHA-KA //(4a) yaş : Şīr İHA: seyl KA //(4b)seyr-i kenar-ı bāğa bak ey şīr- hāre çık: seyrān bahane şöyle ġazālüm şikāra çık KA //(4b) bak : Çık İHA-KA //(5a) kaçan göñlüñ : kaçan ki göñlüñ İHA-KA //(5a) istese : isteye İHA-KA //(5b)biñ : gel İHA-KA //(5b) gel cām-ı mey şafāsını gör lālezāra çık : biñ cām-ı mey şafāsını lālezāra çık M : gel cām-ı mey şafāsını sür lālezāra çık KA

32. Nesre Çeviri

1. (Ey sevgili!) Bahar geldi (eğlence mevsimi) başladı. Sen de gül gibi gezintiye çık. Bağa gir, görünen yere çık.
2. Gül bağına gezmeye gidip, gezinme bahanesiyle aşıkların gönlünü avla. Ey ceylanım! Etrafı izleme bahanesiye ava çık.
3. Ey ay yüzlü sevgili! Yanağının aksiyle gözyaşlarımı seyredip, bahar mevsiminde su kenarına (akarsu kenarına) çık.
4. Ey süt çocuğu! Bağda yürüyüşe çık. Orada her yeni genç dal senin için yaş akıttı.
6. Ey Âlî! Gönlün ne zaman kadeh seyretmek isterse, gel lale bahçesine çık ve şarap kadehinin sefası nasılmış gör.

33. [Ġazel]⁵⁷

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Benüm kim faḫr ile faḫr itmek ey dil ḫasb-i ḫālümdür
Ḳanā'at Ḳāfı tā evvel ḫademde pāy-mālümdür
2. Temennā-yı visālūñ bir muḫal-i ümīddür dilde
Der āġūş-ı miyānuñ fikri bir yañlış ḫayālümdür
3. Firāḫum iştıyākum şanma kim ta'bīre ḫābildür
Seni seyrümde seyrān itdüġüm bezm-i vişālümdür
4. Dem-ā-dem yandıġum yağılduġum nāz-ı ġamuñdandır
Bu nālişler bu sūzişler saña hep 'arz-ı ḫālümdür
5. Ben ol baḫrem ki dürr-i ma'rifet ḫā'rumdadür 'Ālī
Hevā-yı ışıḫ-ı pāküm cünbiş-i bī-i'tidālümdür

⁵⁷ 127^b İHA (G.309) , KA(G113)

Gazel mecmuanın 136^a sayfasında tekrar etmiştir.

(4a) nāz : nār İHA-KA

33. Nesre Çeviri

1. Ey gönül! Kanâat dağı , ilk adımda (daha ezelde) adım attığım ilk yer olduğu için için fakirlikle övünmek benim halimin bir parçasıdır.
2. Ey sevgili! Sana kavuşmayı temenni etmek gönülde imkansız bir hayaldir. Belini kucaklamak fikri yanlış bir hayaldir.
3. Ayrılığında seni görme isteğimin tabiri mümkün sanma. seni görmek için gezip dolaşmam visalinin meclisine ulaşmak içindir.
4. Zaman zaman yanıp yakılmam nazının gamından dolayıdır. Bu inleyişler, yanma ve yakılmalar benim sana halimi arz etmemdir (halimi anlatmamdır).
5. Ben o denizim ki marifet incisi benim kazancımdır, temiz aşkımın hevesi ölçsüz bir eğlencedir.

34. [Ġazel]⁵⁸

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

1. Gül-i sîr-âb senüñ rüy-ı 'araġnāküñdür
Dil-i miġnet-zede bir bülbül-i ġamnāküñdür
2. Misk-i hoş-büyı ıo şoġsun gözine şeyġ-i şehre
Tut ki ey gözleri âhü bir avuġ ġāküñdür
3. Ĥavf ider şanma bana âteş-i hicrānuñdan
Sevdi dil tıflı seni 'aşık-ı bî-pāküñdir
4. Jengden pāk ideġör ġün-ı cigerle tıġın
O senüñ ma'nide âyîne-i idrāküñdür
5. Çünkü 'Ālî ġuluña zülfiñi zincîr itdüñ
Ol şakın pâdişehüm şîr-i ġazabnāküñdür

⁵⁸ 127^b ; İHA (G.296) , KA(G.82)

Gazel mecmuanın 136^a sayfasında tekrar etmiştir.

(2a) şeyġ-i şehre : sahne-i şehre KA // (3b) bî-pāküñdür : bî-bâküñdür İHA-KA // (5b) ol şakın :

key şakın İHA: gey şakın KA

34. Nesre Çeviri

1. Acılı, sıkıntılı gönül gamlı bir bülbülüdür. Taze gül senin yüzündeki terdir.
2. Şehrin şeyhi hoş kokulu miski gözüne soksun. Ey ahu gözlü güzel! Onu bir avuç toprak kabul et.
3. Ey sevgili! Ayrılığın ateşi beni korkutur sanma, gönül çocuğu seni sevdi. O noksansız ayıpsız bir aşığıdır.
4. Kılıcını ciğer kanıyla paslarından temizle. O manada senin idrak aynandır.
5. Ey padişahım! Öfkeli aslanın gazabından sakın, çünkü sen Âlî kuluna saçlarını zincir yaptın.

35. [Ġazel]⁵⁹

Muzārī mef'ülü / fā'ilātün/ /mef'ülü / fā'ilātün

- - + / - + - - / - + - / - + - -

1. Peyġām-ı yārī yā Rāb ben nātūvāne irgür
Aḥbab-ı Muştafā'yı Veyse'l Qarān'a irgür
2. Âhum şerāresinden ḥākister oldu 'ālem
Bārī ten-i nizārum bir lā-mekāna irgür
3. Pāk idemez derūnum pirān-ı şaḥib-i irşād
Yā Rab hidāyet eyle bir nev-cevāna irgür
4. Cānāna iştıyāqum arturmadan firāqum
Ya cānı aña ṭapşur ya añı cāna irgür
5. Âh oqın ata ata döndüñ kemāna ey 'Âlī
Tīr-i murādı bārī bir kez nişāna irgür

⁵⁹ 127^b ; İHA (G.442)-KA

-D 'da 7 beyittir. Çalışmada olup mecmuada olmayan beyitler şu şekildedir :

Bağ-ı vücūd içinde bir naḥl-ı sengsāram

Bād-ı 'ademle bārī faşl-ı ḥazāna irgür

'İşk āteşin gönülden inkār kıлма 'Âlī

Var ise kudretüñ gel qalb-i nihāna irgür

Ayrıca Gazel mecmuanın 136a sayfasında tekrar etmiştir.

(1a) peyġām-i yārī yā Rāb ben nātūvāne irgür : güftār-ı yārī yā Rāb şem'-i canāna irgür İHA
//(3a) pāk idemez derūnum pirān- ı saḥib-i irşād : pāk idemez derūnum pirān-ı bâb-ı irşād İHA

35.Nesre Çeviri

1. Yâ Râb, Mustafâ'nın dostlarını Veysel Karani'ye ulaştırdığın gibi yarin haberini ben güçsüz (zayıf) kuluna ulaştır.
2. Âhımın kıvılcımlarından alem kül oldu, bari zayıf tenimi mekansız birine (O'na) ulaştır.
3. İrşad sahiplerinin ermişleri bile gönlümü temizleyemez, Yâ Râb! O taze gence hidayet eyle. Halimi ilet, beni ona kavuştur.
4. Ya Rabbi! Ayrılığın acısı sevgiliye olan özlemimi artırmadan, ya canımı sevgiliye ilet, ya cananı canıma kavuştur.
5. Ey Âlî! Sevgiliye âh okunu ata ata adeta yaya döndün. Yâ Râb! Murad okunu bari bir kez olsun hedefe ulaştır.

36. [Ġazel]⁶⁰

mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün

Hezec + - - -/+ - - -/+ - - -/+ - - -

1. Yıkıldı hātırım gönüm harāb oldı [o] gül bilmez
Yine cevri itmek ister tazedür hātır gönül bilmez
2. Yitürdi 'aqlı zāhid reh-nümālık kanda ol kanda
Riyā vādīsine düşmiş gider bir toğrı yol bilmez
3. Ziyāndur dostlar nev-reste dilber sevmesün kimse
Gerek cān vir kabül itmez gerek yolında öl bilmez
4. Bilür toğrulığum ammā ki kullanmaz kapusunda
N'içün ol serv-i āzādum beni kendüye kul bilmez
5. Vişālüñ dehşetünden mümkün olsa añlamaz 'Ālī
Sa'ādet aña yüz tutduğça hayfā bilmez ol bilmez

⁶⁰ 127^b-128^a ; İHA (G.544)

Gazel mecmuanın 136^a-136^b sayfalarında tekrar etmiştir.

(5a) visālüñ dehşetünden mümkün olsa añlamaz 'Ālī : visālüñ mümkün olsa dehşetünden añlamaz 'Ālī İHA
//mecmuada ilk beyitteki "O" kelimesi eksik yazılmıştır. Vezin gereği ekleme yapılmıştır.

36. Nesre Çeviri

1. Hatırım yıkıldı, gönlüm harab oldu. Taze gül sevgili yine de cevretmek istiyor, gönlün hatrını bilmiyor.
2. Zâhid akli yitirmiş yol göstermek kim o kim? Riya vadisine düşmüş gidiyor, bir doğru yol bilmez.
3. Dostlar kimse yeni yetişmiş taze dilber sevmesin, ziyan olur. Çünkü o canı versen kabul etmez, yolunda ölsem de kıymet bilmez.
4. O sevgili benim âşıklık konusundaki doğruluğumu bilir ama kullanmaz. O özgürce salınan sevgilim beni neden kendisine kul bilmiyor?
5. Âlî sana kavuştuğu zaman o anın dehşetinden (heyecanından) bunu anlayamaz, yazık ona ki saadet ona yaklaştıkça o bunu bilmiyor.

37. [Gazel]⁶¹

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

1. Ağlaruz şubha degin hecr ile bīmār mıyuz
Dökerüz göz yaşını derde giriftār mıyuz
2. Rūyuña āyīnedür yaşumuzuñ kaçreleri
Niçe yüzden saña biz 'āşık-ı dīdār mıyuz
3. Dehenüñ varlıgumuz yoqlığa tebdīl itdi
Hātırũnda 'acabā noқта kadar var mıyuz
4. Lām olur қaddi raқībũn bizi yār ile görüp
Bilmezüz ol ḥasr-ı la yufheme biz nār mıyuz
5. Düşmenüñ ğamzelerin seyr iderüz şan'at ile
Devletũnde güzelüm nāzır-ı nüzẓār mıyuz
6. Şi'rümüz şafḥaların 'anber ü kāfūr itdük
'Āliyā söyleye biz hem-ser-i 'Aṭṭār mıyuz

⁶¹ 127^b-128^a ; İHA (G.575)-KA

Gazel mecmuanın 136^b sayfasında tekrar etmiştir.

(2b)niçe yüzden saña biz : niçe yüzden biz saña İHA // (4b) ḥasr-ı lāyufhime : ḥar-ı lāyufhime
İHA // (4b) nār : bār İHA // (5a)düşmenüñ : düşmene İHA

37. Nesre Çeviri

1. Sabaha kadar ağlıyoruz ayrılık acısı ile hasta mıyız, gözyaşlarımızı dökeriz acaba derde giriftar mı olduk?
2. Ey sevgili! Gözyaşlarımızın damlaları yüzünün aynasıdır. Biz sana birçok yüzden daha aşık değil miyiz?
3. Ey sevgili! Dudağın varlığımızı yokluğa çevirdi, bizi yok etti. Senin nazarında acaba nokta kadar değerimiz var mıdır?
4. Bizi sevgili ile görünce rakîbin boyu lâm harfi gibi olur (beli bükülür). O anlayışsız sevgili halimizi bilmiyor. Biz ateş miyiz ki devamlı yanıyoruz?
5. Biz düşmanın yan bakışlarını sanatlı bir şekilde seyr ederiz. Ey güzelim! Biz senin devletinde (sana bakmakla görevli) memur bakan mıyız?
6. Şiirimizin sayfalarını anber ve kâfur kokulu yaptık. Ey Âlî! Sen söyle, Attar'ın benzeri miyiz? (Attarla at başı mı gidiyoruz?)

38. [Terkib-Bend]⁶²

fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

Remel + + -- / + + -- / + + -- / + + -- (fa'lün)

I.

1. Yine bir şāha es̄ir itdi bizi devr-i zamān
Yine bir āteş ile oldı vücūdum sūzān
2. Ne naz̄iri bulunur ne olur aña aqrān
İtikādum bu durur mişli bulunmaz el-ān
3. Nedir ol qamet-i bālā nedür ol nāz-ı ālān
Togrusun söyleyün aña kıyās eyle hemān
4. Hicr-i Yūsufda benüm yūsufumu görse 'ayān
Giryeden el yur idi hazret-i p̄ir-i Ken'ān

II.

1. Luṭf u qahrını görüp vuşlat eyle hicrānuñ
Gerçi çok mihrine dil virmiş idüm dünyānuñ
2. Bu harāretlerini görmiş idüm cānānuñ
Böyle rüsvālığı olmazdı dil-i nālānun
3. Bilemez kimse ne sihr itdügin ol fettānuñ
Nāzı çok kaṅı birin şerḥ ideyin ben anuñ
4. Böyle mümtāz güzel nādir olur 'ālemde
Böyle mehpāreye kim qādir olur 'ālemde

III.

⁶² 128^a-128^b

1. Muttaşıl göñlüm alıp albimi cezb itmekde
ane-i şabr ise virāne olup gitmekde
2. Nāzlar řīveler itdikce yaşum dokmekde
Gzi şahbaz can murđını rktmekde
3. Gice gndz dile cevr eyleyp incitmekde
Bezme geldikçe bu ben ‘aşığı serkitmekde
Gitdi zlm ile arāb oldu dil-i nālānum
Ağlasam andeler eyler sevinp cānānum

IV.

1. Ğayra dil virme diyu baa naşihatler ider
Benden artuk o baa ‘arz-ı muabbetler ider
2. ilelerle dil  cān nağdini ğaretler ider
Gñlm lemde grsen ne zārāfetler ider
3. Gerçi alk ire bana luf-u ‘ināyetler ider
Dem olur ğammazlar ile ne ihānetler ider
4. Kimseler tāze civān sevmeğe meyl eylesesn
ıfl-ı nev-restesin vaşlına irmez demesn

V.

1. turalum řīve v nāz ile helāk ide beni
Dşmiye gerdānuma kākl-i anber şikei
2. Dem-i vuşlatda girp aramıza pīreheni
omaya řīneye şarmağa o nāzk bedeni
3. O meclisde baa yz virmeye vech-i aseni
Ne seni oya ‘ann ğamzesi ‘Āl ne beni
4. Yine hi cevr-i cefāsından ann ağlamazın
Terk idp ol şanemi ğayra dil bağlamazın

38. Nesre Çeviri

I.

1. Zaman bizi yine bir şaha (hükümdara) esir etti. Vücudum yine bir ateşle yandı.
2. O sevgilinin ne benzeri bulunur ne ona kimse eş olabilir. Açıkça inancım budur ki, onun misli bulunmaz.
3. O uzun boy ve o apaçık naz nedir? Doğrusunu söyleyin ona hemen kıyas eyleyelim (onu bir şeye benzetelim).
4. Yûsuf'un hicranında Hz. Yakub benim Yûsufumu görseydi, gözyaşları ile (gözyaşlarımın fazlalığından) el yıkar idi.

II.

1. Ayrılıkta kahrını, vuslatında lütfunu görerek dünyanın birçok güzeline gönül vermiştim.
2. Sevgilinin yanmalarını görmüştüm. İnleyen gönlün böyle rüsvalıkları olmamıştı.
3. Kimse o fettan sevgilinin ne sihirler ettiğini bilmiyor. Nazı çoktur hangi birini anlatayım ben onun?
4. Böyle üstün bir güzel alemde nadir olur. Böyle bir ay parçasına bu alemde kim güç yetirebilir?

III.

1. O sevgili avunan gönlümü alıp kalbimi cezb ediyor, sabır hanem ise yıkılıp gidiyor.
2. O sevgili naz ettikçe gözyaşımı döküyor, o gözleri doğan kuşu gibi olan sevgili can kuşunu ürkütüyor.
3. O sevgili gece gündüz demeden gönlüme cevredip incitiyor. Bezme gelince de ben aşığı aşağılıyor.
4. İnleyen, ağlayan gönlüm sevgilinin zulmü ile harap oldu (yıkıldı). Ben ağladıkça o sevgili gülüp sevinir.

IV.

1. O sevgili bana başkasına gönül verme diye nasihatler ediyor ama gel gör ki benim dışımda herkese sevgisini sunar.

2. O sevgili türlü hilelerle can ve gönül sermayesine saldırır ama gönlümü görerseniz yine de ona ne incelikler gösteriyor.
3. O sevgili halk içinde bana lütuflar etse de zaman oluyor ki fitneleriyle ihanet ediyor.
- V. Ey sevgili! Yeni yetişmiş tazesin. Kimse taze genç sevmeye meyl etmesin, yeni yetişmenin vasfına erilmez demişsin.
 1. Diyelim ki, sevgili işve ve naz ile beni helak etti. O sevgilinin anber kokulu kakülünün kıvrımları boynuma düşmezki.
 2. Vuslat zamanı aramıza sevgilinin gömleği girip sevgilinin o nazik bedenini sarmaya engel oldu.
 3. Mahallede sevgilinin güzel yüzü bana yüz vermedi, (bana bakmadı). Onun gamzesi ne seni sağ bırakır ne de beni.
 4. Sevgilinin eza ve cefasından dolayı yine de ağlamıyorum ve o put gibi güzel sevgiliyi terk edip başkasına gönül vermiyorum.

39. [Taḥmīs]⁶³

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

I.

Bād ez ān gül seherem bā dem-i demsāz āmed

Murg-i dil der gafes-i sīne be pervāz āmed

Be Süleymān haber-i encümen-i zār āmed

Müjde ey dil ki dige bād-i sabā bāz āmed

Hüdhüd-i hoş haber ez tarf-i Sabā bāz āmed

II.

Kumrī ez serv ber-āreded sedā-yi gulgul

Nergis āverd be- kef behr-i tarab sāger-i mol

Mest gerdid ü der-üftād cü der bister-i gül

Lāle būy-i mey-i nūṣīn beṣenid ez bülbül

Dag-i dil būd be ümmîd-i devū bāz āmed

III.

Velehū

⁶³ 128^b

Düş der encümen-i mecma'-yi ayş-i gülşen
Kerde bā berg ü nevâ çün urefâ sâz-ı suhan
Ber ser-i şâh hemî güft ayân murg-i çemen
Ârifi ku ki kuned fehm-i zebân-i süsen
Tâ biporsed ki çerâ reft ü çerâ bāz âmed

IV.

Velehû

Hevesem dil zi pey-i goher-i nâyâb keşîd
Be galat reft ketân ber der-i mehtâb keşîd
Âkibet keştî-yi bahtem sūy-i girdâb keşîd
Çeşm-i men der pey-i ĩn kâfile bes âb keşîd
Tâ be gūş-i delem âvâz-i derâ bāz âmed

V.

Velehû

Budem ender reh-i gam pā-yı taleb der dāmen
Pīr-i Ken'ân sıfatem beyt-i hüzn geşte vatan
Çeşm der rāh-ı taleb bāz çu çeşm-i ruzen/ revzen
Merdümi kerd kerem lütf-i Hūdâ dād be men

39. Nesre Çeviri

1. Rüzgâr seher vakti gülümden hemdem bir nefes ile geldi. Gönül kuşu göğüs kafesinde uçmaya başladı. Süleyman'a zar encümeninin haberi geldi. Ey gönül! Müjdeler olsun ki artık saba rüzgarı döndü / yine geldi. İyi haberci hüdhüd Saba tarafından döndü / yine geldi
2. Kumru servi ağacından gürültülü sesler çıkartıyor. Nergis eline şenlik için şarab kadehini aldı. Sarhoş olup gülün yatağında düştü, lale bülbülden tatlı şarabın kokusunu aldı. Gönülün sıkıntısı idi derman ümidiyle döndü / yine geldi
3. (O) Dün gece gülşenin içki meclisinde arifler gibi yaprakla nağmeli konuşuyordu. Bülbül dalın başında apaçık (şunu) soruyordu. Süsenin (irisin) dilinden anlayan arif nerede (ona neden gidip neden döndüğünü soracak arif nerede?
4. Gönülüm bir bulunmayan gevhere heves etti. Yanlışlıkla gidip mehtabın kapısına ketan sürdü. Sonunda bahtımın gemisini girdaba sürdü. Gönül kulağıma çık sesi gelene dek bu kafilenin arkasına gözüm çok su çekti.
5. Gam yoluna etek sürmüş talep ediyordum. Kenân'ın yaşlı sıfatlısı, vatanım keder evine dönmüş. Talep yolunda gözüm pencerenin gözü gibi açık. İnsanlık edip bağışladı ve Allah bana lütüfta bulundu.

40. [Ġazel]⁶⁴

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. İşitdüm dilberüm ğayetde eylermiş cefādan ğaz
Cihānda bir daġı nā-merdem eylersem vefādan ğaz
2. Tıyub 'Iřķum beni men' itdi yār aġlamadan ammā
Ne müşkil derd imiş zāhirde ey zāhid belādan ğaz
3. Firāķuñda ğamuñdan ğayrısın yād eylemem cānā
Muķarrerdür ider ğurbetde herkes āřinādan ğaz
4. Senüñ aġyār ile mābeyniñe nāzīr olurdu hep
Kim itmez dostum āyīne-i 'ālem-i nümādan ğaz
5. Zen-i gerdün çeküp dāmānını çāk itdi dirlerse
Ne ğam ey 'Ālī Yūsuf gibi eyle iftirādan ğaz

⁶⁴ 129^a ; İHA (G.625) , KA(G.245)

(3a)cāna : amma İHA : cāna KA

(4a) senüñ aġyār ile mabeynüñe nāzīr olurdu hep

Kim itmez dostum āyīne-i 'ālem nümādan ğaz :

cemālüñ seyrine cānlar virürse vechi var 'uřřāk

Kim itmez dostum āyīne-i 'ālem-nümādan ğaz (İHA)

(4b) dostum : dilberā KA

40. Nesre Çeviri

1. İşittim ki dilberim cefadan çok hoşlanıyormuş. Eğer cihanda bir daha o sevgiliden vefa beklersem namert olayım.
2. Yârim benim aşkıımı duyup beni ağlamaktan men etti. Ey zâhid! Beladan hoşlanmak, mutluluk duymak görünürde ne kadar zormuş.
3. Ayrılıkta canıma gamından başka kimseyi hatırlatmam. şu kesindir ki herkes gurbette tanıdığıyla karşılaşmaktan mutluluk duyar.
4. Ey sevgili! Senin rakiplerle ilişkine bakar onları daima takip ederdim. Ey dostum! Âlemi gösteren aynadan kim zevk almaz ki?
5. Kadın yapılı felek (aşığın) eteğini çekip yırttı derlerse bundan dolayı üzülme. Ey Âli! Yûsuf gibi iftiradan dolayı mutlu ol.

41. [Ġazel]⁶⁵

fā' ilātün / fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Remel - + - - /- + - - /- + - - /- + -

1. Añlasañ sırrın şadā-yı nāyı kılsañ istimā^ç
Mevlevīler gibi zāhid sen de eylerdüñ semā^ç
2. Aç gözüñ Mollā Celālū'dīn-i Rūma kıl nazār
Gör niçe keşretde vaḥdet zevķin itmiş iḥtirā^ç
3. İşbu Bāzār-ı fenā bir sūdı yok sevdāyimiş
Çār-sūy-ı 'āşķa gel iy ḥāce isterseñ meta^ç
4. Ḥāne-kāh-ı ḥazret-i Mollā'yı bir dem seyr iden
Döne döne 'ālem-i fānīden eyler inķitā^ç
5. Umaram yarın şefā^çat eyleye Mollā-yı Rūm
'Āliyā kılsun hemān emrine anuñ ittibā^ç

⁶⁵ 129^a ; İHA (G.627) , KA(G.246)

(1a)añlasañ : iñleseñ KA // (2a) Molla Celāleddīn-i Rūma : Monlā Celālū'd-dīne İHA , Mollā Celāluddīne KA // (3a) işbu bāzār-ı fenā bir sūdı yok sevdāyimis: Bu fenā bāzārı kim bir sūdı yok sevdāyimiş İHA : bu fenā bāzārı ḥod bir sūdı yok sevdā imiş KA // (5a) Mollā-yı Rūm : Monlā-yı Rūm İHA // (5b) Āliyā kılsuñ hemān emrine anuñ ittibā^ç : 'Āliyā kıl sen hemān emrine anuñ ittibā^ç İHA

41. Nesre Çeviri

1. Ey zâhid! Neyin sedasını dinleyip ondaki sırrı anlasaydın, sen de Mevleviler gibi semâ ederdin.
2. Ey zahid! Gözünü aç ve Mollâ Celâleddîn-i Rûma nazar kıl. Kesretin (çokluğun) içindeki nice vahdet zevkini yaratmış, gör.
3. Bu yokluk pazarı (dünya hayatı) faydaları yok eden, boş bir sevda imiş. Ey hoca eğer bir mal (sermaye) istiyorsan aşkın dört cihetine yönel.
4. Hazreti Mollâ'nın evini bir dem seyr eden, döne döne bu fani alemde ilişğini keser.
5. (Ey Âlî!) Onun emrine hemen itaat et ki, yarın (rûz-ı mahşerde) onun sana şafaat etmesini umabilesin.

42. [Ġazel]⁶⁶

Velehū

mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

-- + /- + - + / + - - + / - + -

1. Resm-i vefāyı halka idüp āşikār şem'
Pervānesine āteşin eyler nişār şem'
2. Eyler fitili zaḥmınuñ aḳar cerāḫati
Reşk-i ruḫuñla oldu meğer dil-figār şem'
3. Sūz u güdāz o ḳanda benüm begüm
Ortaya atılursa şermsar şem'
4. Zāhidlenür zamānede yāğ ile ḳavrılır
Ḥaylī ḳanā'at ehli geçer ey nigār şem'
5. Şemle şarındı aḳ 'abā geydi 'Ālīyā
Miḫnet ocağı itdi yine iḫtiyār şem'

⁶⁶ 129^a ; İHA (G.629) , KA(G.247)

Bu gazel İHA ve KA'nın neşrinde 6 beyittir. Çalışmalarda olup mecmuada olmayan beyit şu şekildedir :

Meclisde dil uzatduğunu ḫadd-i dilbere

Barmağına ḫolıvirür nā-bekār şem'

("ḫolıvirür " kelimesi KA'nın çalışmasında "ḫolar yürür" şeklindedir)

(1b)eyler : işler İHA-KA // (4a) ḳavrılır : ḳurutilur(KA) // (5b) ocağı : ocağın (İHA-KA)

42. Nesre Çeviri

1. Mum halka vefanın resmini âşikâr edip, kendi pervanesine ateşini saçıyor (vefasızlık ediyor).
2. Mum âşığın yarasının fitilini ateşledi, yarasının irini aktı, meğer mum senin yüzünün kıskançlığıyla gönlü yaralı bir aşık olmuş.
3. Ey Efendim! Utangaç mum kendini ortaya atarsa, o yerde yakma ve yanma benim işimdir.
4. Ey resim gibi güzel mum! Nice kânaat ehli zahidlendi (bilinsizce kendini dine verdi) ama zamanede yağ ile kavrulup (gerekli olgunluğa ulaşp) bu dünyadan geçip gitti.
5. Âlî mumla sarındı, beyaz elbise giymiş gibi oldu. Mum onun yine sıkıntı ocağı olmasını arzuladı.

43. [Ġazel]⁶⁷

fā'ilātün / fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

Velehū ħarfü'l-kāf

1. Sākī gül-çihreveş cām-ı mey-i ħamrāya baķ
Pāk-rū sāfi dil ol āyīne-i mīnāya baķ
2. Sille-i āhum ne zaħm urmuş sipihrüñ rüyına
Āfitābum görmek isterseñ yūri var aya baķ
3. Kuħl-ı ħāk-i pāyuña göz dikmiş ey 'ar'ar-ħırām
'illet 'arż eyler çemende nergis-i şehlāya baķ
4. Şafħa-i gülden temāşā kıl ħazān āyātını
Çihre-i Mecnūn'a baķma 'arız-ı Leylā'ya baķ
5. Ağlama seng-i cefādan kılsalar cismüñ kebūd
'Ālīyā deryā-dil ol eşküñ gibi deryāya baķ

⁶⁷ 129^a ; İHA (G.642)

43. Nesre Çeviri

1. Ey sâkî ! Gül çehreli kızıl şarabın kadehine bak. Temiz yüzlü, temiz gönül olan şarap şişesinin aynasına bak.
2. Ey güneş gibi güzel sevgili! Âhımın tokadı feleğin yüzüne nasıl bir tokat vurmuş, nasıl bir iz bırakmış görmek istersen yürü var aya bak.
3. Ey nazlı, boylu poslu sevgili Hastalığa yakalanan çemendeki nergis-i şehla (ela bir göz) senin ayağının toprağının ilacına göz dikmiş.
4. Sonbaharın izini (tesirini) gülün safhalarından (yapraklarından) anla. Mecnûn'un çehresine bakma Leylâ'nın yanaklarına bak.
5. Cefanın taşlarından cismin (bedenin) gök rengi gibi morarmış olsa da ağlama. Ey Âlî! Derya gönüllü ol, göz yaşının deryaya akışı gibi sen de deryaya bak(ona yönel).

44. [Ġazel]⁶⁸

fā' ilātün / fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Remel - + - - /- + - - /- + - - /- + -

1. Āh elünden servümüñ reftār çok güftār yok
Būse vir cān al dirin inkār çok ikrār yok
2. Derd ü ğamdan bī-ħaber nev-restedür hem mū-miyān
Anda zīrā vaz'-ı nā-hemvār çok hemvār yok
3. Dil ħarāb-ābādını ța'n ile herkes yıkmada
Bü'l-'aceb virānedür āṣār çok mi'mār yok
4. Dil diler cānāne yok diller virür bañā ne çok
Dindi ādem n'eylesün aĝyar çok dildār yok
5. Tīr-i ğam sinemde tenhā zaħmum ammā bī-niṣān
Nükte-i ser bestedür izmār çok izhār yok
6. N'ičün iş'ār eylesün ħalüñ ey 'Ālī dime
Nazma raĝbet ħalmadı iş'ār çok añlar yok

⁶⁸ 129^b ; İHA (G.669) , K (G.270)

(4b)dindi : dindi İHA : didi KA // (4a) baña ne çok : saña ne çok İHA // (5a) tenhā : pinhān İHA // (5b)nükte-i ser bestedür izhār çok izhār yok : nükte-i ser bestedür izmār çok izhār yok İHA : nükte-i serbestede izmār çok izhār yok KA // (6a) iş'ār : izhār KA

44. Nesre Çeviri

1. Âh o servi gibi uzun sevgilinin elinden ki, salına salına gider ama söz etmez. Öpücük ver canımı al derim, çok reddeder ama hiç kabul etmez
2. O taze hem de yılan gibi beli olan sevgili derd ve gamımdan habersizdir. (Yeni doğmuş tazedir) Bu yüzden onda düzgün olmayanı belirleme çok, fakat doğruyu belirleme yok.
3. Harap gönül mülkünü herkes ayıplayarak yıkıyor. Şaşılacak derecede tuhaftır ki, eser çok ama mimar yok.
4. Gönlün dilediği gibi bir sevgili yok ama diller (insanlar) ne çok sevgiliden bahsederler. Neylesin (çaresiz) bitti. Yabancı çok fakat gönül alan sevgili yok.
5. Gam oku sinemde yalnızdır ama, belirsizdir. (izi yoktur). O öyle ince, nazik bir sözdür ki, kalpte saklanır ama açığa çıkmaz.
6. Ey Âlî! Halini neden yazmıyorsun deme. Şiire rağbet kalmadı, yazı ile bildirme çok amma anlayan yok.

45. [Ġazel]⁶⁹

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

velehū

1. Cām-ı mey üstine bir bencileyin ditrer yok
Baña pirān-ı ħarābātda bir beñzer yok
2. Bir elüm dāmen-i dilberde bir el sāğarda
Reh-i 'iṣyānda ayak başmaduğum bir yir yok
3. Derd ü ğam aldı beni yarım ağız yāra varup
Dermendüñ budur aĥvāli diyü söyler yok
4. Derd-i dilberdeki derd ehlin uyutmaz zārüm
Deli gönülüm o şifā-ĥānede bir ister yok
5. Çeşm-i bimāruñ için ĥaste yaturmuş 'Ālī
Gözlerüñden nazār olmazsa anı gözler yok

⁶⁹ 129^b ; İHA (G.670) , KA (G.272)

(3a)derd ü ğam aldı beni yarım ağız yāra varup : derd ü ğam aldı beni yarım ağız yāra añup
İHA : derd ü ğam aldı beni yārüm için yāra yok KA// (3b) budur : nedür KA// (5a) yaturmuş :
buyurmuş KA

45. Nesre Çeviri

1. Şarap kadehi üzerine benim gibi titreyen (üstüne düşen) yok. Meyhane ermişleri içinde bana benzeyen yok.
2. Bir elim dilberin gönül alıcı eteğinde, bir elim içki kadehindedir. İsyân yolunda ayak basmadığım yer yoktur.
3. Beni derd ve gam esir aldı. Yâre yarım ağız bile olsa beni anıp bu dert sahibinin hali budur diye söyleyen yok.
4. Gönül alan sevgiliye olan derdimin inleyişleri dert ehlini uyutmaz. Bu şifâhânedeki gönlüm ondan başkasını istemiyor.
5. Ey sevgili! Âlî senin gözlerin için hasta yatıyormuş, senin gözlerinden nazar olmazsa (bana bakmazsan) ona başka bakacak kimse yok.

46. [Ġazel]⁷⁰

Müzāri mef'ūlü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

- - + / - + - + / + - - + / - + -

velehū

1. Cevr itme mübtelälara suç yok günāh yok
Sen şanma senden özge begüm pādişāh yok
2. Sulţān-ı bī-zevāle figān eylerüz şaşın
Mazlūma andan özge bilürsün penāh yok
3. Lā'l-i lebūñle tıġ-i müjeñden efendi dād
Dirlik keserler ortada bir dād – ħāh yok
4. Ķan ağlaruz firāk ile bilmem nedür sebep
Bir göz ucuyla giryemize bir nigāh yok
5. Var ise şübhe müy-ı miyānuñdadur hemān
Yoksa femüñde zerre kadar iştibāh yok
6. Nā-kāmlık girīveleri āġir olmadı
Bāġ-ı murāda vaşıl ider şāh-rāh yok
7. Ķāh-ı 'izāra cān ataruz bir güler yüze
Halā ki gāh var olur ol daġı gāh yok
8. Ĥaţ çıkdı tutdı yir yüzini fitne leşkeri
Ammā belā budur görünürde sipāh yok
9. 'Ālī Ķul oldu bir şeh-i-'ālī cenāba kim
Yanında berg-i kāh Ķadar Ķadr-i cāh yok

⁷⁰ 129^b ; İHA (G.689)

46. Nesre Çeviri

1. Ey sevgili! Mübtelalarına (aşıklarına) cevr etme. Onların suçu günahı yok. Senden başka padişah yok sanma.
2. Bizden sakın. Biz sonu olmayan sultana figan ederiz, ona yalvarırız. Bilirsin mazluma ondan başka sığınılacak yer yoktur.
3. Kırmızı dudağınla, kirpiğinin kılıcından yandım. Onlar ortalığı karıştırırlar (huzur kaçıırırlar) ama ortada şikayetçi yok.
4. Ayrılığın acısı ile kan ağlıyoruz. Bir göz ucuyla bile olsa gözyaşlarımıza bakan yok, sebebi nedir bilmiyoruz.
5. Ey sevgili! (eğer yokluğu konusunda) bir şüphemiz varsa bu kıl gibi ince belindedir yoksa ağzın (ağzının yokluğu) için zerre kadar şüphemiz yoktur.
6. Arzu ve isteklerimizin bizi zor durumda bırakması bir türlü son bulmadı, murad bağına bizi kavuşturacak bir yol yok.
7. Bir güler yüz için (sevgilinin) yanak çukuruna can atarız (ölürüz) ama o sevgili hala bir görünüp bir kayboluyor.
8. Sevgilinin ayva tüyleri çıktı ve yeryüzünü fitne askeri işgal etti ama bela budur ki, görünürde ona karşı çıkacak, bu fitne ile savaşacak asker yok.
9. Âlî öyle cömert bir şaha kul oldu ki, onun yanında saman çöpü kadar kıymetimiz yok.

47. [Ġazel]⁷¹

Mūzāri mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

- + / - + - + / + - - + / - + -

velehū

1. Genc-i ma'āni yire mi geçdi zemīn mi yok
Ya baħr-ı nazm battı mı dürr-i semīn mi yok
2. 'Işk ehli n'oldı Şevk mi gelmez sühenverān
Yāħod ğazel dinilmelü nāzenīn mi yok
3. 'Ālemde bir oħur yazar ādem mi ħalmadı
Mecma' degül mi meħteb-i irfān mekīn mi yok
4. Gül gibi cām-ı mey def ü Şeş-tā vü ney ħanı
Bülbüllerinde gülşen-i dehrüñ enīn mi yok
5. Kām almamak neden Şu'ara tāze Şi'r ile
Yoksa kelāma raĝbet iden kām-bīn mi yok
6. Ķanın kurıtdı ħame neden dökmez oldu yaş
Bilmem söz ehline ħurı bir āferīn mi yok
7. 'Ālemde bir dil ehli bulunmaz mı söyleye
'Ālī gibi belā vü elemden emīn mi yok

⁷¹ 129^b-130^a ; İHA (G.689), KA(G.269)

(1a) yire mi : yine mi KA // (2a) Şevk mi : Őevka mı İHA-KA // (2b) dinilmelü : Denilmeĝe KA :
dinilmeĝe İHA // (4b) gülşen-i dehrüñ : gülşen-i bezmüñ İHA // (5b) iden : ider İHA-KA

47. Nesre Çeviri

1. Anlam hazinesi yere mi geçti, ona yer mi yok? Peki şiir denizi bitti mi kıymetli inci mi yok?
2. Aşk ehline ne olmuş, düzgün konuşan kimselere (söz ehlerine) şevk mi gelmez? Yoksa gazel yazmaya nazlı güzel mi yok?
3. Alemde okur yazar insanoğlu mu kalmadı? İrfan mektebi toplanılacak yer değil mi, oraya layık kimse mi yok?
4. Gül gibi kırmızı içki kadehi, def ve altı telli tanbur ve ney nerede? Dünyanın gülbahçesinin bülbüllerinin feryatları mı yok?
5. Şairlerin taze şiirle mutlu olmaması, taze şiire istek duymaması nedendir? Yoksa kelâma rağbet eden mutlu, mesut kimseler mi yok?
6. Kalem (yazmak için) kanını kuruttu. Kendini bitirdi, kendine eziyet etti. Buna rağmen neden gözyaşları dökmez oldu bilmiyorum. Söz ehline kuru bir aferin de mi yok?
7. Âlemde bir gönül ehli kimse mi yok ki Âlî gibi bela ve eleme maruz kalmış biri yoktur desin.

48. [Ġazel]⁷²

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - -/+ - - -/+ - - -/+ - - -

1. Bütün dünyāya deġmez mi göñül bir yār-i cān kuçmaq
Kavuşmaq ḥasrete bir serv-ķamet nev civān kuçmaq
2. Ötesi ķarānudur māverāsın bilmezem ammā
Ḥayāt ābını içmekdür öpüp bir dilsitān kuçmaq
3. Eger ġam-ḥaneñe tenhā gelirse ummayup vaşlın
O şūḥı bir zemān öpmek gerekdür bir zemān [kuçmaq]
4. Hemān cān nāķdi vardur der-miyān ol yoķ bu yoķ zāhid
Saña mı kaldı her nāzük miyānı rāyġān kuçmaq
5. Ṭabīb-i derdime bir çāre sordum didi ol hāzıķ
Dil emmek buse almak yāra sarılmaq miyān kuçmaq
6. Şoyınca kim bilür ķatlanmaya 'ömr ol sitemķarı
Benüm ķavlümce vācibdür libāsıyla hemān kuçmaq
7. Serīr-i mülke mālīk pādişāh olmaķdur ey 'Ālī
Ser-ā-ser cāmelü bir şeh-levend-i kām-rān kuçmaq

⁷² 130^a İHA (G.663), KA(G.271) Bu gazelin 4.beyiti İHA ve KA'nın çalışmasında 2.sıradadır.

(1a)M:cān:yār-i cāñ(İHA)//(1b)M:nevcevān:nevcevān(İHA)Nev-cuvān(KA)//(2a) M: Bilmezem: Bilmezin (İHA-KA) //(2b)M:alub:Öpüp(İHA):Olup(KA)//(2a) M:ammā : Ancaķ(KA)//3.beyitin 2.misrasında "kuçmak" kelimesi mecmuada eksiktir, tarafımızca yazılmıştır.

(3a)tenhā:dilber(KA)//(4a)hemān cān nāķdi vardur der-miyān bu yoķ o yoķ zāhid:Hemān cān nāķdi vardur der-miyān ol yoķ bu yoķ zāhid(İHA):hemān cān nāķdi vardur der-miyān ol yoķ bu yoķ ancaķ(KA)//(4b)saña mi kaldı:baña mi kaldı(İHA-KA) //(5a)ṭabīb-i derdime bir çāre : ṭabīb-i derd-i hecre çāre(İHA)Ṭabībe derdüme bir çāre(KA)

48. Nesre Çeviri

1. Ey gönül! Hasretle kavuşup, taze, servi boylu bir delikanlıyı kucaklamak bütün bir dünyaya değmez mi?
2. Ötesi karanlıktır. Ötede olanı bilmem ama bir gönül sarayını (kalbi) öpüp kucaklamak hayat suyunu içmek gibidir.
3. Eğer gamhanemize (gönlümüze) vaslın ummadığımız anda gelirse (sana kavuşursam) o şuh sevgiliyi bir zaman öpmek, bir zaman kucaklamak lazımdır.
4. Ey zâhid! O yok bu yok diyorsun fakat hemen (verilecek) can nakdi vardır. Her nazik beli karşılıksız kucaklamak sana mı kaldı ki?
5. İşin ehline (derdimin doktoruna) derdimin çaresini sordum. Bu derdin devası; dil emmek, öpücük almak, yâre sarılmak ve yârin belini kucaklamaktır dedi.
6. O acımasız, sitemkâr davranan sevgiliyi soyunca gönül buna katlanmayabilir, bu sebeple benim inancıma göre elbisesiyle hemen kucaklamak gerekir.
7. Ey Âlî! Mutluluk veren baştanbaşa gömleklili bir yiğidi kucaklamak, mülkün tahtına padişah olmak gibidir.

49. [Ġazel]⁷³

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - -/+ - - -/+ - - -/+ - - -

Velehū ħarfü'l-Kef

1. Şabā ħāk-i der-i yār ile geldüñse şafā geldüñ
Götürdüñ ben ġubārı ħākden yüzüm başageldüñ
2. Ĥaber vir gülistan-ı kūy-ı cānānumdan ey hem-dem
Ne bādī düşdi kim terk itdüñ añı bu yaña geldüñ
3. Eşer var ħılķat-i pāküñde būy-ı zülf-i yārumdan
Be-hey miskin bana sen ħadīmī āşinā geldüñ
4. Vefā resminde çok cevr eyledüñ ey bī-vefā ġāyet
Cefālar ħılmaġa 'ahdüñ unutmısdüñ añā geldüñ
5. Perişān-rūzigār oldum diyü āh itme ey 'Ālī
Ķo hāyu hūyı kim ser-menzil-i maķşuda hā geldüñ

⁷³ 130^a; İHA (G.706)-KA

(2a) gülistān : gülsitān İHA // (2b) terk itdüñ añı bu yaña geldüñ: terk añı bu yaña geldüñ M,
Vezin gereġi İHA'nın neşrindeki şekliyle yazılmıştır. (4a) bī vefā ġāyet : bī vefā ġālib İHA

49. Nesre Çeviri

1. Ey rüzgar! Yârin kapısının toprağı ile geldiysen sefa geldin, üzerimdeki tozu toprağı götürdün baş üzere geldin.
2. Ey arkadaş! Cananımın sokağının gül bahçesinden haber ver. Ne sebeple, kimi terk edip bu tarafa geldin?
3. Senin temiz yaratılışında yârimin saçının kokusunun eseri var. Be hey miskin! Sen eskiden beri bana tanıdık geldin.
4. Ey üstün gelen vefasız sevgili! Vefa resminde gayet çok cevri ettin. Cefalar etmek için sözünü unutmuşsun ona (sözüne) tekrar geri döndün.
5. Ey Âlî! Dağınık, düzensiz bir rüzgar oldum diye âh etme. (hâyu hûy) (utanma ve ahlakı) bir kenara bırak çünkü amaca ulaşmak üzeresin.

50. [Ġazel]⁷⁴

fā' ilātün / fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Remel - + - - /- + - - /- + - - /- + -

velehū

1. Şol ki dir serv ü revān kāmēt-i dīlcūna senüñ
Didi ol afet-i cān nergis-i cādūna senüñ
2. Talebim bu ki Ĥüdādan yüz urup mihrāba
Tā zafer bula dil kūşe-i ebrūña senüñ
3. Nazār itdüm taraf-ı mehrū mahe çün şeb ü rüz
Var ümīd dil ü cān mihr u mehrūña senüñ
4. Heves-i ravza-i rıdvānıdır ey yüzü gül
Dil vaţan eyleye göre ser-i kūyuña senüñ
5. Neylesün sünbūli 'Ālī ne nesīm-i bağı
Bağladı cānıyla dil kākül-i hoşbūña senüñ

⁷⁴ 130^a; Bu divanda olmayan yeni bir gazeldir.

50. Nesre Çeviri

1. Senin gönül alan boyuna serv-revân diyen cadı gözlerin içinde canın afetidir der.
2. Hüdâ'dan isteğim budur ki, mihraba yüz vurup, kaşlarının köşesine ulaşmaya bu gönül muktedir olsun.
3. Gece ve gündüz o ay yüzlü sevgiliye baktım. Çünkü hala gönlümün ve canımın o ay gibi güzel sevgilinin yüzünden umudu vardır.
4. Ey gül yüzlü sevgili! Gönlün hevesi, senin cennet gibi sokağının başını kendisine vatan eylemektir.
5. Ey sevgili! Senin saçların varken Âlî sünbülü ve bağın hafif esen rüzgarını neylesin? Gönül, canını senin güzel kokulu kaküllerine bağladı.

51. [Ġazel]⁷⁵

fā' ilātün / fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Remel - + - - /- + - - /- + - - /- + -

velehū

1. Her gice aqlum alır zülf-i perişānuñ senüñ
Her seher göñlüm açar ol verd-i hāndānuñ senüñ
2. Kimse añmaz kāmēt-i şimşād-u kad-u 'ar 'arı
Her kaçan yād eylesem serv ü hırāmānuñ senüñ
3. Şaḥ-ı gülden yaña bakmaz kāmētüñ seyr eyleyen
Ġonçe añmaz gören la'l-i dürr-efşānuñ senüñ
4. Yirde hüsnüñ seyr iden mehtābı añmaz gökte hiç
Şem'e bakmaz var iken ruḥsār-ı tābānuñ senüñ
5. Kūyuñı seyr eyleyen gülzāra itmez ārzū
Nergisi neyler gören ol çeşm-i fettānun senüñ
6. Naḥl-i baġ-u meyveden pes dir aña her kim göre
Kāmēt-i bālā ile sīb-i zenehdānun senüñ
7. Ārzū-yı cūy-ı dīlcū eylemez bu dil aceb
Var iken firāķında 'Ālī eşk-i cuyānūn senüñ

⁷⁵ 130^a-130^b ; Bu gazel divanda olmayan yeni bir gazeldir.

51. Nesre Çeviri

1. Ey sevgili! Senin dağınık saçların her gece aklımı başımdan alır. Her sabah gönlümü o tekrar eden gülüşlerin açar.
2. Ey sevgili! Senin servi gibi salınarak yürüyen boyunu ne zaman ansam, bunu duyan kimseler artık şimşadı anmaz olur.
3. Senin boyunu seyr eden gül dalından yana bakmaz olur, inci saçan dudağını gören goncayı anmaz olur.
4. Yeryüzünde senin güzelliğini gören gökteki mehtabı anmaz. Senin aydınlık, parlak yanağını gören kimse muma bakmaz.
5. Ey sevgili! Senin sokağını seyr eden gül bahçesini arzulamaz. Senin büyüleyici, çekici bakışlarını gören nergisi neyle?
6. Her kim senin yüce boyunu ve elmaya benzeyen çeneni görmüşse bunlar ona meyve bağının fidanından daha üstün gelir.
7. Ey sevgili! Senin ayrılığında senin için akıttığım gözyaşı nehirleri var iken bu gönül başka nehir arar mı hiç?

52. [Ġazel]⁷⁶

Hezec mef'ülü / mefā'ülü / mefā'ülü / fe'ülün

-- + / + -- + / + -- + / + --

velehū

1. Ferhunde dem ü mevsim-i firūza yitişdik
‘Âlem yeñilendi yine nev-rūza yitişdik
2. Tutduđ etegin p̄r-i kühen-sāl-i şitānuñ
Gül gibi cevān-baht-ı dil-efrūza yitişdik
3. Gün gicelüdüdür turma yürüt sāğarı sāķi
Çal sāzuñı muṭrib dem-i dil-sūza yitişdik
4. Nā-geh şeref-i şemse qar̄in oldu sitāre
Baht açdı yüzün ṭālī‘-i firūza yitişdik
5. Hicrān elemin ğam yimedın ber-ṭaraf itdük
Bir rūzesi yođ ıyd gibi rūza yitişdik
6. Lāl eyledi biñ yıl yaşamış kerkes-i p̄ri
Bülbül gibi bir ṭıfl-ı nev-āmūza yitişdik
7. Her fikr-i muḥayyel sözi pür-naķş u hayālāt
‘Âlī gibi bir şā‘ir-i zer-dūza yitişdik

⁷⁶ 130^b İHA(G.705), KA(G.304)

Bu gazelin 6.beyiti ile 7.beyit divanda yer değiştirmiştir.

52. Nesre Çeviri

1. Kutlu zamana, uğurlu mevsime yetiştik. Âlem (adeta) yenilendi ve yine yeni güne (ilkbahara) yetiştik.
2. Çok seneler yaşamış (yaşlı) kışın eteğini tuttuk. Gül gibi genç, gönül açan güzel mevsime yetiştik.
3. Ey sâkî! Durma içki kadehini yürüt (elden ele sun). Gün geceye varacaktır. Ey çalgıcı! Sende sazını çal, yürek yakıcı bir zamana geldik.
4. Yıldız amansız bir şekilde güneşin şerefine nail oldu. Talihimiz, bahtımız açıldı uğurlu bir zamana yetiştik.
5. Ayrılık acısını gam yemeden atlattık. (Adeta) orucu olmayan bayram günü gibi bir güne yetiştik.
6. O bin yıl yaşamış yaşlı akbabayı lâl eyledi (dilsiz) yaptı. (Adeta) bülbül gibi yeni yetişmiş acemi bir şaire yetiştik.
7. Hayal edilmiş her fikir ve sözü hayallerin nakşıyla dolu Âlî gibi (adeta) sırma işleyici bir şaire yetiştik.

53. [Mesnevi]⁷⁷

fe'ülün/ fe'ülün/fe'ülün/fe'ülün
Mütekārib + - - /+ - - /+ - -/+ - -

Velehū

1. İlāhi hidāyet senüñdür senüñ
Hudāya nihāyet senüñdür senüñ
2. Bu çarḥ- 1 muḳarnes bu taḳ-1 münakḳaş
Cemii'-vilāyet senüñdür senüñ
3. Şāh-1 enbiyāniñ cülūs itdügi
Sa'ādet-i siyādet senüñdür senüñ
4. Kāmu evliyādan zuhur eyleyen
Vilāyet-i kerāmet senüñdür senüñ
5. Bu 'Ālī ḳuluña mü'in ol Hudā
Ki 'avn u 'ināyet senüñdür senüñ

⁷⁷ 130^b Bu şiir divanda bulunmamaktadır.

53. Nesre Çeviri

1. İlâhi! Doğru yola iletme senindir. Her şeyin sonunu takdir eden sensin, bütün sonuçlar (takdirler) senindir.
2. Bu merdivenli kubbe olan gökyüzü, bu nakış nakış işlenmiş kubbe, bütün vilayetler (ülkeler) senindir.
3. Peygamberler şahının bulunduğu (teşrif ettiği) peygamberlik saadeti senindir.
4. Bütün evliyalardan ortaya çıkan kerametler aslında senindir.
5. İlâhî! Bu Âlî kuluna yardımcı ol. Yardım, iyilik ve lütuf senindir.

54. [Ġazel]⁷⁸

fā' ilātün / fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Remel - + - - /- + - - /- + - - /- + -

Velehū

1. Öldi [gitdi] hecr ile bir tāze cān ister göñül
Eski derdin tāzeler bir nev-cevān ister göñül
2. Düğmesi açılmamış bendine yād el degmemiş
Biñ tılsım altında bir genc-i nihān ister göñül
3. Söylese bülbül gibi gül ruḥları rengīn olur
Ġayra açılmaz nihāl-i ergavān ister göñül
4. Yār mihr itmez felek dönmez murādumca dime
Hep olur didüklerüñ ammā zemān ister göñül
5. Kāplamağa hāle-veş 'Ālī felekde her gice
Bir hilāl-ebrū meh-i nā-mihribān ister göñül

⁷⁸ 131^a ; İHA(G.798), KA(G.313)

(1a) Öldi gitdi hecr ile İHA Öldi hecr ile M //(2a) açılmamış : alınmamış İHA //(3a)olur : ola İHA //(5a)kaplamağa : kollamağa İHA

54. Nesre Çeviri

1. Gönül hicran ile öldü bitti. Taze bir can istiyor. Eski dertlerini tazeleyecek yeni yetişmiş taze bir güzel istiyor.
2. Gönül, düğmesi açılmamış yabancı elin değmediği bin tılsımlı gizli bir hazineyi istiyor.
3. O sevgili bülbül gibi konuşsa gül yanakları renkli olur. Gönül başkasına açılmayan, başkasını gözü görmeyen taze erguvân istiyor
4. Ey gönül! Felek beni sevmiyor, benim istediğim gibi dönmüyor deme, bu dediklerin birgün mutlaka olur ama zaman istiyor.
5. Ey Âlî! Gönül her gece felekde hale gibi kaplamak için hilal kaşlı vefasız bir güzel ister.

55. [Ġazel]⁷⁹

fā' ilātün / fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

Velehū

1. 'Âşıkunñ qadrün bilür maḥbūba mā'ildür gönül
Ḥüsn-i ḥod-rāya ne mā'ildür ne qā'ildür gönül
2. Yāra istiġnā şatup hicrāna iḳdām eyleme
Yārdan ayrılmak āsān şanma müşkildür gönül
3. Germ iken deryā-yı 'ışık olsun miyāncı der-kenār
Mū-miyān fikrin gider cān cāna vāşıldur gönül
4. Niçe gündür görmedüm ol āfitābuñ rüyını
Saña bir ay oldı ammā baña bir yıldur gönül
5. Dürr-i vuşlat dem-be-dem keffümedür 'Ālī benüm
'İşık bir deryāya beñzer anda bir dildür gönül

⁷⁹131^a ; İHA(G.799), KA(G.313)

Bu gazel İHA'nın neşrinde 7 beyit,KA'nın neşrinde 6 beyittir.Çalışmalarda olup mecmualarda olmayan beyitler şu şekildedir :

Terk idüp cismün libāsın cāna cān ol yār ile

Yoksa bu bār-ı tecemmül yāra ḥā'ildür gönül

Yār ile yār oldı yokdur eşk ü āha minneti

'Arz-ı ḥāle şanma kim muḥtāc u sā'ildür gönül

(1a) bilür:bilen KA // (1a) mā'ildür : māyıldür KA // (1a)kā'ildür : kāyıldür KA // (3a)bāzar-ı 'ışık
:deryā-yı 'ışık İHA-KA // (5a)keffümedür : keffümdür KA

55. Nesre Çeviri

1. Gönül aşğın kadrini bilir, sevgiliye meyillidir. Gönül kendi güzelliğine ne meyillidir, ne de buna boyun eğmiştir.
2. Ey gönül! Yâre nazlanıp onu istemiyor gibi görünme. Hicran için çalışma, yârdan ayrılmak iyidir sanma, o çok müşkil bir iştir.
3. Aşk deryası sıcakken aracı sahilde kalsın. Sevgilinin ince belini hayal etmekten vazgeç zira artık can cana kavuşmuştur.
4. Ey gönül! Nice gündür o güneş gibi olan sevgilinin yüzünü görmedim. Sana bir ay gibi gelse de bana bir yıl gibidir.
5. Ey Âlî! Vuslat incisi devamlı benim avucumun içindedir. Aşk bir deryaya benzer, gönlüm ise o deryanın içinde bir parçadır.

56. [Ġazel]⁸⁰

Müctes mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Beyāza çıksa ne var müşkilāt-ı hüsn-i cemāl
Beyāzlar geyüñ ey meh seçilsün ol haṭ u ḥāl
2. Dönersin ol büte kim rūḥ-ı tütüyān ola
Kaḫan ki mā'ī girsen mişāl-i āb-ı zülāl
3. Siyāhlar geyinürseñ şeb içre māha dönüp
Ne kara günlerüñ baḫtına erişe zevāl
4. N'olaydı kırmızılar geymeseydüñ ey yüzi gül
Yaḫup kül itnese bülbüllerüñ bu nūr-ı celāl
5. Ne geysel fitne vü āli muḫarrer ey 'Ālī
Kaḫā-yı zerd ile ammā bilemem nice olur ḥāl

⁸⁰ 131^a İHA(G.774), KA(G.322).

Bu gazel İHA ve KA'nın çalışmalarında 7 beyittir.Çalışmalarda olup mecmuada olmayan beyitler şu şekildedir :

Benefşe gibi libās-ı benefşe geysel eger
Çü berg-i süsen olur päre pare tendeki şāl
Çemende serv-i revān buldı taze cān diyelüm
Yeşiller ile şalinsun meded o taze nihāl

(1a) ne var: n'ola (İHA-KA)// (2a) rūḥ-ı tütüyān: rūḥ-ı tütüyādan İHA: rūḥ-ı tütüyāda KA//(3b)
günlerüñ : günlülerüñ İHA-KA //(3b) erişe: irişse KA//(4a) geymeseydüñ: geysel ayduñ KA
//(4b) nūr-ı celāl: nār-ı celāl İHA- KA

56. Nesre Çeviri

1. Ey ay yüzlü sevgili! Yüzünün güzelliği beyaza çıksa (görünür olsa) ne olur? Beyazlar giyin ki o ayva tüylerin ve benlerin fark edilsin.
2. Ne zaman saf su gibi mavi renklere girsen sürmelerin canlılık verdiği o put gibi güzel sevgiliye dönersin.
3. Ey sevgili! Gece içinde aya dönüp siyahlar giyinirsen kara gönüllü aşıkların bahtına zeval gelmez.
4. Ey gül yüzlü sevgili! Keşke kırmızılar giymeseydin de böylece senin aşıklarının yüzlerinin nuru yanıp kül olmasaydı.
5. Ey Âlî! Sevgili ne giyse fitne ve hilesi kesindir ama sarı kaftan (hüzün libası) ile hâlim nice olur bilmiyorum?

57. [Ġazel]⁸¹

fā' ilātün / fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

Velehu ħarfü'l-mim

1. Dil-rūbalardan degüldür böyle giryān olduĝum
Devr elindendür benüm ħāṭır-ı perīṣān olduĝum
2. 'Iṣḡ cāmından mıdur bilmem cünūnumdan mıdur
Geh girībān-çāk u geh ālüde-dāmān olduĝum
3. Ġalibā raḡm itmeyüp cevr itdügüñdendür senüñ
Günde yüz biñ kerre 'ıṣḡuñdan peṣīmān olduĝum
4. Aĝlamaḡlar iñlemekler yanmalar yaḡılmalar
Hep senüñçündür benüm yolıñda ḡurbān olduĝum
5. Rind-i bī-pāk olduĝumdandır hep ey 'Ālī benüm
Ḥalkā rüsvā olduĝum āfāḡa destān olduĝum

⁸¹ 131^a-131^b İHA(G.905), KA(G.381)

İHA ve KA'nın çalışmalarında 1.beyitten sonra 3.beyit gelmiştir.Mecmuadaki 2.beyit çalışmalardaki gazellerde 4.sıradadır.

(5b) āfāḡa : dūnyāya İHA

57. Nesre Çeviri

1. Benim böyle ağlamam gönül alıcı güzellerden dolayı değil, benim perişan hatırlı olmam devr (felek) yüzündendir.
2. Benim kâh yakası yırtık kederli oluşum, kâh iffetsiz oluşum, aşkın sarhoş edici kadehinden midir yoksa deliliğinden midir bilmiyorum.
3. Ey sevgili! Galiba benim senin aşkından günde yüzbin kere pişman olmam, senin bana acımayıp devamlı cevr etmenden dolayıdır.
4. Ey yolunda kurban olduğum sevgili! Benim bütün ağlama, inleme yanma ve yakılmalarım hep senin içindir.
5. Ey Âlî! Benim halka rüsva, dünyaya destan olmam eğlence düşkünü, korkusuz biri olmamdandır.

58. [Ġazel]⁸²

mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn / mefā'īlūn

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Maḥabbet sūzişinden gerçi āteşnākdür gönlüm
Fenā rāhında gel gör kim bir avuç ḥākdür göñlüm
2. Maḥabbet didigüñ baḥr-ı ilāhīdür ḥaḳıḳatde
Fenā seyli götürmiş anda bir ḥāşākdür göñlüm
3. 'Aceb mi cilvegāh-ı şāhid-i 'ışḳ olsa ey zāhid
Nazar ḳıl ma'nīde āyīne-i idrākdür göñlüm
4. Dem olur leblerüñsüz gonçe gibi teng-ḥāḫırdur
Dem olur 'arızuñsuz gül gibi şad-çākdür göñlüm
5. Ne bīm-i 'azl ü ne ümmīd-i cāh eyler cihān içre
Anuñçün 'Āliyā geh şād u geh ḡamnākdür gönlüm

⁸² 131^b ; İHA(G.919), KA(G.388)

(2a) maḥabbet didigüñ baḥr-ı ilāhīdür : maḥabbet didigüñ hecr-i ilāhīdür KA //(2b)götürmüş :
getürmüş KA

58. Nesre Çeviri

1. Muhabbetin ızdırabından gönlüm ateşli ve öfkeli. Fena yolunda gönlüm gel gör ki bir avuç topraktır.
2. Muhabbet dediğin hakikatte Allah'ın denizidir. Gönlüm ise fena selinin götürdüğü süprüntü bir ottur.
3. Ey zâhid! Gönlüm aşkın görünen şahidi olsa buna şaşılır mı? Ona bak ki, O gerçekte idrakin aynasıdır.
4. Zaman olur dudaklarısız gönlüm adeta açılmamış bir gül gibi sıkıntılıdır, zaman olur yanakların olmadan gül gibi yüz parçadır.
5. Gönlüm cihanda ne korkudan kurtulmak, ne yüksek makam ümit eder. Bunun için gönlüm kâh mutlu kâh gam doludur.

59. [Ġazel]⁸³

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Hezec + - - - /+ - - - /+ - - - /+ - - -

1. Göñül şehrini yoğdan var eden Mevlā'ya ıapşurdum
Çıkup ben aradan mülkin cihan-ārāya ıapşurdum
2. Dil-i şeydāyı gördüm kim televvünden degül hālī
Elin alup açar şular gibi deryāya ıapşurdum
3. Göñül ııflını ebced nüktesin ta'lıme şalduğta
Debistān-ı sevād-ı 'allame'l esmāya ıapşurdum
4. Çü gördüm māla ıapmış mūra dönmuş nefsi emmāre
Ķanā'at kenzini bir *kenz-i lā-yefnāya* ıapşurdum
5. Çeküp dāmānum aldum eşk ü āhumdan bī-ħamdi'llāh
Birin kuhsāra gönderdüm birin şahrāya ıapşurdum
6. Görüp ıand üzre tūṫī cān u dilden inledüm 'Ālī
İki rengin güli bir bülbül-i şeydāya ıapşurdum

⁸³131b ; İHA(G.850)-KA

(4a) mūra : māra İHA // (4b) Ķanā'at kenzini bir *kenz-i lā-yefnāya* ıapşurdum:

Ķanā'at nağdi pür bir *kenz-i lāyefnāya* ıapşurdum İHA // (5b) gönderdüm : dönderdüm M

59. Nesre Çeviri

1. Gönül şehrimi yoktan var eden Allah'a arz ettim (ulaştırdım). Ben aradan çekildim, bütün mülkümü cihanı süsleyene ilettim.
2. Deli gönlümü kararsız, yerinde duramaz halde gördüm. Elini alıp, akan sular gibi deryaya ilettim.
3. Gönül çocuğunu ebced konusunu öğrenmek için (isimleri öğretti) dersinin mektebine ilettim.
4. Çünkü mala tapan, yılanı dönen kötü nefis gördüm. Kanaat hazinesini (sermayesini) "*kanaat tükenmez bir hazinedir*" sözüne ilettim.
5. Şükürler olsun ki eteğimi âhımın gözyaşlarından çektim (her şeyden el çektim). Âhımdan gözyaşı akıttım, birini dağa, birini çöle ilettim.
6. Ey Âlî! Can papağanını sevgilinin dudaklarında görüp, iki renkli gülün birini deli, aşık bülbüle ilettim.

60. [Ġazel]⁸⁴

Müctes mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Revā mıdur işigüñden ba'īd-ü pür-ġam olam
Ĥarīm-i baġ-ı cināndan sürilme ādem olam
2. Baña mı kaldı hemān zaĥm-ı tīr-i tā'n-ı ĥasūd
Cefā-yı dūr ile pīçide yā gibi ĥam olam
3. Geh eşk-i dīde-i gül-gün u geh dil-i pür-hün
Sitem-reşide zaĥm-ĥorde-i dem-ā-dem olam
4. Zemāne ĥadrümi pest itmeġe nedür bā'is
Kemāl u faẓl ile bir ser-bülend-i 'ālem olam
5. N'içün ĥaķır olam ey tācdār-ı şāĥib-i baĥt
Ezelden efser-i ikrām ile mükerrem olam
6. Nedür ĥuşül-i murādumda bāis-i te'ĥīr
Ĥapuñda ĥizmet ile cümleden muĥaddem olam
7. Ayaĥlanam mı 'aceb taĥt u devlet el vire mi
Elümde cām ola ben mest-i cür'a-i Cem olam
8. Bilümde tiġ-i tizüm benüm Erdşīr-i dilir
Elümde gürz-i girānum mişal-i Rüstem olam
9. Ziyām irişmeye mi şarĥ u ġarba ey 'Ālī
Çerāġ-ı Ĥüsrev ü şāĥib-nişān-ı a'zam olam

⁸⁴ 131^b ; İHA(G.927)-KA

Bu gazelin 3 ve 4. Beyitleri İHA'nın neşrinde yer değiştirmiştir.

(4a)pest : hebt İHA// (5a) baĥt : taĥt İHA// (6b)ĥizmet : ĥidmet İHA// (7a) taĥt u devlet : baĥt u devlet İHA// (8b)gürz-i girānum : gürz-i devātum İHA

60. Nesre Çeviri

1. Ey sevgili! Bana senin eşiğinden uzakta kalmak, gam dolu olmak reva mıdır? Kutsal cennet bağından sürülen Âdem gibi mi olayım?
2. Hased sahibi rakibi ayıplama okunun açtığı yara şimdi bana mı kaldı? Dert sıkıntısıyla, eziyetiyle bedenim kıvrıldı, büküldü “ya” gibi oldu.
3. Gözyaşım bazen renkli, gül rengine bazen gönlüm kan içinde. Her vakit zulmedilmiş, darbe yemiş yaralı olayım.
4. Devrin benim değerimi düşürmesinin nedeni nedir? Olgunluk ve iyilikle alemin yüce bir kişisi olayım.
5. Ey tahtın sahibi padişah! Neden hor görüleyim, ezelden ikramın tacı ile saygın, muhterem kişi olayım.
6. Muradımın gerçekleşmemesinin, ertelenmesinin nedeni nedir? Kapında hizmet ile herkesten önde bulunayım.
7. Devlet ve bahtım el verir de ayaklanır mıyım? Elimde kadeh olsun ben Cem’in kadehinin dibinde kalan son yudumun mesti olayım.
8. Belimde parlak kılıcımla yiğit Erdşîr (eski İran şahı) gibi olayım. Elimde divitten topuzumla Rüstem’i (İran’ın milli kahramanını) andırayım.
9. Ey Âlî! Işığım doğuya batıya erişmez mi, yüce nişan sahibi padişahın mumu olayım.

61. [Ġazel]⁸⁵

Müzāri' mef'ulü / fā'ilätü / mefā'ilü / fā'ilün

-- + /- + - + / + - - + / - + -

velehū

1. Cānum ʔaraldı 'ālem-i imkâna şıġmadum
Bir gevherem ki lücce-i 'ummāna şıġmadum
2. Bilmem metā'-ı faẓl ile ben ʔande yirleşem
Çün pehn-deşt-i milket-i 'Osmān'a şıġmadum
3. Rübāhvār rīv iderek hāşm-ı nā-bekār
Bir nerre-şīr iken bu beyābāna şıġmadum
4. Dīvān-ı çāra mālīk iken çār dilde ben
Hidmet deminde 'arşa-i dīvāna şıġmadum
5. Erkān içinde zātuma bir yir bulunmadı
Gūya ki çār ʔāk u nüh eyvana şıġmadum
6. Çıksam kenara yeg bilinür ʔadr ü kıymetüm
Yek-tā güher gibi ki güher-dāna şıġmadum
7. 'Ālī elümde nīze ben ol merd-i Fārisem
'Arz itmedüm kemālümü meydāna şıġmadum

⁸⁵ 132^a ; İHA(G.875),KA(374)

İHA ve KA'nın çalışmalarında 3.ve 4.beyitler yer deġiştirmiştir.

(4a) hāşm :hışm (KA) // (7b)itmege : itmedüm (İHA)

61. Nesre Çeviri

1. Canım daraldı, varlık alemine sığmadım. Ben öyle bir cevherim ki, sonsuz, uçsuz bucaksız deryaya sığmadım.
2. Bu iyilik ve erdem sermayesiyle ben nereye yerleşeyim, nereye sığayım bilmiyorum. Osmanlı ülkesinin ovasına, bozkırına bile sığmadım.
3. Ben bir erkek aslan olarak çöllere sığmadım ama tilki gibi kurnaz olanlar o işe sığdı (her bir devlet kapısında vazifeli).
4. Ben dört dilde dört divan sahibiyken (bilgili ve yetenekliyken) hizmet yerlerinde bana görev verilmedi.
5. İleri gelenler içinde bana layık bir yer bulunmadı. Sanki dört kubbe ve dokuz divâna sığmadım.
6. Kenara çekilsem, ortadan kaybolsam kıymetim bilinir. İri mücevher gibi, cevher kutusuna sığmadım.
7. Ben mert bir Fârisiyim ki, elimde mızrağım ile kemalimi (yüceliğimi) arz edecek bir meydana sığmadım.

62. [Ġazel]⁸⁶

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

velehū

1. Bedenüm seng-i cefādan yıķamaz yār benüm
Ķal'alar yapmalu bir pek yüreğüm var benüm
2. Ne idi ol meh-i tībānı der-āğuş itmek
Üstüme dönse eger çerh-i sitem-kār benüm
3. Lebüñe zülfüne hazırlamışam cān u teni
Gör e ey gönçe senüñçün nelerüm var benüm
4. Heves-i hālün ile noķtaya döndüm ammā
Dā'irem fehm idemez cedvel ü pergār benüm
5. 'Āliyā āteş-i āhumla gözüm yaşından
Varlığum mülketini şaķlaya Settār benüm

⁸⁶ 132^a; (G.906)-KA

(1a)yār benüm : bār-ı ġam İHA

62. Nesre Çeviri

1. Yâr cefa taşlarıyla bedenimi yıkamaz. Çünkü bende kalelere yakışır (kaleler gibi) sağlam bir yürek var.
2. Zalim feleğin çarkı, eğer üstüme dönerse (talihim yaver giderse) tıpkı gökyüzünün ayı kucakladığı gibi ben de o ay gibi parlak yüzlü sevgiliyi kucaklayabilirim.
3. Ey gonca! Dudağına ve saçına, canımı ve bedenimi feda etmeye hazırım. Senin için neler yapabileceğimi, senin için nelerden vazgeçebileceğimi gör, anla.
4. Beninin hevesiyle, benim gibi noktaya göndüm. Ama yine de dairemin çapını, büyüklüğünü cetveller ve pergeller ölçemez, anlayamaz.
5. Ey Âli! Settâr (örten, gizleyen) olan Allah, yok edici olan âhımın ateşinden ve gözümün yaşından, varlık ülkemi korusun.

63. [Kaside]⁸⁷

Ġazaliyāt-ı Rūhī

Remel fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -

1. Müjde-i şāh-ı bahār ile idüp bülbüli şād
Geldi bir taze heberle seherī gülşene bād
2. Misk alup lāle neden geldi seherden çemene
Var ise eyledi gül Yūsufını bād mezād
3. Jāleden dāne döküp bülbüli şayd itmek için
Dām kırmış çemene ğonca mişal şayyād
4. Sebzeden bāġa şalup bād yeşil seccāde
Başladı itmege bülbülleri bir bir irşād
5. Ġonca řās-ı zer aña jāle gümüşden mihre
Nerddür şahn-ı çemen bād-ı şabādur nerrād
6. Nola nerrād-ı şabāya yeñilürse gül-bin
Virdi gülşende seher gülden aña nice küşād
7. Günde bir şafha oğur ğonca gülistānından
Bülbül-i zār idinüp bād-ı bahārı üstād

⁸⁷ (136^b-137^a-137^b) Bağdātlı Rūhī Divānı (7a)bir : bin (D)(8a)ragıb:rağbet (D)

(10a):merāsı kıopmaz:kıarası kıurıamaz (D)(13b): M:şevkden bülbülü olurdu göreydi Bihzād

:Şevkden bülbül eger gorse olurdı Bihzād(D) // (18a) : Şafak- D

(20b)eyler : eyleseler (D)(23a) mülket // memleket (D)

(31a)dafı'yle // dāmenile (D)

(33b) bānī-i kıudret // bānī-i kıadrün(36b)cümle ziyād:cümleye zād (D)

(39b)kand-i Lütfile : kand-ı lütfuñla(D)(39a):M:itsen:Kılsan(D)

(40a)senüñ:anuñ(D)(41b)Olursa:umarsa(D)

(42a)Şimdi devründe :Devr-i lütfuñda(D) (43a)M:Biñ kez:Biñ yıl(D)

8. Neden olurdu gülistāna bu denlü rağıb
Olmasa lāle-i nev-ḥīzde fi'l cümle sevād
9. Bir iki kaçre şu tamzurdı hevādan şebnem
Var ise lāle devātında ğalīz oldu midād
10. Bunca kim merhem urur jāle merāsi kopmaz
Oñulur dağ deĝül lāledeki dağ-ı fu'ād
11. Ḥāme-i sebze-i nev-ḥīz ile levḥ-i çemene
Yazdı derd-i dilini bülbül-i āşüfte-nihād
12. Kesdi gülşende bahār āl varağdan bir gül
Gül şanup bülbül anı şevğden itdi feryād
13. Bād nağş itdi çemen levḥine bir gülşen kim
Şevğden bülbüli olurdu göreydi Bihzād
14. Düşdiler luḥfına sulṭān-ı bahāruñ mazḥar
Oldılar būy bigi gülzārda serv ü şimşād
15. Oldu teşrīf-i bahār ile müşerref gülşen
Nitekim mağdem-i Pāşāyile şehir-i Bağdād
16. Ol kaçza-ḥükm ki emr eylese keyvāna olur
Bu kaçdar rif'atile ana muṭī'u minğād
17. Kehkeşān şanma ki Behrām-ı felek olmışdur
Tiğ-ı zerrīn kaçşanup yār-i kühende cellād
18. Görinen şanma şafağ kim döküp a'dā kaçanın
Çarḥa şalmış kılıcın rezmde ol şīr-nihād
19. Meh-i nev şanma ki tīğın göricek ḥavfinden
Dırnağın şaldı gice şīr-i sipihr-i bīdād
20. Ğuşşadan kaç akıdup dīde-i nemnākları
Her kaçan eyler tīrini düşmenleri yād
21. Vaḥşile kaçrı Ḥuda kılmağičün ḥükmüñe rām
Ḥākim-i 'ādil idüp aña Süleymān kaçomış ad

22. Ey Süleymân-ı zamân görme revâ devründe
Şadr-ı a'lâya giçüp hüküm ide her dîv-nijâd
23. Zulmden milket-i Bağdâd harâb olmuşdur
Vay eger eylemese bânî-i 'adlûñ âbâd
24. İtdi mi Hâzret-i Mûsa'ya itâ'at Fir'avn
Saña düşmen ne 'aceb karşı koyup itse 'inâd
25. Pençe-i qahrûñuñ altında erir mûm-şifat
Yed-i a'dâ-yı cefâ-pîşe olursa pulâd
26. Gelse hüküm eyledüğüñ yirde vücûda her tıfl
Hüküm ider Rüstem olur bu diyü ehl-i mirşâd
27. Şîrlerle şalınur gördi zamânuñda ğazâl
Şaldı deryâya kemendini eleminden şayyâd
28. Kimse devründe fiğân eylemez illâ bülbül
O da gül şevki ile bâğda eyler feryâd
29. Rûz u şeb itmededür şimdi du'â-yı hayrûñ
Rindler meygedede şavma'alarda zühhâd
30. Reng-i rûyından olur karşıña gelse ma'lûm
Kimse ğayra idemez itdüğü cürmi isnâd
31. Sîm u zer dafi'yle virmegi ehl-i fakre
Bir keremdür ki anı himmetüñ itmiş âbâd
32. Böyle gevher ne revâdır qala yirde diyü
Götürür başda hemîşe ayağıñ tozını bâd
33. Târüm-i çarha ne beñzer ki ezel kılduğda
Hâne-i himmetüñi bâni-i kudret bünyâd
34. Sengler encüm idi ki güneş seng-i endâz
Çarh-ı gül-küş gül-i surh idi şafağ ebr-i remâd
35. Hân-ı lütfuñ senüñ ol ma'idedür kim 'âlem
Ne kadar itse tenâvül olur ol deñlü ziyâd

36. Rīze-i nān ki alur ufre-i isānuda
Ger Sūleymān-ı Hāšemī gelse olur cūmle ziyād
37. Ehl-i diller nola devrūde olursa ho-āl
Ellerinde mey-i iretle ola cām-ı murād
38. Nola ger **Rūı** ulu irse murāda kim aa
Rūz-ı eb ed'ıye-i devletū olmu evrād
39. Tel-kām itmi anı ahr-ı sipihr-i addār
and-ı lufile yetüp gavrine ılsa nola dād
40. Ne revādır senū ey ebr-i kerem sāyenda
arar-ı minet ide āk-i vūcūdın berbād
41. Sen zamānuda Sūleymānsın o bir mūr-ı za'f
Ne 'aceb mūr-ı Sūleymāndan olursa imdād
42. Dem-i lufula o dil asteyi iyā eyle
y Mesīā-nefes lsün eleminden ussād
43. Nice bir inenüp ayada ala ehl-i hūner
Nice bir nazm metā'ı bula 'ālemde kesād
44. imdi devrūde hūner 'arz idecek demlerdūr
Eylesün her birini ma'ni-i rengīn īcād
45. i'ir fenninde sūan-sāzlık itse bi kez
Vafunu bide birin ılmaya ab-ı vaad
46. Lāyık oldur ki du'ā ile sōzū atm idelüm
Luf-ı bī-ayeti mollādan idüp istimdād
47. Gah mūfred oluben gah mūrekkeb nite kim
Devr ide 'alem-i imkānda bu ār ezdād
48. Baa aylin ıkarup nite ki istikbāle
Mūjde-i āh-ı bahār ile gele gūlene bād
49. Get-i ümmīdū ide ebr-i hidāyet sensiz
Aıla onca-i batu olasın gūl gibi ād

50. Çār-yār ola refiķũñ nereye ‘azm itseñ
Olasın renc u ğam ü derd ü belādan āzād
51. Bi-ħisāb ola müyesser saña gül-zār-ı İrem
Hemdemũñ saķĩ-i kevşer ola yevmũ’l mi‘ād

63. Kaside Nesre Çeviri

1. Sabah rüzgarı baharların en üstününün müjdesi ile bülbülü şâd edip, taze bir haberle gülşene geldi.
2. Lâle güzel koku alıp, tan yeri ağarmadan çemene neden geldi? Var ise gül gibi Yûsufunu müzâyedenin rüzgarı eyledi.
3. Gonca avcı gibi bülbülü avlamak için jaleden daneler dökerek çemene tuzak kurmuş.
4. Rüzgar yeşilliklerden bağa yeşil bir seccade salıp, bülbülleri bir bir irşâd etmeye (uyandırmaya) başladı.
5. Gonca ona altın bir tas, jale gümüştan bir toptur. Çemen yeri bir tavla, sabah rüzgarı ise tavla ustası kişidir.
6. Gülbin tavla ustası sabah rüzgarına yenilirse ne olur? Zira seher ona gülşende gülden nice oklar atmıştır.
7. Gonca, bahar rüzgarını üstad bilip inleyen bir bülbül gibi gül bahçesinden günde bin sayfa okur.
8. Yeni yetişmiş lalaedeki bu siyahlıklar olmasaydı gül bahçesine bu denli rağbet olmazdı. (Yeni yetme bir güzelde o siyah benler olmasaydı ona rağbet olur muydu?)
9. Çiğ jale, havadan bir iki su damlattı. Lâlenin divit takımında olan yazı mürekkebi yoğun oldu, bozuldu.
10. Bunca zaman jaleden merhem urduğu halde bu lalaedeki gönül yarası, iyileşir bir yara değildir.
11. Aşüfte yaratılışlı bülbül, yeşilliğin taze kalemiyle çemen levhasına gönül derdini yazdı.
12. Bahar gül bahçesine kırmızı yapraktan bir gül kesti, bülbül onu gül sanıp şevkten feryâd etti.
13. Rüzgar çemen levhasına bir gül bahçesi nakş etti ki bülbül bunu görseydi mutluluktan Bihzâd (İranlı meşhur ressam) gibi olurdu.

14. Bahar sultanının lütfuna mazhar oldukları için, gül bahçesinde servi ve şimşâd koku gibi dikkat çeker oldular.
15. Paşa'nın Bağdâd şehrine gelişi gibi gül bahçesi de baharın teşrif etmesiyle şeref sahibi oldu.
16. Bu kadar yücelikle ona itâat eden ve boyun eğen, o kazanın (kaderin hükmüyle) emretse Zühâl (Satürn) yıldızı olur.
17. O görüneni samanyolu zannetme. Merih yıldızı otağına altın kılıcını kuşanmış bir cellâd olmuştur.
18. Gökyüzünde görüneni şafak zannetmeyin. O aslan yaratılışlı (Paşa'nın) cehde düşman kanını döküp kılıcını çarha salmasının görüntüsüdür.
19. Gökyüzünde görüneni yeni ay zannetme. O görünen Paşa'nın kılıcını görünce korkusundan adaletsiz gökyüzü aslanının gece tırnağını salmasından ibarettir.
20. Ne zaman düşmanları onun okunu hatırlasalar acıdan nemli gözleri kan akıtır.
21. Allah, vahşi hayvanları ve kuşları hükmü altına almak için onu adaletin hakimi yapıp, ona Süleymân adını koymuş.
22. Ey zamanın Süleymânı! Devrinde şeytan huyluların en yüksek yere geçip hüküm vermelerini reva görme, buna izin verme.
23. Eğer senin adaletin âbad etmeseydi Bağdâd memleketi zulümden harap olmuştu.
24. Düşman sana karşı koyup, inat etse şaşılır mı? Hz. Musa'ya Firavn itaat etti mi?
25. Senin ezen, yok eden gücünün karşısında senin pençen altında, o cefada öncelik eden (önde giden) düşmanın eli demirden bile olsa mum gibi erir.
26. Senin hükm eylediğin yerde vücuda gelen her çocuğu gözleyenler bu Rüstem olur diye hüküm verirler.
27. Geyiği zamanında aslanlarla salınır gördü ve avcı elinden ipini deryaya saldı, avlanmayı bıraktı.
28. Kimse senin devrinde bülbül gibi figân eylemez, o da gülün şevki ile bağda feryâd eder.

29. Rindler meyhanede, zâhidler tekkede gece gündüz senin için hayır dua etmektedirler.
30. Kimse işlediği günahı başkasına yükleyemez. Çünkü onun suçluluğu yüzünden anlaşılır.
31. Fakir kimselere, yoksullara, etekle altın ve gümüş dağıtarak himmetiyle onları âbâd etmiştir.
32. Rüzgar böyle cevherin yerde kalması reva değildir diyerek sürekli ayağının tozunu başında götürür.
33. Senin himmet haneni ezelde kudret (Allah yazdığı için) çarhın kubbesi ona nasıl benzer?
34. Gökyüzündeki taşlar, gökyüzündeki yıldız güneş, taş atıcı idi. Feleğin kıvılcıklı renkli gülü gül öldüren, şafak ise kül bulutu idi.
35. Senin lütuf hanın alemde öyle bir sofradır ki, ne kadar yense içse o kadar artar.
36. Senin ihsan sofranda kalan ekmek kırıntılarından, Süleymân Haşemi bile gelse herkese yetecek kadar kalır.
37. Gönül ehli olanlar devrinde hoş bir hal olurlarsa ne olur? Elllerinde içki kadehi, murad (istek) kadehi vardır.
38. Rûhî kulun onun muradına erse ne olur, buna şaşılır mı? O gece ve gündür senin yüce dualarını kendisine vird edinmiştir.
39. Gaddar gökyüzünün kahrı onu kederlendirmiş.(Ey Süleymân!) Gaddar feleğin kahrederek kedere boğduğunu ihsanıyla kurtarsan ne olur?
40. (Ey kerem bulutu!) Senin zamanında vücut toprağını mihnet rüzgarının yok etmesi reva mıdır?
41. Sen zamanın Süleymânısın, o zayıf bir karıncadır. Karınca Süleymân'dan yardım istese buna şaşılır mı?
42. Ey Mesih nefesli! Lütfunun nefesiyle o hasta gönül hastasını ihya eyle, hased ehli de elemelerinden ölsünler.
43. Hüner ehli çiğnenip ayakta nasıl kalabilsin, yokluk sahipleri alemde şiiir sermayesini nasıl bulsun?

44. Şimdi senin zamanında hüner ortaya koyma dönemidir. Her bir hüner ehli bin renkli mana ortaya koysun.
45. Şairler şiir ilminde bin kez güzel söz söyleseler de senin zeki yaratılışının binde birini bile vasfedemezler.
46. Sonsuz lütfü Mevlâ'dan isteyip sözü dua ile bitirelim ki, layık olan budur.
47. Kâh tek, kâh karışık olarak bu dört zıtlık alemde devr edip durur.
48. Nasıl ki rüzgar gülbahçesine bahar şahının müjdesi ile gelirse seni karşılamak için bağa atını çıkartır.
49. Baht goncan açılsın ve gül gibi şâd olasın diye hidayet bulutu senin çimenliği dolaşmanı ümit etmektedir.
50. Nereye gidersen arkadaşın o dört yâr olsun. Böylelikle acıdan, gamdan, dert ve beladan kurtulasın.
51. O vaad edilen günde (kıyamet gününde) İrem bahçelerinin güllerine hesapsız, kolayca ulaş, arkadaşın kevser havuzunun sâkîsi olsun.

64. [Kaside]⁸⁸

Der Meth-i Hz. 'Âlî

Muzâri' mef'ulü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. "Ya min ğiddete bi-merķadihi ravzatü'n-Necef
Maķbületü'l-emâkinü mecmü'atü's Şeref"
2. Devlet anuñ ki merķadüñe yüz sürüp müdâm
Eknâf-ı bā-şafâsın ide kendüye kenef
3. Sensin zemânde ĥalefi nesl-i âdemüñ
İnkâr iden bu ķavle meĝer ola nâ-ĥâlef
4. Emreyle dehre kim felegün ķaķ ķaķ atlasın
Ferş-i ĥarîm-i merķadüñ itsün taraf taraf
5. Luţfuñ umup niyâza тұrurlar melâ'ike
Ravzañda baĝlayup giceler şubĥ olinca şaf
6. Şevķuñla cūşa gelmeden aĝzı köpüklenür
Seyr eyleyen şanur leb-i deryâda anı kef
7. Baĥr-i ĥaķîķatüñ ĥaberi senden oldı keşf
Zîrâ ki dâĥil olımaz ol baĥre her keşef
8. Kim ķarşu тұrsa dâ'iresin bilmeyüp saña
Çok sille yer zemâne elinde nite ki def
9. Қalmış sücüd-ı ĥâk-i derüñden birâz ĝubâr
Ruĥsâr-ı mâhda anı görenler şanur kelef
10. Endîşe-i günâhdan olduķça dil melül

⁸⁸ 138^aBaĝdâtlı Rūhî Dîvânı

(7b)olasız:olımaz D (8a)korsa :tұrsa D

(9b)rūhsar-ı mahda gören añı sanur kelef :ruhsâr-ı mâhda añı görenler sanur kelef D

15(a) cehd it kim ola :cehd it ola D // 16(b)keşf ola ta zâmîrüne: keşf tâ zâmîrüne //(19b)

renk urmasun: hey urmasun M

- Eyler maḥabbetüñ aña ilkā-yı lā-taḥāf
11. Mümkin degül maḥabbetüñe dil virilmeye
Kim bā'ış-i şağafdur eḥibbāya ol şağaf
 12. Bār-ı günahı olur ise cümleden şakīl
Ḥaml-i şevabı olur ise cümleden eḥaf
 13. Ğam çekmesün maḥall-i su'āl ü cevābda
Ol kim ola cenāb-ı refī'üñde münkeşef
 14. Vaşf-ı cemīlin itmede kıldum şu deñlü fikr
Kim lāyık oldu ḥāṭıra bu şı'r-i pür-şa'af
 15. Cehd it kim ola secdegehüñ Ka'be-i Necef
Ol cāy-ı pāke yüz sürebilsen zihī şeref
 16. Mihr-i 'Alī'den eyleme ḥalī derūnuñı
Keşf ola tā zamīrüne esrār-ı men-'aref
 17. Her kim kemīn-i mihrin anuñ itmeye penāh
Tīr-i ḥavādişine cihānuñ olur hedef
 18. Geşt-i sipihr ü çeşme-i ḥurşidden gelür
Lāzım olunca Düldüline āb eger 'alaf
 19. Reng urmasın zemāne saña ğafil olma hā
'Ömr-i 'azīzi itmeye gör cehlile telef

Hz. Ali'nin Methi Hakkında

1. Necef bahçesinde kabri olan Ali, ki burası mekanların en makbulü şereflerin toplandığı yerdir.
2. Saadet onun mezarına devamlı yüz sürüp onun esenlik ve sefa dolu yanını kendine sığınılacak yer bilmektir.
3. Bu zamanda Âdem neslinin halefi (onun yerine geçecek olan) sensin. Bunu, bu sözü inkar eden hayırsız, soysuz bir evlat olur.
4. Zamana emreyle ki, gökyüzünü kat kat atlayıp senin mübarek mezarını kendisine memleket etsin.
5. Melekler senin lütfunu umup bahçende gecedden sabah oluncaya kadar saf saf dururlar.
6. Senin heyecanıyla daha şevke gelmeden ağzı köpüklenir, onu görenler bunu sahildeki köpük sanır.
7. Hakikat denizinin bilgilerini insanlar senden öğrendi. Zira o denize her isteyen giremez.
8. Kim yerini bilmeyip sana karşı koyarsa feleğin elindeki bir tef gibi çok sille yer.
9. Senin kapının eşiğindeki topaktan biraz toz kalmış, kalan biraz tozu gören ayın yüzeyinde leke var sanır.
10. Günah endişesiyle gönül üzgün oldukça senin muhabbetin gönüldeki bu üzüntüyü kovar.
11. Senin sevgine, muhabbetine gönül vermemek mümkün değildir. Senin sevgin dostlarının seni delicesine sevmelerine sebeptir.
12. Günah yükü herşeyden ağır olursa, taşıdığı sevap da cümleden daha hafifse,
13. Soru ve cevap günü (hesap günü) senin yüce katında kim açığa çıkarsa (kim hesap verecekse) o gün gam çekmesin.
14. Senin güzelliğini anlatmada o kadar düşündüm ki, bu çılgınca sevgi şiiri benim tabiatıma layık oldu.

15. Azm et ki, Hz. Ali'nin kabrinin bulunduğu yer senin secdegahın olsun, o temiz yere yüz sürebilsen bu senin için ne hoş bir şereftir.
16. İçini (kalbini) Hz. Ali'nin sevgi ve muhabbetinden uzak eyleme ki, gönlünde gizli olan *Men Aref* (kendini bilme) sırrı sana keşf olsun.
17. Her kim onun çok az sevgi ve muhabbetini bile kendisine sığınılacak bir yer yapmazsa cihanın bela oklarına hedef olur.
18. Düldülüne su veya yem lazım olunca feleğın seyran mahalline güneşten çeşme gelir.
19. Sakın gafil olma, zaman seni aldatmasın, sana başka renk vermesin. Aziz ömrü cahillikle telef etme.

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti/ bendi	Makta' beyti/ bendi	Nazım şekli/ birimi	Nazım türü	Vezein	Açıklamalar
123 ^b 89	'Âlî	-	Vücüdüm mülküne mâlik kılup bir Yûsuf-ı hüsni 'Azîz-i vaqt olup 'Âlî melek-hû bir civân aldum	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
123 ^b 90	'Âlî	Koñ açılâyın bilsün her râzumu cânânüm Kon çâk ideyin insün dâmâna girîbânüm	Cânâna var ey 'Âlî şerh eyle bu ahvâli Cân gitdi beden hâlî gelsün yirine cânüm	Gazel/5		- - + / + - - - / - - + / + - - -	
123 ^b 91	'Âlî	Âhumla yaşum ile 'aceb derd-i serdeyin Sen mâh-rûdan ayrı ne yirde ne gökdeyin	Meh-pârelerle tâlî'ümün gör keş-â-keşin 'Âlî meğer ki fitne-i devr-i kâmerdeyin	Gazel /5		- - + / - + - + / + - - + / - + -	
123 ^b 92	'Âlî	İki şahîfe ruhlaruñ ey mâh-i çarumîn Şan bir kîtabdur adı Envârü'l 'aşîkîn	'Âlî gibi kapuñda katı az olur begüm Bir bende-i kemîne du'a-güy-ı kemterîn	Gazel/5		- - + / - + - + / + - - + / - + -	
123 ^b 93	'Âlî	Be şüfî gitmesün dirseñ şafâ dilden ziyâ gözden Görinmez derde düş gitsün fena dilden beka gözden	Gönül fûrkatde gam çekmekde göz vuslat hayâlinde Gelür 'Âlî baña her dem belâ dilden 'anâ gözden	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
124 ^a 94	'Âlî	Ne dilden her ne fenden şorsalar beni hazır- cevâbem ben Sükut itdükçe bahrem söyledükçe bir kîtabem ben	Meger Sultân Murâd' uñ bende-i ednâsıym 'Âlî Anuñçün böyle bir 'Âlî güher 'âlî cenâbem ben	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
124 ^a 95	'Âlî	Şikâr alduñsa bu vâdileruñ bebr-i jiyânından Şakın ser-pençesinden şîr-i 'ışkuñ geçme yanından	Nikât-ı hâle bak aqvâle nâzır olma ey 'Âlî Sözüm tüt harf u şavt umma muhabbet dâstânından	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	

⁸⁹ Bu gazel mecmuanın 132^a sayfasında tekrar etmiştir, matla beyiti o sayfada bulunmaktadır

⁹⁰ Gazel mecmuanın 132^a sayfasında tekrar etmiştir.

⁹¹ Gazel mecmuanın 132^b sayfasında tekrar etmiştir.

⁹² Gazel mecmuanın 132^b sayfasında tekrar etmiştir.

⁹³ Gazel mecmuanın 132^b sayfasında tekrar etmiştir. Bu gazelin devamı 124^a sayfasında yer almaktadır.

⁹⁴ Gazel mecmuanın 132^b-133^a sayfalarında tekrar etmiştir.

⁹⁵ Gazel mecmuanın 133^a sayfasında tekrar etmiştir.

124a 96	‘Âlî	‘Alâ’ıkdan müberrâ merd-i şâhib-râza döndüm ben Ferâgat kâfına sî-murğ olan ankâya döndüm ben	‘Adü-yı kîne-cüyuñ iftirâsından hemân ‘Âlî Vaţan terkine râğıb hafız-ı Şirâz’a döndüm ben	Gazel/6		+ --- /+ --- /+ --- /+ ---	
124 97	‘Âlî	La’l-i dil-berden dil-i şeydâya söyleñ söylesün Kand vaşfın tütî-i güyâya söyleñ söylesün	Hasretinden bâdenüñ ‘Âlî ne ğamlar çekdüğün Bir tehî kalmış ğum-ı şahbâya söyleñ söylesün	Gazel/5		- + - - /- + - - /- + - - /- + -	
124b 98	‘Âlî	Himmet-i büleñd idüp bu dil-i müstemende ben Eylerüm o serv-kaç-i ser-büleñde ben	‘Âli bu şi’ri zîver menşur-ı nazm idüp Hüsrevlik eyledüm yine mülk-i süħanda ben	Gazel/6		- - + /- + - + /+ - - - /- + -	
124b 99	‘Âlî	Bu tâzelikte cân gibi olsañ n’ola nihân Genc-i nihân didükleri sensin be-hey-cevân	Bendeñdür kađuña şahâ ‘Âlî-i za’if Sensin penâh-ı ‘âlem sultan-ı kâm-rân	Gazel /5		- - + /- + - + /+ - - - /- + -	
124b 100	‘Âlî	Kaľb-i maħzûnum açılson mey-i ğamrâ gelsün ın dilde keder cām-ı muşaffâ gelsün	Nüş idüp cāmı yarışdırmada yārân-ı şafâ ylen yarışun ‘Âlî-i şeydâ gelsün	Gazel /5		+ + - - /+ + - - /+ + - - /+ + - -	
124b 101	‘Âlî	Küllî eczâma diseñ ‘ışk derdine bir bir yan Her biri bezm-i ğarâbâta olur bir biryân	İrmedi tarz-ı Ħasan böyle Kemâle ‘Âlî Pîleverdür güher-i nazmuma nisbet Selmân	Gazel /5		+ + - - /+ + - - /+ + - - /+ + - -	

⁹⁶ Gazel mecmuanın 133^a sayfasında tekrar etmiştir.

⁹⁷ Bu gazelin devamı 124^b sayfasında bulunmaktadır. Ayrıca gazel mecmuanın 133a sayfasında tekrar etmiştir.

⁹⁸ Gazel mecmuanın 133^a-133^b sayfalarında tekrar etmiştir.

⁹⁹ Gazel mecmuanın 133^b sayfasında tekrar etmiştir.

¹⁰⁰ Gazel mecmuanın 133^b sayfasında tekrar etmiştir.

¹⁰¹ Bu gazelin devamı 125^a sayfasında bulunmaktadır. Ayrıca gazel mecmuanın 133^b sayfasında tekrar etmiştir.

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
125 ^a 102	'Âlî	Şebüm târ itdi bahtum kara rûzum tîre şabrum mü siyeh hâl ü siyeh-gîsü siyeh-çeşm ü siyeh-ebrü	İlet bu nazm-ı gevher-bârı şun destine ey 'Âlî Lebin öpmek kadar vardır okursa bir kez ol meh-rû	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
125 ^a 103	'Âlî	Haberüm virdi yaqub mülk-i vücudumda 'alev Eşerüm gibi durur ma'nide süz-ı Hüsrev	Gelmeyince haçı gam-hânene gelmez o perî Sen gerek kıtlan ol ümmîd ile 'Âlî gerek ev	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
125 ^a 104	'Âlî	Ol zülf-i hoş-bü ol müşk-ebrü Gel söyle togru ey dil nedür bu	İndürdi 'Âlî gökden hilâli Çeşm-i gazâli va'llahi cādū	Gazel/5		- - + - - / - - + - -	
125 ^a 105	'Âlî	Yâr cevvar u felek kec-rev ü dünyâ böyle Rağmı yok dostlaruñ ta'na-i 'adâ böyle	Ġam helâk itmekde 'Âlî nâ-kâmı müdâm Kerem ehlerinden aña luğ u tesellâ böyle	Gazel/7		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
125 ^b 106	'Âlî	Nic'olur hâl meded baña naşîhat eyle Gitdi dil mülki harâb oldı 'imâret eyle	Fürkatüñ miñneti çok vuslat ise bî-bünyâd 'Âliyâ 'ışk adını añma ferâgat eyle	Gazel/5		+ - - / + + - - / + + - - / + + - -	
125 ^b 107	'Âlî	A'dâya kılıç çek beni yanuñdan ayırma Zatum gibi şemşîri miyânuñdan ayırma	Sulţanum eğer himmet-i 'ulyâ ise kaşduñ 'Âlî kuluñı şâh-ı cihânuñdan ayırma	Gazel/5		- - + / + - - - / + - - - / + - - -	

¹⁰² Gazel mecmuanın 133^b-134^a sayfalarında tekrar etmiştir.

¹⁰³ Gazel mecmuanın 134^a sayfasında tekrar etmiştir.

¹⁰⁴ Gazel mecmuanın 134^a sayfasında tekrar etmiştir.

¹⁰⁵ Bu gazelin devamı 125^b sayfasında bulunmaktadır. Ayrıca gazel mecmuanın 134^a sayfasında tekrar etmiştir.

¹⁰⁶ Gazel mecmuanın 134^a-134^b sayfalarında tekrar etmiştir.

¹⁰⁷ Gazel mecmuanın 134^b sayfasında tekrar etmiştir.

125 ^b 108	‘Âlî	Şikâr itdi gönül murğını bir şüh-ı siyeh-çerde Anuñ şeh-bâz-ı sevdası vişâlidür uçan serde	Vişâl el virmeyüp ger feth-i bâb olmazsa ey ‘Âlî Şaķın gitme işiginden ‘ilâc ol derdedür derde	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
126 ^a 109	‘Âlî	Dil-i mahzûnumu en‘âm-i ihsânuñla şâd eyle Mürüvvet şânısın ben nâ-murâduñ ber-murâd ey	Gerek cevrin ziyâd itsün gerek vaşlıyle şâd itsün ‘Înâd itme şaķın ‘Âlî ne dirse inķiyâd eyle	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
126 ^a 110	‘Âlî	Görinmez niçe gündür çeşm-i bîmârum ne ‘âlemde derd ü elemde bilmezem yârüm ne ‘âlemde	Sürer mi bâde-i nâbüñ şafâsın hergün ey ‘Âlî Bilürseñ söyle gel ol mest-i hûn-hârum ne ‘âlemde	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
126 ^a 111	‘Âlî	Gezerdüm sağlğımda bağ-ı dâd-ı cennet-âbâda Ėubârum rûzigâr-ı zür-kâr iletti Bağdâd’a	‘Âliyyü’l- Murtezâ hâkine yüz sürmezseñ ey ‘Âlî Muķarrer şâhid-i maķşûda kâşırsun temâşâda	Gazel/7		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
126 ^a 112	‘Âlî	‘Ârız-ı yârı koyup Ėayra idersen nazarı Bî-başıretlik idüp ağladurum çeşm-i teri	Ruħı bir verd-i ‘araķ-rîze dönüp ey ‘Âlî Derlemiş mest yatur gördüm o nahl-i seherî	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
126 ^b	‘Âlî	‘Işkuña mültezim gönül sîne anuñ defâtiri Seyl-i sirişķ kâtibi merdüm-i dîde nâzırı	Bir güle bülbül-i dili bağladı zâr ‘Âlî kim Mâh degül ber-â-beri mihr degül mu‘âşırı	Gazel/5		- + + - / + - + - / - + + - / + + + -	
126 ^b 113	‘Âlî	Cân görünmez dirler amma görsem ey cânım seni Der-kenâr itsem hemân ey genc-i pinhânum seni	Dîde-i ‘Âlîye rüyüñsuz cihân dil-cü olur Can seni ister seni gül yüzlü cânânum seni	Gazel/7		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	
126 ^b	‘Âlî	Berât-ı hüsnuñe zülfün çeküp tevķî-i‘ sultânî Leb-i yaķutuñla haķtın görenler didi reyħânî	Cemâlîñ şaffına yüğrüklik itmiş gerçi çok şâ‘ir Biħamdillah semend-i taᖅı ‘Âlî aldı meydânı	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	

¹⁰⁸ Gazel mecmuanın 134^b sayfasında tekrar etmiştir.

¹⁰⁹ Gazel mecmuanın 134^b sayfalarında tekrar etmiştir.

¹¹⁰ Gazel mecmuanın 134^b sayfasında tekrar etmiştir.

¹¹¹ Gazel mecmuanın 135^a sayfasında tekrar etmiştir.

¹¹² Bu gazelin devamı 126^b sayfasında bulunmaktadır. Ayrıca gazel mecmuanın 135^a-135^b sayfalarında tekrar etmiştir.

¹¹³ Gazel mecmuanın 135^b sayfasında tekrar etmiştir.

114						
127 ^a	‘Âlî	Benüm bālā –büleñdüm şol kadar mevzün-nihāl oldı El irmez vaşlña şeftälüsün dirmek muhāl oldı	Zer-i ħaliş gibi kâl olsa bir güftāra rağbet yok Cihān hep kıl ü käle düşdi ‘Âlî özge ħāl oldı	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -
127 ^a	‘Âlî	Yüz sürüp eşiğiñe kimine özin ħāk itdi Rif’ate irdi yerin gün gibi eflāk itdi	Müya beñzer didi gördükde miyānuñ ‘Âlî Âferin ancak olur ħaylice idrāk itdi	Gazel/5		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -
127 ^a 115	‘Âlî	Diye ey bād-ı şabā serv-i revānum gele mi Baña gönlüm uya mı yirine cānum gele mi	Ruĥ-ı renginini seyr itmek için ey ‘Âlî ümden aqışup eşk-i revānum gele mi	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -
127 ^a 116	‘Âlî	Baña el virmedüñ kim qollayam ol sâ’id ü sākı Qıçup nāzük miyānuñ ellemişler niçeler sākî	Gıdā-yı rüĥa ‘Âlî her sözün bir tāze ni’metdür Ne beñzer irteye qalmış ta’āma güfte-i Bākî	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -
127 ^a 117	‘Âlî	Gül çıkdı sen de gül gibi seyr-i kenāra çık Gir saĥn-ı bāğa cilvegeh-i nev-bahāra çık	‘Âlî qaçan ki göñlüñ ayaq seyrin istese Gel cām-ı mey şafāsını gör lālezāra çık	Gazel/5		- + / - + - + / + - - + / - + -
127 ^b 118	‘Âlî	Benüm kim faqr ile faĥr itmek ey dil ħasb-i ħālümdür Qanā’at Qāfı tā evvel qademde pāymālümdür	Ben ol baĥrem ki dürr-i ma’rifet qā’rumdadür ‘Âlî Hevā-yı ışk-ı pāküm cünbiş-i bî-i’tidālümdür	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -
127 ^b 119	‘Âlî	Gül-i şir-āb senüñ rüy-ı ‘araqnāküñdür Dil-i miĥnet-zede bir bülbül-i ğamnāküñdür	Çünkü ‘Âlî kuluña zülfiñi zincir itdüñ Ol şakin pādişehüm şir-i ğazabnāküñdür	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -
127 ^b	‘Âlî	Peyġām-ı yārî yā Rāb ben nātūvāne irgür Aĥbab-ı Muştafā’yı Veyse’l Qaran’a irgür	Āĥ oqın ata ata döndüñ kemāna ey ‘Âlî Tîr-i murādı bārî bir kez nişāna irgür	Gazel/5		- - + / - + - - / - + - - / - + - -

¹¹⁴ Gazel mecmuanın 135^b sayfasında tekrar etmiştir.

¹¹⁵ Gazel mecmuanın 135^b sayfasında tekrar etmiştir.

¹¹⁶ Gazel mecmuanın 135^b sayfasında tekrar etmiştir.

¹¹⁷ Bu gazelin devamı 127^b sayfasında bulunmaktadır. Ayrıca gazel mecmuanın 136^a sayfasında tekrar etmiştir.

¹¹⁸ Gazel mecmuanın 136^a sayfasında tekrar etmiştir.

¹¹⁹ Gazel mecmuanın 136^a sayfasında tekrar etmiştir.

120						
127 ^b 121	‘Âlî	Yıkıldı hâtırım gönlüm harâb oldu [o] gül bilmez Yine cevr itmek ister tâzedür hâtır göñül bilmez	Vişâlün dehşetünden mümkün olsa añlamaz ‘Âlî Sa’adet aña yüz tutduqça hayfâ bilmez ol bilmez	Gazel/5		+ --- /+ --- /+ --- /+ ---
127 ^b 122	‘Âlî	Ağlaruz şubha degin hecr ile bîmâr mıyuz Dökerüz göz yaşını derde giriftâr mıyuz	Şi’rümüz şafhaların ‘anber ü kâfûr itdük ‘Âlîyâ söyliye biz hem-ser-i ‘Aṭṭâr mıyuz	Gazel/6		+ + --- /+ + --- /+ + --- /+ + ---
128 ^a 123	‘Âlî	Yine bir şâha esîr itdi bizi devr-i zamân Yine bir âteş ile oldu vücûdum süzân	O meclisde baña yüz virmeye veç-i ḥaseni Ne seni qoya ‘anuñ ğamzesi ‘Âlî ne beni	Terkib- bend /5		+ + --- /+ + --- /+ + --- /+ + ---
128 ^b	Kâtib	Bâd ez ân gül seherem bâ dem-i demsâz âmed Murg-i dil der gafes-i sîne be pervâz âmed	-	Tahmis /5		+ --- /+ + --- /+ + --- /+ + ---
129 ^a	‘Âlî	İşitdüm dilberüm ğayetde eylermiş cefâdan ḥaz Cihânda bir daḥî nâ-merdem eylersem vefâdan ḥaz	Zen-i gerdün çeküp dâmânını çâk itdi dirlerse Ne ğam ey ‘Âlî Yûsuf gibi eyle iftirâdan ḥaz	Gazel/5		+ --- /+ --- /+ --- /+ ---
129 ^a	‘Âlî	Añlasañ sırrın şadâ-yı nâyı kılsañ istimâ‘ Mevlevîler gibi zâhid sende eylerdüñ semâ‘	Umaram yarın şefâ‘at eyleye Mollâyı Rûm ‘Âlîyâ kılsun hemân emrine anuñ ittibâ‘	Gazel/5		- + --- /- + --- /- + --- /- + ---
129 ^a	‘Âlî	Resm-i vefâyı halka idüb aşikâr şem‘ Pervânesine âteşin eyler nişâr şem‘	Şemle şarındı aq ‘abâ geydi ‘Âlîyâ Miḥnet ocağı itdi yine ihtiyâr şem‘	Gazel/5		-- + /- + - + /+ - - + /- + -

¹²⁰ Gazel mecmuanın 136^a sayfasında tekrar etmiştir.

¹²¹ Gazel mecmuanın 136^a-136^b sayfalarında tekrar etmiştir

¹²² Gazel mecmuanın 136^b sayfasında tekrar etmiştir.

¹²³ Bu gazelin devamı 128^b sayfasında bulunmaktadır:

129 ^a	‘Âlî	Sâķî gül-çihreveş cām-ı mey-i ħamrāya baķ Pāk-rū sāfi dil ol āyīne-i mīnāya baķ	Ağlama seng-i cefādan kılsalar cismūñ kebūd ‘Âlīyā deryā-dil ol eşķūñ gibi deryāya baķ	Gazel/5		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	
129 ^b	‘Âlî	Āh elünden servümūñ reftār çok güftār yoķ Būse vir cān al dirin inkār çok iķrār yoķ	N’içün iş’ār eylemesün ħalūñ ey ‘Âlî dime Nazma rağbet kalmadı iş’ār çok añlar yoķ	Gazel/6		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	

Yer Nu.: Nuruosmaniye Kütüphanesi Nu:4957							
Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Makta’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Na zım tür ü	Vezin	Açık lama lar
129 ^b	‘Âlî	Cevr itme mübtelälara suç yoķ günāh yoķ Sen şanma senden özge begüm pâdişāh yoķ	‘Âlî kul oldu bir şeh-i’âlî cenāba kim Yanında berg-i kâh kadar kadr-i cāh yok	Gazel/9		- - + / - + - + / + - - + / - + -	
129 ^b 124	‘Âlî	Genc-i ma’āni yire mi geçdi zemīn mi yoķ Ya baķr-ı nazm battı mı dürr-i şemīn mi yoķ	‘Älemde bir dil ehli bulunmaz mı söyleye ‘Âlî gibi belā vü elemde emīn mi yoķ	Gazel/7		-- + / - + - + / + - - + / - + -	
130 ^a	‘Âlî	Bütün dünyāya değmez mi gönül bir yār-i cān kuçmaķ Kavuşmaķ ħasrete bir serv kâmet nev civān kuçmaķ	Serir-i mülke mālîk pâdişāh olmaķdur ey ‘Âlî Ser-ā-ser cāmelü bir şeh-levend-i kām-rān kuçmaķ	Gazel/7		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
130 ^a	‘Âlî	Şabā ħāk-i der-i yār ile geldünşe şafā geldün Götürdün ben ħubārī ħākden yüzüm başageldün	Perişān-rüzigār oldum diyü āh itme ey ‘Âlî Ço ħāyu ħūyı kim ser-menzil-i maķşuda ħā geldün	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
130 ^a	‘Âlî	Şol ki dir serv ü revān kâmet-i dılcūna senün Didi ol afet-i cān nergis-i cādūna senün	Neylesün sünbülü ‘Âlî ne nesīm-i bağı Bağladı cānyla dil kākül-ü hoşbūna senün	Gazel/5		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	
130 ^a	‘Âlî	Her gece aķlum alır zülf-i perişānuñ senün Her seķer gönüm açar ol verd-i ħandānuñ senün	Ārzü-yı cüy-ı dılcü eylemez bu dil aceb Var iken firākında ‘Âlî eşķ-i cuyānün senün	Gazel/7		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	
130 ^b	‘Âlî	Ferħunde dem ü mevsim-i firūza yitişdüķ ‘Älem yeñilendi yine nev-rūza yitişdüķ	Her fikr-i muħayyel sözi pür-naķu u hayālāt ‘Âlî gibi bir şā’ir-i zer-dūza yitişdüķ	Gazel/7		-- + / + - - + / + - - + / + - - +	

¹²⁴ Bu gazelin devamı 130^a sayfasında bulunmaktadır.

130 ^b	‘Âlî	İlâhi hidâyet senüñdür senüñ Hudâya nihâyet senüñdür senüñ	Bu ‘Âlî kuluña mü’in ol Hudâ Ki ‘avn u ‘inâyet senüñdür senüñ	Mesnevi /5	+ - - / + - - / + - - / + - -
131 ^a	‘Âlî	Öldi [gitdi] hecr ile bir tâze cân ister gönül Eski derdin tâzeler bir nev-cevân ister gönül	Çaplamağa hâle-veş ‘Âlî felekde her gice Bir hilâl-ebrû meh-i nâ-mihribân ister gönül	Gazel/5	- + - - / - + - - / - + - - / - + - -
131 ^a	‘Âlî	‘Âşıkun kadrün bilür maḥbûba mâ’ildür gönül Hüsn-i ḥod-râya ne mâ’ildür ne kâ’ildür gönül	Dürr-i vuşlat dem-be-dem keffümdedir ‘Âlî benüm ‘İşk bir deryâya beñzer anda bir dildür gönül	Gazel/5	- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

Yer Nu.: Nuruosmaniye Kütüphanesi Nu:4957

Yp. nu.	Mah las	Matla’ beyti / bendi	Makta’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Na zım tür ü	Vezin	A ı kl a m al ar
131 ^a	‘Âlî	Beyâza çıksa ne var müşkilât-ı ḥüsn-i cemâl Beyâzlar geyüñ ey meh seçilsün ol ḥaṭ u ḥâl	Ne geysel fitne vü âli muḥarrer ey ‘Âlî Kâbâ-yı zerd ile amma bilmem nice olur ḥâl	Gazel/5		+ - - - / + + - - / + - - - / + + - -	
131 ^a 125	‘Âlî	Dil-rûbalardan degüldür böyle giryân olduğum Devr elindendür benüm ḥâṭır-ı perişân olduğum	Rind-i bî-pâk olduğumdandır hep ey ‘Âlî benüm Ḥalka rüsvâ olduğum âfâka destân olduğum	Gazel/5		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	
131 ^b	‘Âlî	Maḥabbet süzişinden gerçi âteşnâkdür gönlüm Fenâ râhında gel gör kim bir avuç ḥâkdür gönlüm	Ne bîm-i ‘azl ü ne ümmîd-i câh eyler cihân içre Anuñçün ‘Âliyâ geh şâd u geh ḡamnâkdür gönlüm	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
131 ^b	‘Âlî	Gönül şehrinin yokdan var eden Mevlâ’ya ṭapşurdum Çıkup ben aradan mülkin cihan-ârâya ṭapşurdum	Görüp kând üzre tüñ cân u dilden inledüm ‘Âlî İki rengin güli bir bülbül-ü şeydâya ṭapşurdum	Gazel/6		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	

¹²⁵ Bu gazelin devamı 131^b sayfasında bulunmaktadır.

131 ^b	‘Ālī	Revā midur işigüñden b’īd-ü pür-ğam olam Ĥarīm-i bağ-ı cināndan sürilme ādem olam	Ziyām irişmeye mi şark u ġarba ey ‘Ālī Çerāğ-ı Ĥüsrev ü şāhib-nişān-ı a’zam olam	Gazel/9		+ - - - / + + - - / + - - - / + + -	
132 ^a	‘Ālī	Cānum țaraldı ‘ālem-i imkāna şığmadum Bir gevherem ki lücce-i ‘ummāna şığmadum	‘Ālī elümde nize ben ol merd-i fārisem ‘Arz itmedüm kemālümü meydāna şığmadum	Gazel/7		- - + / - + - + / + - - + / - + -	
132 ^a	‘Ālī	Bedenüm seng-i cefādan yıkamaz yār benüm Ĥal’alar yapmalu bir pek yüreğüm var benüm	‘Āliyā āteş-i āhumla gözüüm yaşından Varlıgüm mülketini şaklaya Settār benüm	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
132 ^a	‘Ālī	Serāy-ı ıalbi ġamdan tīre gördüm deste cām aldum Çeküp Cem cāmını Zāl-i felekden intiķām aldum	Vücüdüm mülküne Mālik ıalup bir Yūsuf-ı ĥüsni ‘Aziz-i vaķt olup ‘Ālī melek-ĥü bir civān aldum	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
132 ^a	‘Ālī	Ĥoñ açılaysın bilsün her rāzumu cānānum Ĥoñ çāk ideyin insün dāmāna giribānum	Cānāna var ey ‘Ālī şerĥ eyle bu aĥvāli Cān gitdi beden ĥālī gelsün yirine cānum	Gazel/5		- - + / + - - - / - - + / + - - -	
132 ^b	‘Ālī	Āhumla yaşum ile ‘aceb derd-i serdeyin Sen māh-rūdan ayrı ne yirde ne gökdeyin	Meh-pārelerle țālī’ümüñ gör keş-ā-keşin ‘Ālī meğer ki fitne-i devr-i ķamerdeyin	Gazel/5		- - + / - + - + / + - - + / - + -	
132 ^b	‘Ālī	İki şaĥīfe ruĥlaruñ ey māh-i cārimin Şan bir ķitābdur adı Envārü’l ‘āşıkın	‘Ālī gibi ķapuñda ķatı az olur begüm Bir bende-i kemine du’ā-güy-ı kemterin	Gazel/5		- - + / - + - + / + - - + / - + -	
132 ^b	‘Ālī	Be şūfī gitmesün dirseñ şafā dilden ziyā gözden Görinmez derde düş gitsün fena dilden beķā gözden	Gönül fırķatde ġam çekmekde göz vuşlat ĥayālinde Gelür ‘Ālī baña her dem belā dilden ‘anā gözden	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
132 ^b	‘Ālī	Ne dilden her ne fenden şorsalar beni ĥazır- cevābem ben Sükut itdükçe baĥrem söyledükçe bir ķitābem ben	Meger Sulțān Murād’uñ bende-i ednāsıyım ‘Ālī Anuñçün böyle bir ‘ālī ġüher ‘ālī cenābem ben	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
133 ^a	‘Ālī	Şikār alduñsa bu vādilerün bebr-i jiyānundan Şakın ser-pençesinden şir-i ‘ışkuñ geçme yanundan	Nikāt-ı ĥāle baķ aķvāle nāzır olma ey ‘Ālī Sözüm tūt ĥarf u şavt umma muĥabbet dāstānundan	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	

¹²⁶ Bu gazelin devamı 133^a sayfasında bulunmaktadır.

133 ^a	‘Âlî	‘Alâ’ıktan müberrâ merd-i şâhib-râza döndüm ben Ferâğat kâfına sî-murğ olan ankâya döndüm ben	‘Adû-yı kîne-cüyuñ iftirâsından hemân ‘Âlî Vañan terkine râğib Hâfız-ı Şîrâz’a döndüm ben	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
133 ^a	‘Âlî	La’l-i dil-berden dil-i şeydâya söyleñ söylesün Kand vaşfın tûfî-i güyâya söyleñ söylesün	Hasretinden bâdenüñ ‘Âlî ne gamlar çekdüğün Bir tehî kalmış hum-ı şahbâya söyleñ söylesün	Gazel/5		- + - - / + - - - / + - - - / + - - -	
133 ^a 127	‘Âlî	Himmet bülend idüp bu dil-i müstemende ben Meyl eylerüm o serv-çad-i ser-bülende ben	‘Âlî bu şî’ri zîver-i menşür-ı nazm idüp Husrevlik eyledüm yine mülk-i sühanda ben	Gazel/6		- - + / - + - + / + - - + / - + - -	
133 ^b	‘Âlî	Bu tâzelikte cân gibi olsañ n’ola nihân Genc-i nihân didükleri sensin be-hey-cevân	Bendeñdür kapuña şahâ ‘Âlî-i za’if Sensin penâh-ı ‘âlem sultan-ı kâm-rân	Gazel/5		- - + / - + - + / + - - + / - + - -	
133 ^b	‘Âlî	Kalb-i mañzûnum açılsun mey-i hamrâ gelsün Komasun dilde keder câm-ı muşaffâ gelsün	Nüş idüp câmı yarışdırmada yârân-ı şafâ Haber eylen yarışun ‘Âlî-i şeydâ gelsün	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
133 ^b	‘Âlî	Küllî eczâma diseñ ‘ışk derdine bir bir yan Her biri bezm-i harâbâta olur bir biryân	İrmedi tarz-ı Hasan böyle Kemâle ‘Âlî Pîleverdür güher-i nazmuma nisbet Selmân	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
133 ^b 128	‘Âlî	Şebüm târ itdi bahtum kara rûzum tîre şabrum mü Siyeh hâl ü siyeh-gîsü siyeh-çeşm ü siyeh-ebrü	İlet bu nazm-ı gevher-bârî şun destine ey ‘Âlî Lebin öpmek kadar vardır okursa bir kez ol meh-rü	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
134 ^a	‘Âlî	Haberüm virdi yakub mülk-i vücûdumda ‘alev Eşerüm gibi durur ma’nide süz-ı Husrev	Gelmeyince hañı gam-hânene gelmez o perî Sen gerek katlan ol ümmîd ile ‘Âlî gerek ev	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
134 ^a	‘Âlî	Ol zülfi hoş-bü ol müşk-ebrü Gel söyle toğru ey dil nedür bu	İndürdi ‘Alî gökden hilâli Çeşm-i gâzâli va’llahi cādü	Gazel/5		- - + - - / - - + - -	
134 ^a	‘Âlî	Yâr cevvar u felek kec-rev ü dünyâ böyle Rağmı yok dostlaruñ ta’na-i ‘adâ böyle	Çam helâk itmekte ‘Âlî nâ-kâmı müdâm Kerem ehlinden aña luğf u tesellâ böyle	Gazel/7		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	

¹²⁷ Bu gazelin devamı 133^b sayfasında abulunmaktadır.

¹²⁸ Bu gazelin devamı 134^a sayfasında bulunmektedir.

134 ^a 129	‘Âlî	Nic’olur hâl meded baña naşîhat eyle Gitdi dil mülki harâb oldı ‘imâret eyle	Fürkatüñ miñneti çok vuslat ise bî-bünyâd ‘Âlîyâ ‘ışk adını añma ferâgat eyle	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
134 ^b	‘Âlî	A’dâya kılıç çek beni yanuñdan ayırma Zatum gibi şemşiri miyânuñdan ayırma	Sulţanum eğer himmet-i ‘ulyâ ise kaçduñ ‘Âlî kuluñı şâh-ı cihânuñdan ayırma	Gazel/5		- - + / + - - - / + - - - / + - - -	
134 ^b	‘Âlî	Şikâr itdi gönül murgını bir şüh-ı siyeh-çerde Anuñ şeh-bâz-ı sevdası vişâlidür uçan serde	Vişâl el virmeyüp ger feth-i bâb olmazsa ey ‘Âlî Şaķın gitme işiginden ‘ilâc ol derdedür derde	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
134 ^b	‘Âlî	Dil-i maħzûnumı en’âm-ı ihsânuñla şâd eyle Mürüvvet şânısın ben nâ-murâduñ ber-murâd eyle	Gerek cevrin ziyâd itsün gerek vaşliyle şâd itsün ‘Înâd itme şaķın ‘Âlî ne dirse inkıyâd eyle	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
134 ^b 130	‘Âlî	Görinmez niçe gündür çeşm-i bîmârum ne ‘âlemde Gönül derd ü elemde bilmezem yârüm ne ‘âlemde	Sürer mi bâde-i nâbüñ şafâsın hergün ey ‘Âlî Bilürseñ söyle gel ol mest-i hûn-hârüm ne ‘âlemde	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	

¹²⁹ Bu gazelin devamı 134^b sayfasında bulunmaktadır.

¹³⁰ Bu gazelin devamı 135^a sayfasında bulunmaktadır.

Yer Nu.: Nuruosmaniye Kütüphanesi Nu:4957							
Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Na zım tür ü	Vezin	A ç ı k l a m a l a r
135 ^a	'Âlî	Gezerdüm sağlığumda bağ-ı dād-ı cennet-âbâda Ġubārum rüzigār-ı zūr-kār ilette Bağdād'a	'Âliyyü'l- Murteżâ hâkine yüz sürmezseñ ey 'Âlî Muqarrer şâhid-i maqşûda kâşırsun temâşâda	Gazel/7		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
135 ^a	'Âlî	'Ârız-ı yârı koyup ġayra idersem nazarı Bî-başîretlik idüp aġladurum çeşm-i teri	Ruġı bir verd-i 'araġ-rîze dönüp ey 'Âlî Derlemiş mest yatur gördüm o nahl-i seġerî	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
135 ^a	'Âlî	'Işkuña mültezim gönül şine anuñ defâtiri Seyl-i sirişk kâtibi merdüm-i dîde nâzırı	Bir güle bülbül-i dili baġladı zâr 'Âlî kim Mâh degül ber-â-beri mihr degül mu'âşırı	Gazel/5		- + + - / + + - - / - + + - / + - + -	
135 ^a 131	'Âlî	Cân görünmez dirler amma görsem ey cânum seni Der-kenâr itsem hemân ey genc-i pinhānum seni	Dîde-i 'Âlîye rüyûñsuz cihân dil-cû olur Can seni ister seni gül yüzlü cânānum seni	Gazel/7		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	
135 ^b	'Âlî	Berât-ı ġüsnüñe zülfün çeküp tevķî-i sulţânî Leb-i yaġutuñla ġaţţın görenler didi reyġânî	Cemâlîñ şaffına yüġrüklik itmiş gerçi çok şâ'ır Biġamdillah semend-i šab'ı 'Âlî aldı meydānı	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
135 ^b	'Âlî	Diye ey bād-ı şabâ serv-i revānum gele mi Baña gönlüm uya mı yirine cânum gele mi	Ruġ-ı rengînini seyr itmek için ey 'Âlî Cigerümden aķışup eşk-i revānum gele mi	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	
135 ^b	'Âlî	Baña el virmedüñ kim šollayam ol sâ'id ü sâķı	Ġidā-yı rûġa 'Âli her sözün bir tâze ni'metdür	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	

¹³¹ Bu gazelin devamı 135^b sayfasında bulunmaktadır.

		Çuçup nâzûk miyânuñ ellemişler niçeler sâķī	Ne beñzer irteye qalmış ta‘âma güfte-i Bâķī			
136 ^a	‘Âlī	Gül çıkdı sen de gül gibi seyr-i kenâra çıķ Gir saħn-ı bâġa cilvegeh-i nev-bahâra çıķ	‘Âlī qaçan ki gönlüñ ayaķ seyrin istese Gel câm-ı mey şafâsını gör lâlezâra çıķ	Gazel/5		- - + / - + - + / + - - + / - + -
136 ^a	‘Âlī	Benüm kim faķr ile faħr itmek ey dil ġasb-i ġâlümdür Ķanâ‘at Ķâfī tā evvel qağemde pây-mâlümdür	Ben ol baħrem ki dürr-i ma‘rifet qa‘rumdadür ‘Âlī Hevâ-yı ıřķ-ı pâķüm cünbiş-i bī-i‘tidâlümdür	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -
136 ^a	‘Âlī	Gül-i sīr-âb senüñ rüy-ı ‘araķnâķüñdür Dil-i miħnet-zede bir bülbül-i ġamnâķüñdür	Çünkü ‘Âlī ķuluña zülfîñi zincīr itdüñ Ol şaķın pâdişehüm řīr-i ġazabnâķüñdür	Gazel/5		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -
136 ^a	‘Âlī	Peyġâm-ı yâri yâ Râb ben nâtüvâne irġür Aħbab-ı Muştafâ‘yı Veysel Ķaran‘a irġür	Âħ oķın ata ata döndüñ kemâna ey ‘Âlī Tīr-i murâdı bâri bir kez nişâna irġür	Gazel/5		- - + / - + - - / - + - - / - + - -
136 ^a 132	‘Âlī	Yıķıldı ġâķrum göñlüm ġarâb oldı [o] gül bilmez Yine cevr itmek ister tâzedür ġâķır göñül bilmez	Viřâlüñ dehşetünden mümkün olsa añlamaz ‘Âlī Sa‘âdet aña yüz tıtduķça ġayfâ bilmez ol bilmez	Gazel/5		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -
136 ^b	‘Âlī	Aġlaruz řubġa deġin hecr ile bimâr mıyuz Dökerüz göz yaşını derde giriftâr mıyuz	řī‘rümüz řaġġaların ‘anber ü kâfūr itdük ‘Âlīyâ söyleye biz hem-ser-i ‘Aġtâr mıyuz	Gazel/6		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -
136 ^b 133	Rüġī	Müjde-i řâġ-ı bahâr ile idüp bülbüli şâd Geldi bir taze ġeberle seherī ġülřene bād	Nola ger Rūġī ķuluñ irse murâda kim aña Rüz-ı řeb ed‘ıye-i devletüñ olmuř evrâd	Kaside/5 1		+ - - / + + - - / + + - - / + + - -
138 ^a	Rüġī	Ya min ġıddete bi-merķadihi ravzatü’n-Necef Maķbületü’l-emâķinü mecmü‘atü’ř Şeref	Reng urmasın zemâne saña ġafil olma ġâ ‘Ömr-i ‘azizi itmeye gör cehlile telef	Kaside/1 9		- - + / - + - - / - + - - / - + - -

¹³² Bu gazelin devamı 136^b sayfasında bulunmaktadır.

¹³³ Bu kasidenin devamı 137^a ve 137^b sayfalarında bulunmaktadır.

SONUÇ

Şiir mecmuaları dönemin edebi zevki, sosyo-kültürel yapısını yansıtmaması, unutulmaya yüz tutmuş şair ve şiirleri gün yüzüne çıkarması, divan tertip edemeyip devrinde meşhur olmuş şairleri ortaya çıkarması açısından çok önemli kaynak eserlerdir. Yapılan bu çalışma ile önce ilgili yapraklardaki şiirlerin transkribe çalışması yapılmış, akabinde bu şiirlerin nesre çevirileri verilip, daha sonra çalışılan şiirler gerek şekil gerekse muhteva hususiyetleri bakımından incelenmiştir.

4957 nolu şiir mecmuasının 123^b-138^a yapraklarında yapılan inceleme ile elde ettiğimiz sonuçlar şu şekildedir:

4957 numarada kayıtlı şiir mecmuasının müstensihi belli değildir ve 254 varaktan oluşmuştur. Mecmuada ağırlıklı olarak Gelibolulu Âlî, Şeyhülislâm Yahyâ, Bağdatlı Rûhî, Nef'î gibi şairlerin şiirleri yer almaktadır. 123^b-138^a varaklarında Gelibolulu Mustafa Âlî, Bağdatlı Rûhî ve Kâtib isimli bir şaire ait şiirler yer alır. Gelibolulu Âlî'ye ait toplam 59 gazel, 1 terkib-bend, 1 mesnevi, Bağdatlı Rûhî'ye ait 51 beyitlik Süleyman Paşa'ya yazılmış bir kaside ile, 19 beyitlik Hz.Ali'ye yazılmış kaside ayrıca Kâtib isimli şaire ait sadece 1 Farsça tahmis yer almaktadır.

Gelibolulu Âlî'ye ait toplam 29 gazel mecmuanın 132^a-136^b sayfalarında tekrar etmiştir. Bağdatlı Rûhî'ye ait kaside “Der şân-ı Şerîf-i Süleyman Pâşâ ki Hâkim-i Bağdâd Bud” başlığı taşımaktadır , ikinci şiir ise ise “Der medh-i Hz. Âlî” başlığı taşımaktadır ve Hz. Ali'nin övgüsü yer almaktadır. Yapılan bu çalışma ile müstakil şiirler tespit edilmiştir. Gelibolulu Âlî'ye ait G.27, G.29, G.50, G.51 ve G.53 divanda bulunamamıştır. Tespit ettiğimiz bu şiirler bize gösteriyor ki, şairlerin şiirlerinin tam anlamıyla tespit edilebilmesi için mecmualar da çok önemli bir yere sahiptir.

Mecmua ve divân karşılaştırılması yapılmış, beyit ve mısra farklılıkları, imlâ hataları belirtilerek mecmua ile divânlar arasındaki farklılıklar ortaya konmuştur. Kimi yerlerde az, kimi yerlerde ciddi farklılıklar gözlemlenmiştir.

Klâsik Türk Edebiyatı büyük bir medeniyetin içinde oluşmuş, asırlarca muhteşem bir zarafet ve edebi incelikle ilmek ilmek işlenmiş eserleri bünyesinde barındırır. Bu eserler bu alanda araştırma yapmak isteyenler için birer başvuru kaynağıdır. Şiir mecmuaları da geçmişle kültürel köprü kurabilmek, geçmişe ait edebi güzellikleri günümüze aktarabilmek adına hatırı sayılır öneme sahip kültürel miraslardır. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 No'lu şiir mecmuasının 123^b-138^a

varaklarının çalışıldığı bu tez de o döneme ait kültürel birikimin aktarılması amacını güden bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

AK, Coşkun, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı, Karşılaştırmalı Metin*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2001, 2 cilt.

AK, Coşkun, *Bağdatlı Rûhî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divân'ından Seçmeler*, Gaye Kitabevi, Bursa 2000.

ANDREWS, Walter G, “*Şiirin Sesi, Toplumun Şarkısı*” İletişim Yay, İstanbul 2000.

AKSOYAK, İsmail Hakkı, “Kutb-ı Kâtib, Kutbeddin Muhammed-i Yezdî”, www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com (02.09.2018).

AYDEMİR, Yaşar, “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Tunca Kortantamer Özel Sayısı Vol. 2/3, Summer 2007, s. 122-137.

BUYRUK, İbrahim Ethem, *Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Sosyal Hayat*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015.

DİLÇİN, Cem, “*Yeni Tarama Sözlüğü*”, TDK Yayınları, Ankara 1983.

GELİBOLULU ÂLÎ: Dîvân: AKSOYAK, İ.Hakkı: “*Gelibolulu Mustafa Âlî, Divan I, (İnceleme-Tenkitli Metin)*”, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2006.

GELİBOLULU ÂLÎ: Dîvân: AKSOYAK, İ.Hakkı, “*Gelibolulu Mustafa Âlî, Divan II, (Tenkitli Metin)*”, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2006.

GELİBOLULU ÂLÎ: Dîvân: AKSOYAK, İ.Hakkı, “*Gelibolulu Mustafa Âlî, Divan III, (Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*”, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2006.

GELİBOLULU ÂLÎ: Dîvân: ALTUN, Kudret, “*Gelibolulu Mustafa Âli ve Divânı (Vâridâtü'l-Enikâ)*”, Özlem Kitabevi, Niğde 1999.

İLHAN Hamdi, *Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 No'lu Şiir Mecmuası(Varak.108^b-123^a)(İnceleme-Metin-Nesre Çeviri)*, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017)

İPEKTEN, Haluk, “*Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*”, Dergah Yayınları, İstanbul 2011.

İSEN, Mustafa, “*Gelibolulu Mustafa Âlî*”, Şule Yayınları, İstanbul 1998.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008, C. 1.

TANRIOKUR, Çinuçen *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003.

UZUN, Mustafa, “Mecmua”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2003, s. 265-268.

YENİTERZİ, Emine “Klasik Türk Şiirinde Ülke ve Şehirlerin Meşhur Özellikleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Klâsik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı, c.3, sayı 15, s.302-331.

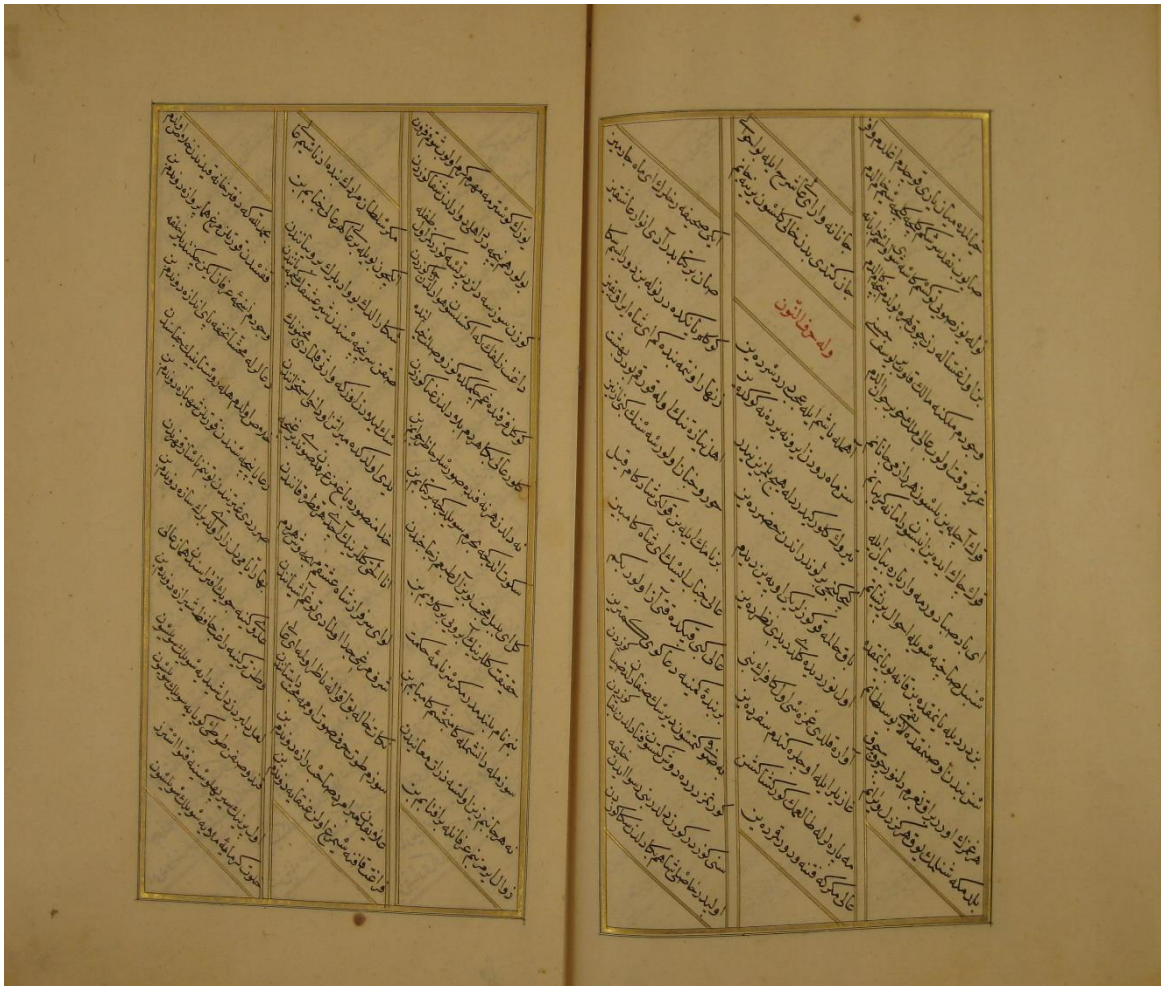
ELEKTRONİK KAYNAKLAR

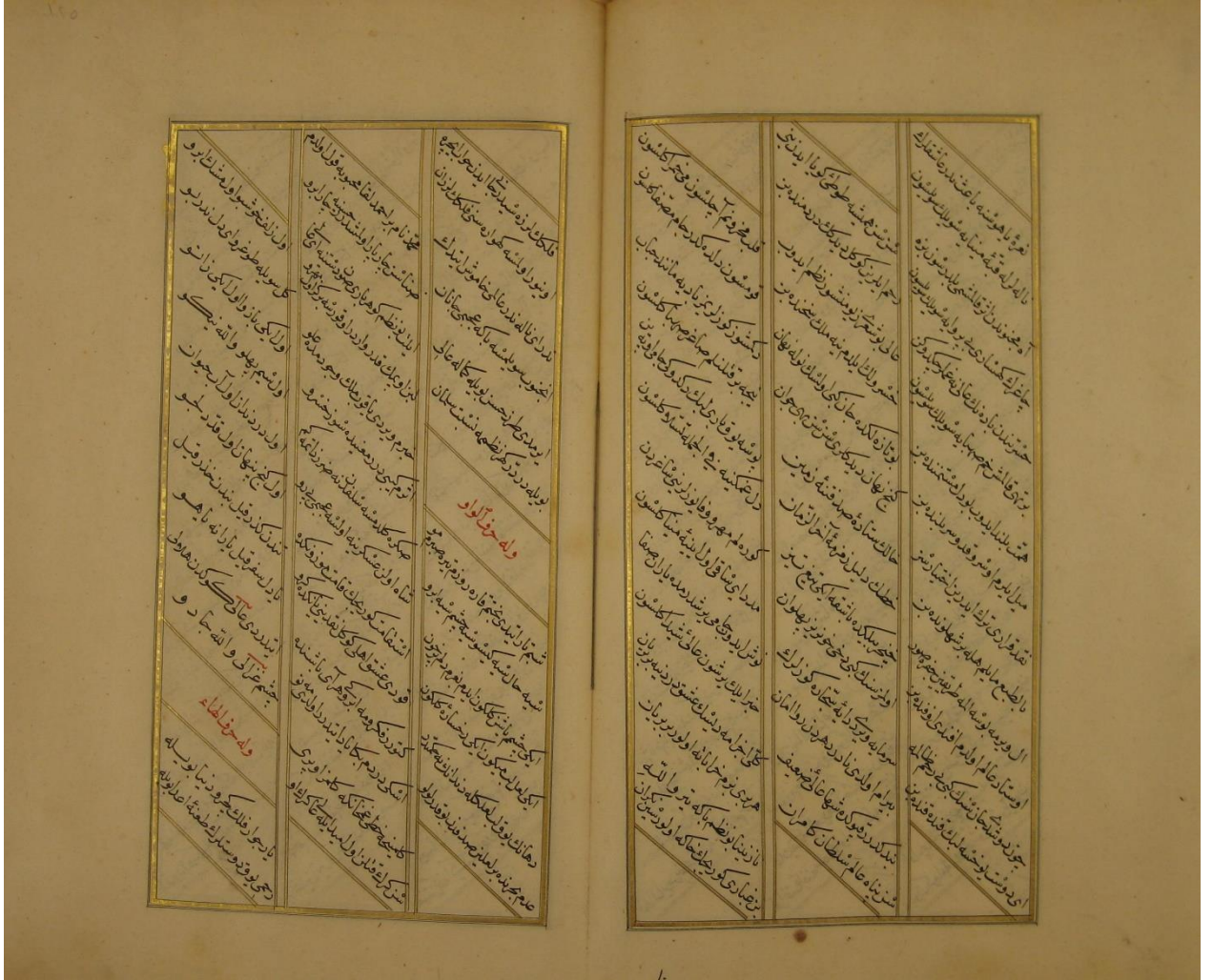
<http://www.lugatim.com/>

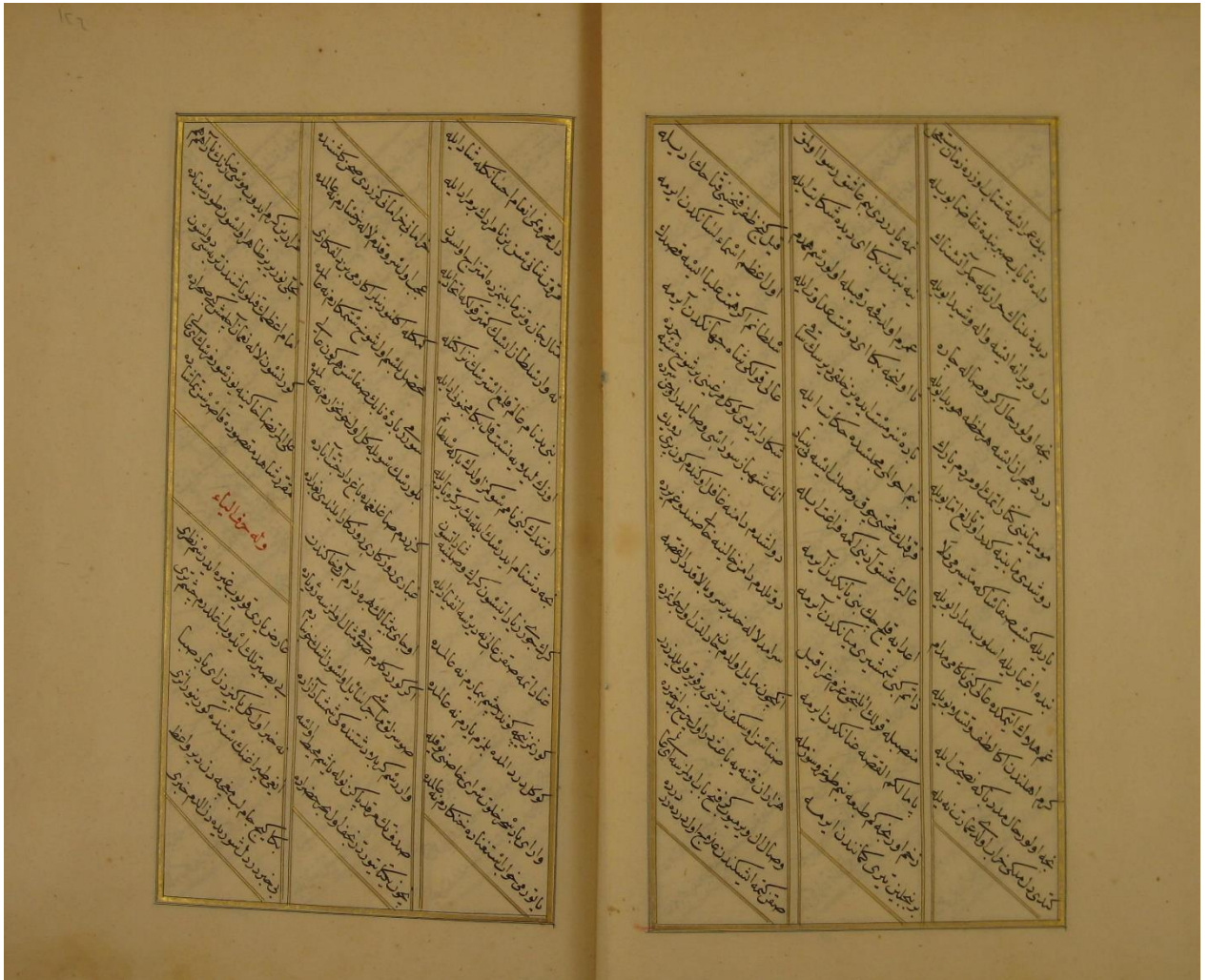
www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com

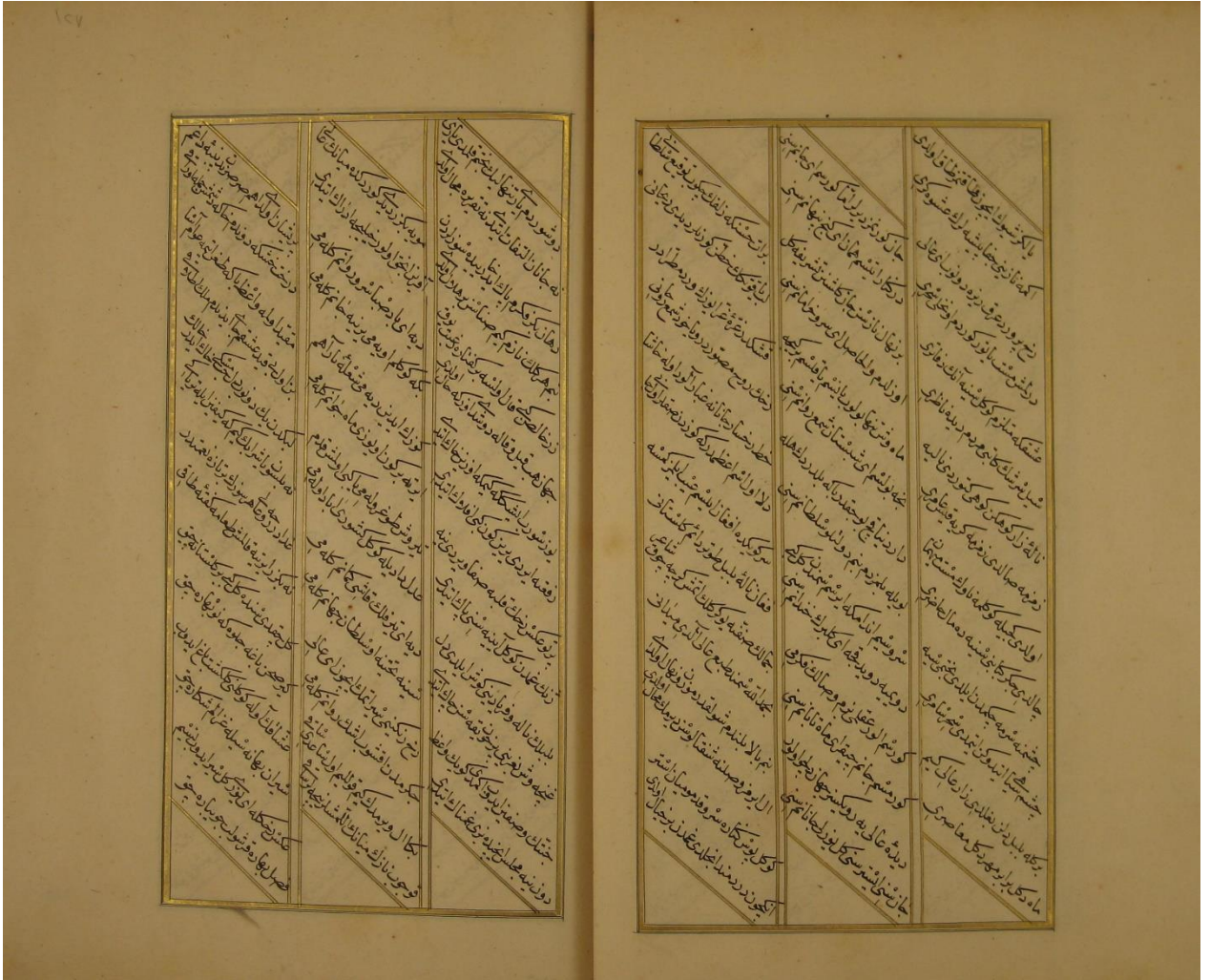
EKLER

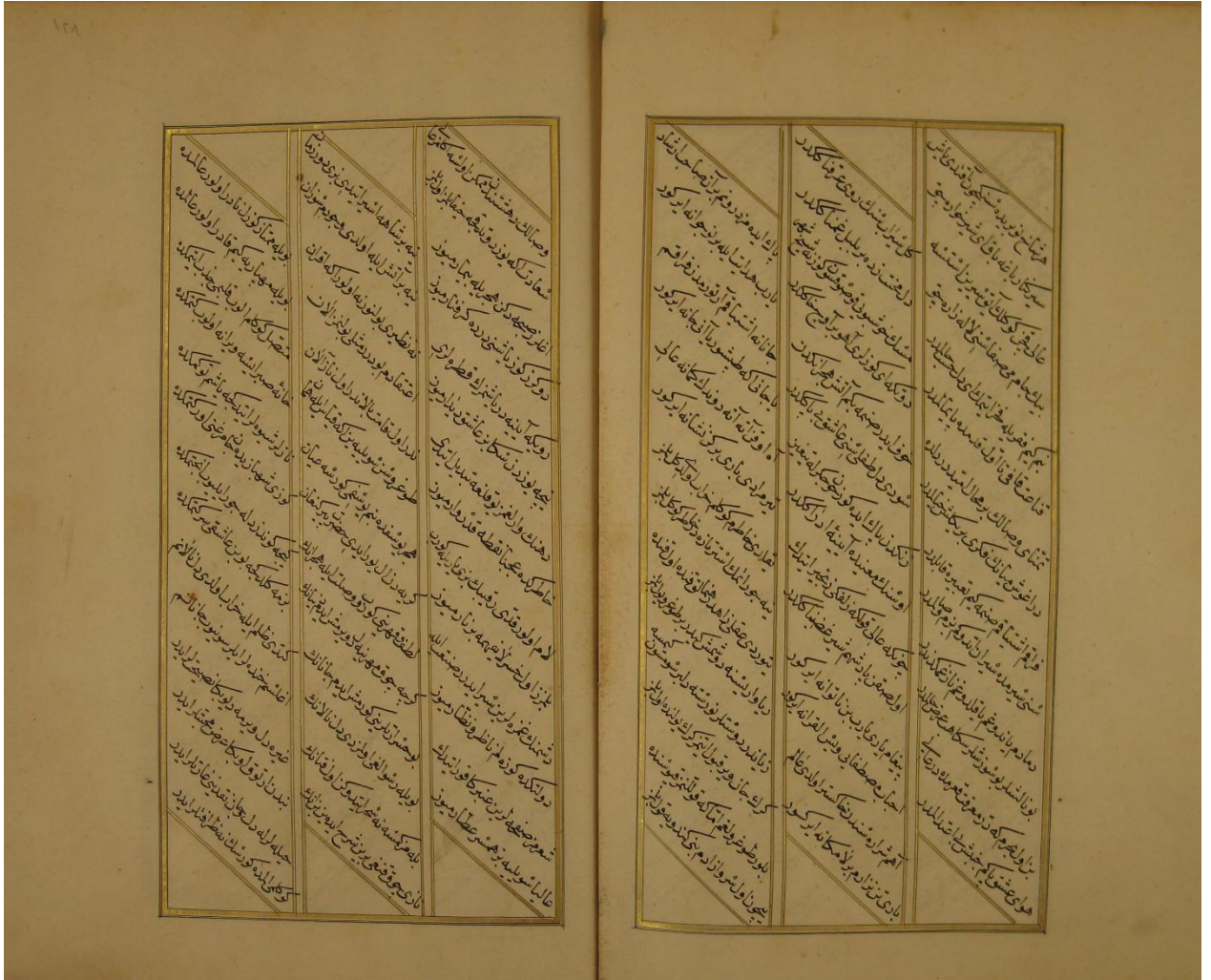
Varak 124^a - 123^b

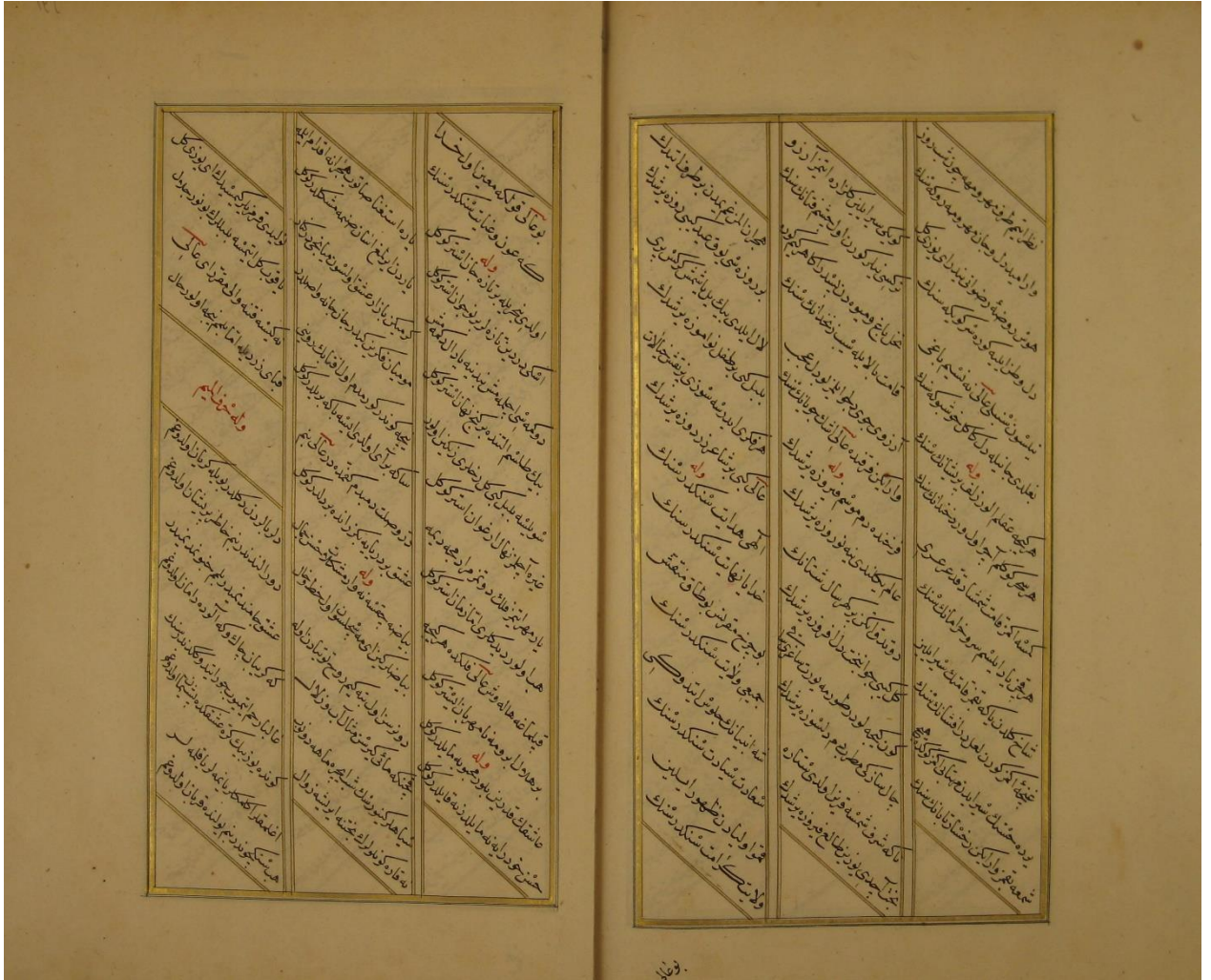
عقل اولی شوق و کوشش و در
بایخو غرض از این بود تا از این یوف
عالمه بر او قول از آرد می قلمی
جمع کردی سخن را میگری یوف
اوشخی بر مال و یک کله بر زلف
هان جان قلبی واردید میان یوف
مکرمی فالدی هر نازک مایه کار یوف
طبیعت در همه بسیار صورتی یوف
لال مرگ یوفه المویان صراحتی یوف
صوتی یکم یوفه ناسیه عمر او یوف
نیم فوجیه و جردی له سله یوف
شیریدیکه مالک باشا اوله یوف
سوریه باوشه یوفه کله مرگ یوف
و این است کلام

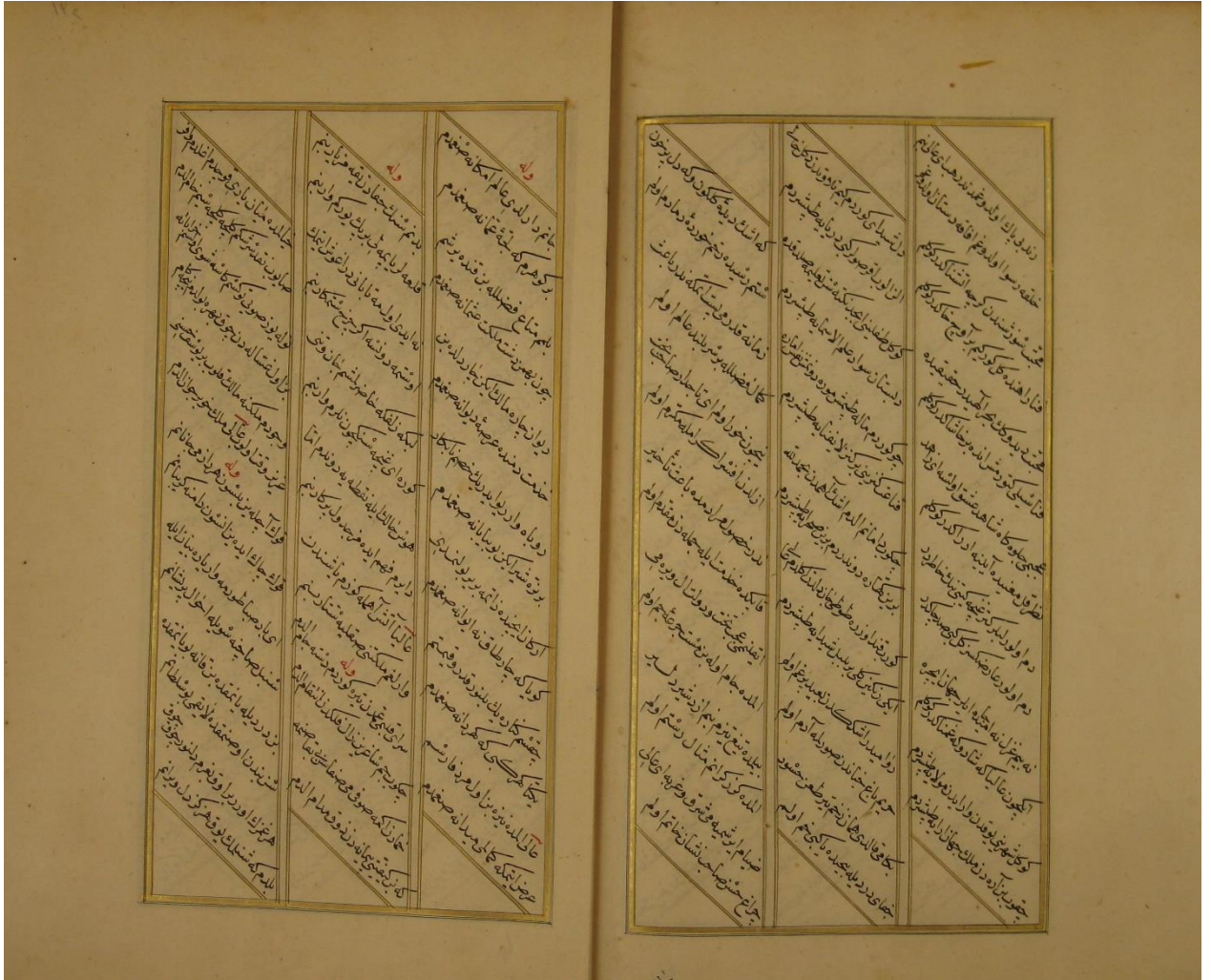
صوتی خاک دریا بیک کله صحرایک
نور درک بر نازک کله از یوف
صورتی کشتن کله المایه یوف
به لاری و شلیم نازک یوف
از راه حق کله یوف
هر کس که از یوف
فوتی نموده و جوق جور الی یوف
خدا را قاعه عمل کله یوف
بر نشان رود کله اوله یوف
قویا هر کس که سوزن قصود یوف
تو که در هر روز از یوف
دیدی لایق جان کس یوف
طعم کله خاد از یوف
ناله یوف یوف کله یوف

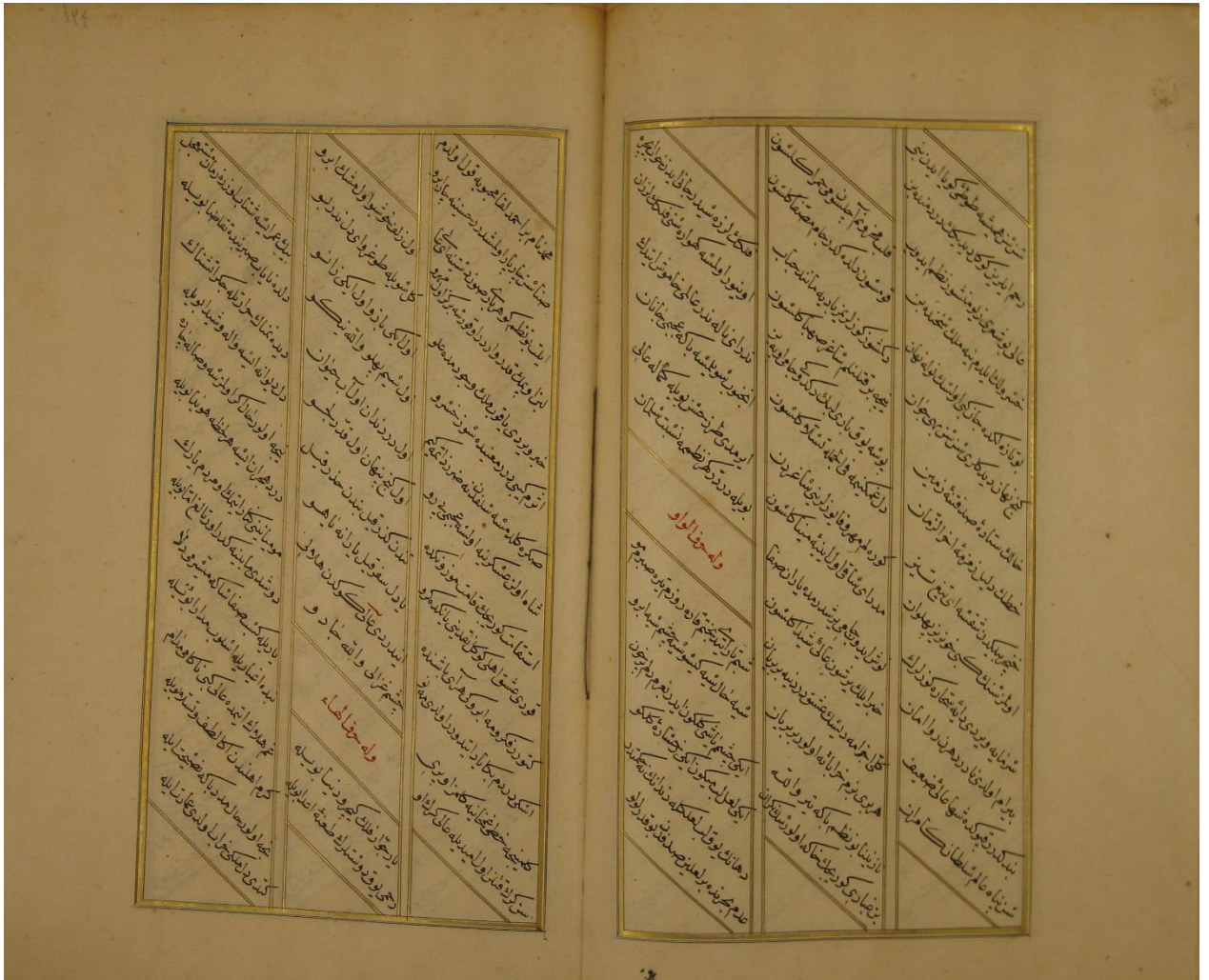
آه اندک شوق و کوشش و در
بوی و جلال الی یوف کله یوف
در دهن چو یوفه در هم یوف
از ده نوبت صبح هم یوف
در دل لاری و طبعه هر کس یوف
بوالعجب بر این نازک یوف
در دل لاری و طبعه هر کس یوف
دندی آدم به شوق یوف
تو چشم منبده جانم آما یوف
کله مرگ یوفه در طبعه هر کس یوف
نیچون استعار الی یوف
نظارت چله ای طبعه هر کس یوف
جام می شسته یوف
کله مرگ یوفه در طبعه هر کس یوف

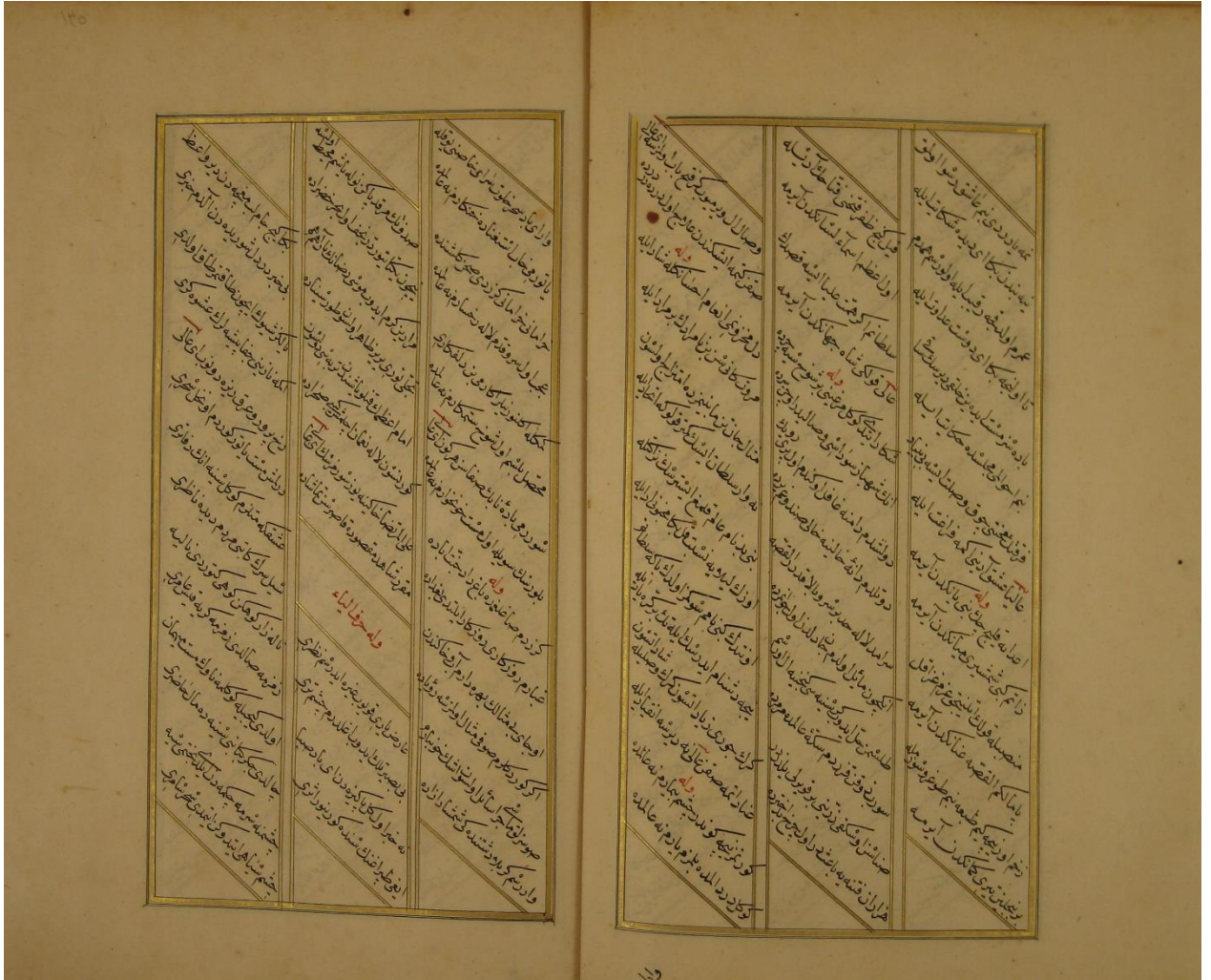
بر او امر دایره بر الی یوف
نه عصیان او یوف
در دهن کله یوف
در دایره کله یوف
در کله یوف
چشم به یوف
چون یوف
نظارت چله ای طبعه هر کس یوف
مظنومه اندک یوف
لال کله یوف
در الی یوف

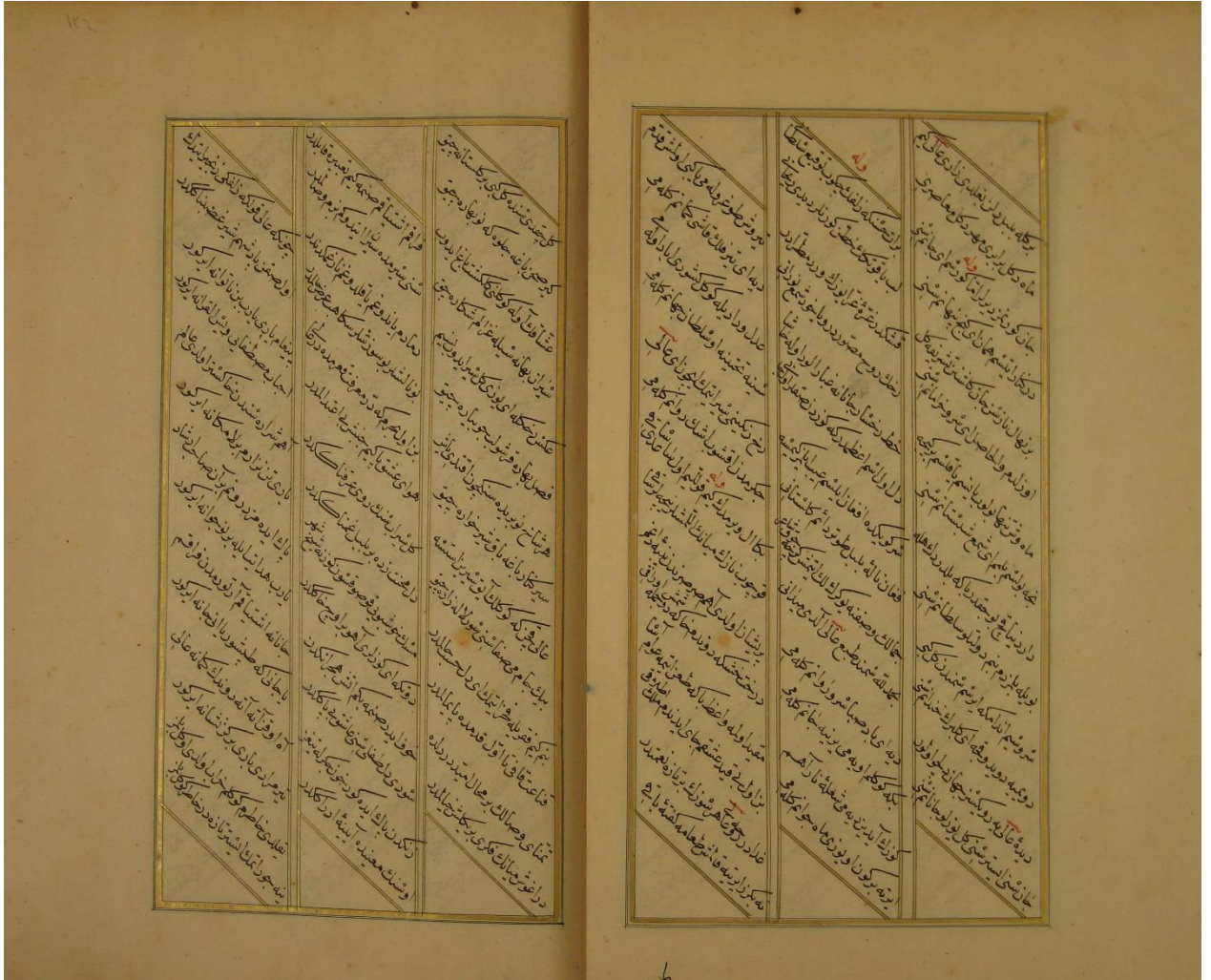
واریه شیه می کله در دهان
یوفه کله زنه قدر شایه یوف
قان غنیمت اوله یوف
بر کله او جمله کله یوف
با کله می یوف
بایغ هر ره واصل الی یوف
چاد غاره جان از یوف
حاله کله کله یوف
خطه یوف
اما یوف
عاقی قول اولدی یوف
لایزه بر کله قدره یوف
کله معانی یوف
بایخو غرض از این بود تا از این یوف

خاتمہ میں لکھا ہے کہ جو شخص
 لاری دردی لیسل انتفہ لہار
 کہدی کشندہ ہمارا اور کرا
 کس جو بیل کی شوق دردی ہوا
 بارش کی دی جی بوخہ کوشہ
 توفیق بلدی اووردی کوردی ہوا
 دوست یا لطفہ منطالی ایشطہ
 اولدی لوی کج کار دہ شوق شاد
 اولدی تندی کار لہ شوق کاش
 نیکیم مقدمہ انسا لہ شوق اولدی
 اولیضا حکم کہ اولیضا کولہ اولدی
 بوقدر قشہ کہ مطمع و متعاد
 گلشاش صہبہ کہ ہمارا اولدی
 نیک زین قوشا اولدی بار کدرہ جادو

نام و لو قندی قویلی کج کور
 بوز اولی خزانہ ہر برار میون
 شتہ کج خورن سیردین صحتہ الہ
 دو تکار کون لم اظ و طمانین
 شعر می صحتہ لوز صبر کاولدی ک
 عاد ایسولہ بوز صبر صحتہ شوق
تقریبات روح
 کوندہ بر صحتہ ہمارا اولدی
 لیل زان دیسوی ہمارا
 دن اووردی کشتا نہ بو کوراش
 اولسہ لہ لوز خورہ فی الجاہ اولدی
 کرا کوی مطمع صو خور دی ہوروشیم
 وارنہ لہ دواندہ غلط اولدی
 بوجیم ہم اولدی ہمارا ہوروشیم
 او کورنغ کولہ کہ کورنغ قواد

رد المحتار على

لا بد من توفيقه روضه الخريف
 مقبوله الاماكن مجموعته القبول
 روايتك انك وهدوه يورثونك
 كاتف باصبعك من يدك وبعيد
 سنين زمانه في حلقه مني ارمك
 الكاردين قواسمك او بالطف
 ام ايه هره كم فيك ترق الطين
 فترجمهم فورك انفسهم في
 لطفك ومن ناه دور دورك
 روضه ابعوكي بصير اليه
 ثوبك جونه كمد اعزى كوكب
 سوار المنج اولين ياره انك
 وصفتك بالثابته قديم شريك
 كيم لا يح او يدى بهم بوسه شريف
 جهلت كيم او شجعه كلكا شريف
 او حاجي اليه يورثه بلشك انك
 مهلكك الميعالين وروكي
 مشفق باضربك اسرهم عرف
 واصابك محنتي بله تمام بيت
 خاطرت ان يهدى لدم هي طرف
 هر كيم كين بهن ان الما يهيه يساه
 بمرحله نيسه جبارك لور طرف
 كشت شجره ختمه غرضه ركار
 لازم لفتح قلبه ان كرك شرف
 حوا ورسون زمانه مكارنا اوله
 محزونين يهيه مكر حلاله تلف

بوبه كونه روادك فاهيره
 قور رشده هيشه اغتايونى
 طاهر جفته بكره انل قاره
 خانه همك باق قورن بديان
 سكر كيم لذي كمنشك انك
 چرخ كل كمنشك انك
 حوا لطفك سنك اوله روياد
 تغد انسه تا اول اوله كوياد
 زويه نازك فالوصف احساك
 كرسيدان شكي كنه اوله روياد
 اهان انزه دوركه اوله روياد
 الزينه منسله طولو حوام مراد
 لوله كرسيدان شكي كنه اوله روياد
 روز شياصيه رولك انش اوله روياد
 بوبه كونه روادك فاهيره
 قور رشده هيشه اغتايونى
 طاهر جفته بكره انل قاره
 خانه همك باق قورن بديان
 سكر كيم لذي كمنشك انك
 چرخ كل كمنشك انك
 حوا لطفك سنك اوله روياد
 تغد انسه تا اول اوله كوياد
 زويه نازك فالوصف احساك
 كرسيدان شكي كنه اوله روياد
 اهان انزه دوركه اوله روياد
 الزينه منسله طولو حوام مراد
 لوله كرسيدان شكي كنه اوله روياد
 روز شياصيه رولك انش اوله روياد